

Misija EU za vladavinu prava na Kosovu - EULEX

Izveštaj o nadgledanja pravosuđa

Primena preporuka

Novembar 2024

Misija EU za vladavinu prava na Kosovu - EULEX Izveštaj o nadgledanja pravosuđa

Primena preporuka

Novembar 2024

SADRŽAJ

Spisak skraćenica	5
Predgovor	7
1. Uvod	9
2. Nalazi sistemskog nadgledanja	10
2.1. Postupanje kosovskog sudstva sa predmetima ‘visokog profila’ i bivšim EULEX-ovim predmetima	10
2.2. Produktivnost sudskih ročišta	14
2.3. Funkcionisanje Specijalnog odeljenja pri Osnovnom sudu i Apelacionom sudu u Prištini	16
2.4. Politika ponovnog suđenja u okviru kosovskog pravosudnog sistema	19
2.5. Raspodela predmeta u ponovljenim suđenjima	20
2.6. Zapisnik o sudskom postupku	22
2.7. Objavljivanje prvostepenih presuda za krivična dela	24
2.8. Primena mere pritvora tokom krivičnog postupka	25
2.9. Izvršenje pravosnažnih krivičnih sankcija	28
2.10. Izvršenje dopunskih kazni	30
2.11. Zakazivanje sudskih ročišta	34
2.12. Konfiskacija i zaplena (privremeno oduzimanje) imovine	36
2.13. Javne, državne i društvene ustanove kao oštećeni	37
3. Nalazi tematskog nadgledanja	40
3.1. Borba protiv korupcije	40
3.2. Krivična dela po međunarodnom pravu	42
3.3. Rodno zasnovano nasilje	46
3.4. Privatizacija i likvidacija	51
3.5. Imovinska prava – neizvršenje pravosnažnih i obavezujućih odluka u suprotnosti sa imovinskim pravima	53
3.6. Maloletničko pravosuđe: primena ‘diverzionih mera’ na maloletne prestupnike	54
3.7. Sudska uprava – Informacioni sistem za upravljanje predmetima (ISUP)	56
Prilog – Lista praćenih i referenciranih predmeta	59
Bivši EULEX-ovi predmeti	59
Bivši EULEX-ovi predmeti ratnih zločina	65
Predmeti na kojima nije radio EULEX	66
Predmeti ratnih zločina na kojima nije radio EULEX	73

Spisak skraćenica

ABPK	Agencija za borbu protiv korupcije
RGBPK	Radna grupa za borbu protiv korupcije (PK)
AUZKI	Agencija za upravljanje zaplenjenom ili konfiskovanom imovinom
ASK	Agencija za sprečavanje korupcije
OS	Osnovni sud
OT	Osnovno tužilaštvo
KZ	Krivični zakoni
KZSFRJ	Krivični zakonik Jugoslavije
ISUP	Informacioni sistem za upravljanje predmetima
AS	Apelacioni sud
ZKP	Zakonik o krivičnom postupku
EKLJP	Evropska konvencija o ljudskim pravima
ESLJP	Evropski sud za ljudska prava
RN	Rodno zasnovano nasilje
HLCK	Fond za humanitarno pravo Kosovo
ZMP	Zakonik o maloletničkom pravosuđu
KSK	Korektivna služba Kosova
SSK	Sudski savet Kosova
PK	Policija Kosova
KAI	Kosovska agencija za imovinu
TSK	Tužilački savet Kosova
KKIZ	Kosovska komisija za imovinske zahteve
PSK	Probaciona služba Kosova
KAPVI	Kosovska agencija za poređenje i verifikaciju imovine
ZIKS	Zakon o izvršenju krivičnih sankcija
ZIKS	Zakon o izvršenju kaznenih sankcija
KAP	Kosovska agencija za privatizaciju
PKVS	Posebna komora Vrhovnog suda
SIJ	Specijalna istražna jedinica (PK) (bivša RGBPK)
STRK	Specijalno tužilaštvo Kosova
VS	Vrhovni sud
OPO	Ocena potreba za obukom
JIRZ	Jedinica za istragu ratnih zločina (PK)

Predgovor

Zadovoljstvo mi je da našim partnerima i široj javnosti na Kosovu predstavim četvrti javni Izveštaj o nadgledanju pravosuđa Misije Evropske Unije za vladavinu prava na Kosovu (EULEX).

Od postepenog ukidanja njegovog izvršnog mandata krajem 2018. godine, EULEX aktivno nadgleda celi lanac krivičnog pravosuđa, uključujući policiju, u kritičnom kontekstu, tamo gde je njegov novi mandat usklađen, ne samo sa specifičnim potrebama kosovskih pravnih institucija, već i sa širim principima vladavine prava Evropske unije.

Postepena tranzicija sa izvršnog mandata u nadzornu i savetodavnu ulogu odražava razvojnu strategiju Misije EULEX Kosovo, koja je sada usmerena na jačanje lokalnog vlasništva nad pravosudnim sistemom. Ovaj strateški pomak naglašava širi pristup EU u jačanju domaćih institucija uz održavanje nadzora, kako bi se osigurala usklađenost sa evropskim standardima.

Vizija EU za vladavinu prava naglašava nezavisnost pravosuđa, transparentnost, odgovornost i poštovanje ljudskih prava – kao osnovna načela koja čine temelj svakog stabilnog i demokratskog društva. U tom smislu, uloge EULEX-a u nadgledanju, savetovanju i pružanju podrške od najvećeg su značaja za negovanje ovih principa na Kosovu, dok ono nastavlja svoj put ka integraciji u EU, kako bi se ocenila institucionalna usklađenost sa pravnim okvirom Kosova i međunarodnim standardima ljudskih prava.

Na osnovu nalaza dobijenih kroz njegov proces robusnog nadgledanja i uz puno poštovanje nezavisnosti nadgledanih institucija, EULEX izdaje preporuke relevantnim organima, kako bi pomogao u rešavanju identifikovanih nedostataka, dok takođe prati njihovu primenu.

Od 2018. godine, EULEX je objavio šest Izveštaja o nadgledanju pravosuđa. Prva tri su podeljena isključivo sa pravosudnim organima i institucijama nadležnim za vladavinu prava. Međutim, od 2020. godine, ovi izveštaji su dostupni javnosti, kako bi se unapredila institucionalna odgovornost i pomoglo da se bolje razume kako se vladavina prava sprovodi na Kosovu. Detaljnije, prethodni Izveštaji o nadgledanju pravosuđa, objavljeni 2020., 2021. i 2022. godine, ocenjivali su različite aspekte funkcionisanja sistema krivičnog i građanskog pravosuđa, primenjujući i sistemsku i tematsku perspektivu. Pored nalaza praćenja, ovi izveštaji su sadržavali brojne preporuke namenjene institucijama vladavine prava u cilju podrške boljem poštovanju kosovskog pravnog okvira i međunarodnih standarda ljudskih prava.

Ovaj izveštaj je drugačiji jer konkretno sagledava sprovođenje preporuka datih u ranijim izveštajima, ocenjujući stepen do sada ostvarenog napretka. Međutim, ovaj izveštaj se ne bavi svim sistemskim i tematskim pitanjima koja prati EULEX, već je usmeren na odabrani podskup pitanja na osnovu praćenja više od 300 predmeta, kao i na osnovu podataka i informacija prikupljenih od relevantnih institucija i iz konsultacija sa policijskim, tužilačkim i sudskim službenicima, kao i sa članovima advokatskih komora i predstavnicima civilnog društva.

Kroz praćenje konkretnih predmeta, EULEX je ocenio primenu brojnih preporuka osmišljenih za rešavanje sistemskih problema. Isto tako, EULEX je ocenio i postupanje sa određenim vrstama krivičnih dela, poput krivičnih dela korupcije, rodno zasnovanog nasilja i zločina po međunarodnom pravu. Pored toga, ovaj izveštaj meri napredak i po pitanju drugih tema, kao što su građanski predmeti koji uključuju imovinske sporove, primena diverzionih mera za maloletnike u krivičnim predmetima i funkcionisanje Informacionog sistema za upravljanje predmetima (ISUP).

Štaviše, dostupnost naših nalaza i preporuka široj javnosti ima za cilj da promoviše učešće svih relevantnih aktera, pre svega ljudi Kosova, u daljem napredovanju Kosova na njegovom evropskom putu. To bi trebalo da posluži kao poziv kosovskom rukovodstvu i njegovom

civilnom društvu da se dublje angažuju u reformskim procesima. Put ka pristupanju EU je po svojoj prirodi politički, te zahteva ne samo institucionalne reforme, već i trajnu opredeljenost svih sektora društva da podrže vrednosti demokratije, vladavine prava i ljudskih prava. Ovaj participativni pristup je od ključnog značaja: bez široke društvene podrške, čak i najbolje osmišljene pravne reforme možda neće uspeti da zažive u praksi.

U izveštaju se, sve u svemu, naglašava napredak u određenim oblastima, dok se u drugim konstatuje ograničen napredak ili nedostatak napretka. Zabrinjava to što i dalje uočavamo jaz između sveobuhvatnog pravnog okvira, koji je u velikoj meri usklađen sa međunarodnim i evropskim standardima i njegove praktične primene. Ovo naglašava potrebu za kontinuiranom podrškom i savetima kosovskim institucijama vladavine prava, kako bi se premostio ovaj jaz i osigurala efikasna i odgovorna primena.

Pored toga, od suštinskog je značaja da kosovska vlada nastavi da daje prioritet borbi protiv korupcije, zaštiti ranjivih grupa i sprovođenju ljudskih prava, posebno u oblastima poput rodno zasnovanog nasilja i ratnih zločina. Ovo nisu samo tehnička pitanja, već pitanja koja su duboko isprepletena sa političkom stabilnošću Kosova i njegovom međunarodnom reputacijom. Nalazi EULEX-a sugerišu da je napredak u ovim oblastima bio neujednačen i to treba tumačiti kao strateški rizik za evropski put Kosova.

EULEX ostaje nepokolebljiv partner Kosovu, a ovaj izveštaj predstavlja opipljiv izraz naše kontinuirane posvećenosti pružanju podrške Kosovu i njegovom stanovništvu na njihovom putu ka Evropskoj uniji; međutim, Kosovo mora da pokaže političku volju, nezavisnost pravosuđa i aktivno angažovanje sa civilnim društvom, kako bi se zatvorio jaz između pravnih standarda i njihove primene u svakodnevnoj praksi. Sposobnost da se zakoni prevedu u delotvornu i pravičnu pravdu nije samo uslov za pristupanje EU, već i strateški imperativ za dugoročnu stabilnost, prosperitet i demokratsku održivost Kosova. Takođe je važno zapamtiti da pristupanje EU nije samo odgovornost institucija, već proces koji vode svi segmenti i sektori društva, kako se videlo u svim prethodnim procesima pristupanja.

U tom kontekstu, odlučili smo da naše nalaze i preporuke podelimo sa širom javnošću, u nadi da će mnogima na Kosovu biti i informativni i inspirativni.

Nedostaci identifikovani u ovom izveštaju koji ostaju nerešeni, kao i izazovi koji su se pojavili tokom ove godine i dalje će usmeravati naše aktivnosti praćenja i savetovanja. Oni će biti u fokusu izveštaja za sledeću godinu, obezbeđujući stalnu odgovornost i napredak.

U zaključku, izveštaj služi i kao dijagnostički alat i kao putokaz. Strateški fokus sada mora da se pomeri ka ubrzanju reformi, kako bi se osiguralo da kosovske institucije prevaziđu puku usklađenost na putu ka istinskoj, održivoj transformaciji u sektoru pravde. Ovo će zahtevati ne samo spoljnu podršku, već i unutrašnji politički konsenzus kojim će se budućnost Kosova u potpunosti uskladiti sa evropskim vrednostima i principima.

Kao i svi prethodni izveštaji, ni ovaj ne bi bio moguć bez angažovanja i saradnje relevantnih kosovskih institucija, kojima izražavam zahvalnost na njihovoj kontinuiranoj saradnji. Uveren sam da će naš sedmi Izveštaj o nadgledanju pravosuđa biti primljen u istom konstruktivnom duhu kao i prethodni izveštaji.

Giovanni Pietro Barbano
Šef misije EULEX Kosovo

1. Uvod

Jedinica za praćenje predmeta (JPP) Misije Evropske unije za vladavinu prava na Kosovu (EULEX) ocenjuje funkcionisanje kosovskog pravosuđa u pogledu proceduralne, zakonske i usklađenosti u smislu poštovanja ljudskih prava. Ona pokriva celi lanac krivičnog pravosuđa (policiju, tužilaštva i sudove), kao i određene aspekte građanskog prava. Ovo je četvrti Izveštaj o nadgledanju pravosuđa koji je pripremio EULEX i učinio dostupnim javnosti.

U prethodnim izveštajima o nadgledanju pravosuđa, objavljenim 2020., 2021. i 2022. godine, ocenjeni su određeni aspekti funkcionisanja celokupnog lanca krivičnog i građanskog prava, kombinujući sistemsku i tematsku perspektivu. Pored nalaza praćenja, ovi izveštaji su sadržavali brojne preporuke institucijama vladavine prava, koje su imale za cilj da im pomognu da postignu bolje poštovanje kosovskog pravnog okvira i međunarodnih standarda ljudskih prava.

Kako bi se ocenio napredak koji su ostvarile institucije vladavine prava na Kosovu, ovaj Izveštaj o nadgledanju pravosuđa ocenjuje u kojoj su meri neke od prethodnih preporuka sprovedene. On ne pokriva sva sistemska i tematska pitanja koja prati EULEX, već samo grupu odabranih pitanja.

Na osnovu praćenja uglavnom odabranih predmeta, EULEX je ocenio primenu mnogih preporuka usmerenih na rešavanje identifikovanih sistemskih problema u odeljku pod nazivom „Nalazi sistemskog praćenja“. Slično tome, kroz praćenje postupanja sa specifičnim vrstama krivičnih dela, kao što su korupcija, rodno zasnovano nasilje i krivična dela po međunarodnom pravu, EULEX je ocenio primenu brojnih preporuka, koje su prethodno iznete u vezi sa specifičnim tematskim oblastima, u odeljku pod nazivom „Nalazi tematskog praćenja“.

Pored toga, preporuke koje se tiču drugih tema, poput procesuiranja građanskih predmeta u vezi sa imovinskim sporovima, primene diverzionih mera za maloletnike u krivičnim predmetima i funkcionisanja informacionog sistema za upravljanje predmetima, takođe su ocenjene za ovaj izveštaj i sadržane su u odeljku pod naslovom „Nalazi tematskog praćenja“.

Nalazi i preporuke sadržani u ovom izveštaju zasnovani su na praćenju više od 300 predmeta, kao i na podacima i informacijama dobijenim od relevantnih institucija i iz konsultacija sa službenicima policije, tužilaštva, sudova, i članovima advokatskih komora i predstavnicima civilnog društva.

Kao polazna osnova, mnogi nalazi se odnose na period od septembra 2022. do septembra 2023. godine; međutim, izveštaj takođe pokriva dešavanja koja su se desila pre ili posle tog vremenskog okvira, do sredine 2024. godine, u zavisnosti od toga kada su odgovarajuće preporuke izdate i njihove relevantnosti, kao što je naznačeno u svakom poglavlju.

Pregled sa dodatnim detaljima u vezi sa svim sudskim predmetima pomenutim u ovom izveštaju dat je u Aneksu sa predmetima.

2. Nalazi sistemskog nadgledanja

2.1. Postupanje kosovskog sudstva sa predmetima 'visokog profila' i bivšim EULEX-ovim predmetima

Kontekst

U svrhe praćenja, EULEX kao 'predmet visokog profila' klasifikuje onaj predmet u kojem su optuženi imali visoke političke ili upravne funkcije i optužbe protiv njih su se ticale velikih, organizovanih grupa, teških krivičnih dela i šteta od velike vrednosti, kao i predmete koje je ranije rešavao EULEX i koji su još uvek u toku (trenutno, EULEX prati ukupno 49 predmeta visokog profila). Glavna krivična dela tiču se organizovanog kriminala, korupcije na visokom nivou ili nasilnih zločina.

U svim svojim prethodnim Izveštajima o nadgledanju pravosuđa, EULEX je izvestio da je u značajnom broju predmeta visokog profila zabeležen spor napredak, kako tokom istražnih, tako i tokom sudskih postupaka, ponekad uključujući ponovljena suđenja, čime je dodatno odloženo donošenje presuda. Donošenje presuda bez nepotrebnog odlaganja od ključnog je značaja u svakom efikasnom pravosudnom sistemu. Predmeti visokog profila privlače široko interesovanje javnosti i imaju veliku vidljivost, s obzirom na činjenicu da su počinioci često poznate osobe i/ili da se terete za veoma teška krivična dela. Stoga je od posebnog interesa da se ovi predmeti reše blagovremeno i efikasno, jer utiču na kredibilitet pravosudnog sistema u celini i oblikuju poverenje javnosti u pravosuđe.

Preporuke koje je dao EULEX

- ✓ Sudovi treba da obezbede da se suđenja ne odlažu bez potrebe, što je posebno zabrinjavajuće u mnogim predmetima visokog profila, a i da bi se izbeglo stvaranje utiska da kosovsko pravosuđe nije u potpunosti spremno ili voljno da sudi u ovim predmetima.
- ✓ Tužilaštva i sudovi treba da sistematičnije prate procesuiranje predmeta visokog profila, da označe izuzetno duge postupke i ponovljena suđenja, da identifikuju uzroke ovih kašnjenja i da ih otklone.
- ✓ Kosovsko pravosuđe treba da da prioritet predmetima koji privlače veliko interesovanje javnosti i medija, kao i predmete koji se odnose na korupciju na visokom nivou i političare ili druge javne ličnosti, u skladu sa *Strateškim planom Sudskog saveta Kosova (SSK) za efikasno rešavanje predmeta korupcije i organizovanog kriminala 2022- 2024*¹.

Primena

Strateški plan SSK-a za efikasno rešavanje predmeta korupcije i organizovanog kriminala 2022-2024 postavlja ciljeve i radnje za pravosuđe u cilju poboljšanja efikasnosti u rešavanju predmeta korupcije i organizovanog kriminala. Od 2022. godine, zabeležen je izvestan napredak u procesuiranju nekoliko predmeta visokog profila, uključujući bivše EULEX-ove predmete u kojima su ročišta zakazana ponovo nakon pandemije COVID-19. Jedan specifičan aspekt ovog napretka je povećana upotreba uzastopnih ročišta u predmetima korupcije i visokog profila

¹ SSK 'Strateški plan za efikasno rešavanje predmeta korupcije i organizovanog kriminala 2022-2024', https://www.gjyqesori-rks.org/wp-content/uploads/decisions/44297_Vendimi_KGJK_se_Nr_292_2021_MiratoHet_Plani_Strategjik_per_Zgjidhjen_Efikase_te_Lendeve_te_Korrupsionit_dhe_Krimet_te_Organizuar_2022-2024.pdf, veb-sajt SSK-a, samo na albanskom jeziku, SSK, oktobar 2021, (poslednji pristup 20. septembra 2024).

(videti Poglavlje 2.11. „Zakazivanje sudskih ročišta“), u skladu sa odredbama navedenim u gore pomenutom Strateškom planu.

Izvestan napredak zabeležen je u nekoliko predmeta visokog profila, pri čemu je u nekim od njih ubrzan tempo rada nakon što su bili neaktivni tokom dužeg vremenskog perioda, dok se u drugima održavaju suđenja i donose presude.

Znatan broj predmeta okončan je oslobađajućim presudama, iako su u prvim suđenjima izrečene osuđujuće presude, dok su ostali predmeti u toku po nekoliko godina, bez pravosnažne presude. U nastavku je prikazano nekoliko relevantnih predmeta visokog profila, kako bi se analizirao njihov napredak, ili nedostatak istog, u periodu nakon septembra 2022. godine.

Predmeti visokog profila sa izvesnim napretkom u kojima se ili ubrzava tempo rada ili se donose presude

U bivšem EULEX-ovom predmetu *Predmet Olimpija*, Osnovni sud je jednog od dvojice okrivljenih osudio na osam godina zatvora, dok je drugi oslobođen. Oni su optuženi za ubistvo jednog pripadnika UNMIK-a i jednog službenika Policije Kosova (PK) u Podujevu. Presuda je izrečena 19 godina od izvršenja krivičnog dela i šest godina od podizanja optužnice.

U predmetu *Ubistva Olivera Ivanovića*, lidera Građanske inicijative Srbija, demokratija, pravda, počinjenog 2018. godine, optužnica je podignuta u decembru 2020. godine, a glavni pretres počeo je 6. jula 2021. godine. Nakon glavnog pretresa zakazana su redovna ročišta, ali je značajan broj njih bio neproduktivan ili otkazan. Presuda je objavljena u Osnovnom sudu (OS) u Prištini 28. juna 2024. godine. Četvoro od šest okrivljenih proglašeno je krivim.

U drugom ponovljenom suđenju u predmetu *Sekirača*, Osnovni sud je okrivljenog osudio 3. maja 2024. godine na 25 godina zatvora zbog ubistva policajca. Zločin se dogodio 17 godina ranije, a optužnicu je podigao EULEX pre deset godina. Kada je Osnovni sud objavio presudu, prvostepeni sudija je ukinuo meru kućnog pritvora izrečenu okrivljenom, što je dovelo do suspendovanja sudije od strane SSK. Apelacioni sud (AS) je kasnije tu meru preinačio u meru pritvora, ali PK više nije mogla da pronađe okrivljenog.

U predmetu *Deportovanih turskih državljana*, koji je izazvao ozbiljnu zabrinutost za ljudska prava, OS u Prištini osudio je bivšeg direktora Kosovske obaveštajne agencije zbog zloupotrebe službenog položaja ili ovlašćenja na kaznu zatvora u trajanju od **četiri godine** i osam meseci. Ostali optuženi su oslobođeni optužbi. Presuda je izrečena 19. jula 2023. godine, gotovo dve godine nakon podizanja optužnice i pet godina nakon deportovanja šest turskih državljana sa Kosova u Tursku po zahtevu turskih vlasti.

U predmetu *Oko naroda* optužnica je podignuta 2018. godine za pripremanje terorističkih dela i/ili krivičnih dela protiv ustavnog poretka i bezbednosti. Presuda je objavljena u novembru 2022. godine. Jedan okrivljeni je osuđen na četiri godine zatvora, dok je drugi oslobođen.

U predmetu sudije Salija Beriše, Osnovni sud u Peći osudio ga je 28. aprila 2023. godine na dve i po godine zatvora zbog primanja mita i neovlašćenog vlasništva, kontrole ili posedovanja oružja, na osnovu optužnice iz 2020. godine. Osim toga, izrečena mu je i dopunska kazna kojom mu je zabranjeno da obavlja funkcije javne uprave tri godine. Apelacioni sud je 29. februara 2024. godine potvrdio osuđujuću presudu, ali je smanjio kaznu na dve godine zatvora.

Ponovljeno suđenje u predmetu *od 3 %* je takođe završeno. Optužnica je podignuta 2017. godine protiv trojice optuženih koji su navodno proneverili novac u vezi sa „donacijom od 3%“ (dobrovoljni prilog, uglavnom poreklom iz dijaspore, za podršku Kosovu tokom 1990-ih godina) u periodu 2006-2015. godine. AS je 19. decembra 2023. potvrdio prvostepenu osuđujuću

presudu od 13. jula 2023., ali je smanjio zatvorsku kaznu sa tri godine na 18 meseci i izrekao novčanu kaznu od 3.500 evra. Konačno, Vrhovni sud (VS) je 30. maja 2024. godine odlučio da su krivična dela zastarela 20. maja 2022. Prema tome, okrivljeni na kraju nisu osuđeni.

Presuda je doneta i u *predmetu Autoput Skoplje*, u kojem je 4. februara 2022. podignuta optužnica protiv bivšeg ministra za infrastrukturu Palja Ljekaja i još trojice optuženih za zloupotrebu službenog položaja ili ovlašćenja. Sva četvorica okrivljenih su 31. januara 2024. godine prvostepeno osuđeni na kazne zatvora u trajanju od tri godine i osam meseci i jednu godinu i osam meseci.

Predmeti visokog profila u kojima su donete oslobađajuće presude

U bivšem EULEX-ovom *predmetu Siti klub*, optužnica je podignuta 2017. godine protiv okrivljenog po optužbi da je u januaru 2010. godine u Gradskom klubu u Peći ubio jednu i ranio dve osobe. Na drugom, ponovljenom suđenju, sud je 30. novembra 2023. godine okrivljenog proglasio nevinim, nakon sedam godina provedenih u pritvoru i dve ranije osuđujuće presude OS u Peći. Neefikasno postupanje u predmetu dovelo je do toga da je okrivljeni u pritvoru proveo sedam godina pre nego što je proglašen nevinim.

U *predmetu Autoput Gnjilane*, u kojem su u februaru 2021. godine četvorica službenika Ministarstva za infrastrukturu optužena za više optužbi, poput trgovine uticajem, zloupotrebe službenog položaja ili ovlašćenja i pranja novca, svi su oslobođeni optužbi prvostepeno presudom od 7. maja 2024. godine.

U bivšem EULEX-ovom *predmetu Medicus*, u kojem su optužnice podignute 2020. godine, OS u Prizrenu je na drugom ponovljenom suđenju u junu 2023. oslobodilo obojicu okrivljenih, iako su prethodno proglašeni krivim, uključujući i od strane bivših veća sudija EULEX-a. Odluka po žalbi se još čeka.

Bivši EULEX-ov *predmet Grande I* okončan je oslobađajućom presudom u oktobru 2023. godine u OS u Prištini za najteže optužbe, nakon što je bio u sudskom sistemu od podizanja optužnice 2016. godine. Drugi primeri predmeta visokog profila koji su okončani oslobađajućom presudom su *predmeti Naser Keljmendi* (nakon devet godina),² *Olimpus II* (nakon sedam godina),³ *Infrakos* (nakon četiri godine)⁴ i *Hidroelektrane* (nakon tri godine).⁵

Predmeti visokog profila koji su još u toku bez značajnog napretka

Značajan broj predmeta visokog profila i dalje je ostao spor ili čak neaktivan. Na primer, *Predmet Stent III* je neko vreme bio neaktivan i iako je nedavno ubrzao, napredak je i dalje spor.

U bivšem EULEX-ovom *predmetu Olimp I*, 2016. godine podignuta je optužnica za nezakonito vlasništvo nad zemljištem i drugom imovinom u društvenoj svojini. Nakon pandemije COVID-19, počev od sredine 2022. godine, ročišta su se redovno održavala pred OS u Prištini do 11. maja 2023. godine, ali veoma sporim tempom u drugoj polovini 2023. godine. Početkom 2024. godine zakazano je nekoliko uzastopnih ročišta, ali malo njih je bilo produktivno i stoga suđenje još uvek traje. Produženi pritvor dvojici optuženih koji je trajao više od sedam godina,

² Optužnica u ovom predmetu podignuta je u julu 2014. godine, a presuda Apelacionog suda objavljena je u oktobru 2023. godine.

³ Optužnica u ovom predmetu podignuta je u oktobru 2016. godine, a presuda Apelacionog suda objavljena je u septembru 2023. godine.

⁴ Optužnica u ovom predmetu podignuta je u decembru 2019. godine, a presuda Osnovnog suda u Prištini objavljena je u januaru 2023. godine.

⁵ Optužnica u ovom predmetu podignuta je u aprilu 2020. godine, presuda Osnovnog suda objavljena je u novembru 2023. godine.

odnosno više od dve godine pre nego što su pušteni u kućni pritvor, u kombinaciji sa slabim napretkom suđenja, uzrok je za ozbiljnu zabrinutost u pogledu prava na slobodu, prava na suđenje u razumnom roku i na pretpostavku o nevinosti okrivljenih.

Predmet Veterani je još u toku, šest godina nakon podizanja optužnice. Nakon pet neuspešnih pokušaja, prvo ročište u ponovljenom suđenju održano je 31. oktobra 2023. godine, nakon što je AS u martu 2022. godine poništio prvostepenu oslobađajuću presudu za svih dvanaest okrivljenih. Suđenje je još uvek u toku.

Bivši EULEX-ov *predmet Zemljište 4*, u kojem se velika grupa okrivljenih tereti za nezakonito vlasništvo nad zemljištem u društvenoj svojini, a koji je povezan sa bivšim EULEX-ovim predmetima *Olimpus I* i *Olimpus II*, još jedan je primer predmeta visokog profila koji su godinama neaktivni, bez produktivnih ročišta u periodu 2019-2022. godine. Suđenje je ponovo počelo krajem 2022. godine i ročišta su bila produktivna tokom 2023. godine, iako sporim tempom. Predmet je još u toku, osam godina nakon što su tužioci EULEX-a podigli optužnicu 3. marta 2016. godine.

Ostali predmeti visokog profila i dalje se odugovlače zbog neefikasnih postupaka. Primera radi, *predmet Avans*, u kome su 2020. godine optužena dva službenika Kosovske agencije za lekove i Ministarstva zdravlja za protivpravno prisvajanje na službenoj dužnosti i upad u kompjuterske sisteme, daleko je od završetka, bez obzira na to što da su se odvijale brojne sudske rasprave.

Slično tome, ponovljeno suđenje u *predmetu Saljih Čitaku i ostali* je u mirovanju od prvog ročišta u ponovljenom suđenju održanog u julu 2017. godine. Optužnica je podignuta 2014. protiv četvorice navodnih članova organizovane kriminalne grupe za organizovanje ilegalne migracije stanovnika Kosova u zapadnoevropske zemlje.

Suđenja u nekoliko *predmeta Brezovica* bila su spora. U *predmetu Brezovica I*, po optužnici od 11. novembra 2020. godine protiv 11 okrivljenih, nakon brojnih bezuspešnih pokušaja skoro dve godine da se održi prvo ročište, ono je održano tek u avgustu 2023. godine. U *predmetu Brezovica II*, u kojem je optužnica podignuta 9. decembra 2022. protiv 12 okrivljenih, prvo ročište je konačno održano 3. aprila 2023. godine. Međutim, početak glavnog pretresa je u nekoliko navrata odlagan.

Dva bivša EULEX-ova predmeta u kojima je postignut mali napredak ili nije postignut nikakav napredak, uprkos optužnicama koje su podignute pre devet, odnosno sedam godina, jesu *Predmet Tuareg* (optužnica podignuta 2016. godine) i *predmet Transport* (optužnica podignuta 2015. godine). Oba su prebačena iz Osnovnog suda u Mitrovici u Osnovni sud u Prištini u februaru 2024. godine.

Predmet Fahredin Gaši, u kome je optužnica podignuta pred Osnovnim sudom u Prištini 5. novembra 2010. godine, bio je u zastoju na duži period čekajući zahtev predsedavajućeg sudije SSK-a u vezi sa imenovanjem stranog veštaka za evaluaciju okrivljenog.

U bivšem EULEX-ovom *predmetu Bil Clinton II*, optužnica je podignuta 30. oktobra 2019, nakon čega skoro četiri godine nije zabeležen napredak.

Štaviše, istraga u bivšem EULEX-ovom predmetu ubistvu člana osoblja EULEX-a Audriusa Šenavičiusa u septembru 2013. godine (*predmet Blue*), nije zabeležila nijedan novi razvoj događaja od 2021. godine.

Zaključci

Veoma slab napredak zabeležen po pitanju postupanja sa predmetima visokog profila. U znatnom broj tih predmeta nije zabeležen značajan napredak i potrebne su dalje radnje, pošto su što godinama u toku. Drugi predmeti visokog profila su napredovali i često su se završavali oslobađajućim presudama, uključujući nekoliko bivših EULEX-ovih predmeta. Tužilački savet

Kosova (TSK) i SSK treba da pažljivo prate da li se predmeti pravilno rešavaju na osnovu proceduralnog i materijalnog prava i izvedenih dokaza. Ukoliko se uoče zabrinutosti, pomenute institucije treba da ispituju uzroke neodgovarajuće isporuke pravde u predmetima visokog profila i identifikuju gde u lancu krivičnog pravosuđa ima potrebe za poboljšanjem. Predmeti podložni velikom odugovlačenju u riziku su od zastarevanja, što znači da se predmet više ne može suditi. Ovo je posebno zabrinjavajuće u predmetima visokog profila⁶ i pravosuđe bi trebalo da se njime na odgovarajući način pozabavi.

2.2. Produktivnost sudskih ročišta

Kontekst

EULEX je nastavio da prati odnos produktivnih ročišta u predmetima koje nadgleda. Ročište se smatra produktivnim kada se održava prema rasporedu i kada se napreduje ka donošenju presude (npr. kada se raspravlja o materijalnim dokazima, kada se ispituju optuženi, oštećeni ili svedoci ili daju uvodne i završne reči). Ročište je neproduktivno kada počne, ali se odlaže bez značajnog napretka.

Neproduktivna ročišta dovode do neopravdanih proceduralnih odugovlačenja, koja predstavljaju dodatno opterećenje za pravosudni sistem i, što je najvažnije, negativno utiču na pravo na suđenje u razumnom roku priznato članom 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP). Isto važi i za ročišta koja se otkazuju u vrlo kratkom roku, često na dan kada je ročište bilo zakazano.

Tokom EULEX-ovog praćenja predmeta primećen je visok procenat neproduktivnih ročišta, kao i trend otkazivanja ročišta u kratkom roku. Razlozi za oba su slični, uglavnom odsustvo branilaca, okrivljenih ili tužilaca.

Preporuke koje je dao EULEX

- ✓ Sudije treba da temeljnije proveravaju razloge odsustva stranaka i primenjuju dostupne kaznene i disciplinske mere predviđene Zakonom o krivičnom postupku (ZKPCPC). Sudovi treba da pozivaju tužioce na odgovornost za neopravdana kašnjenja ili odsustva, tako što će obavestiti glavnog tužioca njihovog nadležnog tužilaštva. Pored toga, sudovi treba da kazne branioce za odugovlačenje postupka i da obaveste Advokatsku komoru.
- ✓ Sudovi treba da daju prioritet predmetima visokog profila i izbegavaju nepotrebna proceduralna odlaganja.
- ✓ Sudski savet Kosova i predsednici sudova treba da vode evidenciju o predmetima u kojima se zakonske mere ne primenjuju i da pozivaju nadležne sudije na odgovornost.

Primena

U periodu septembar 2022 – maj 2024. godine, EULEX je pratio ukupno 821 ročište,⁷ od kojih je 230 (28%) bilo bez ikakvog napretka u odlučivanju u predmetima (138 neproduktivnih ročišta i 92 otkazana ročišta).

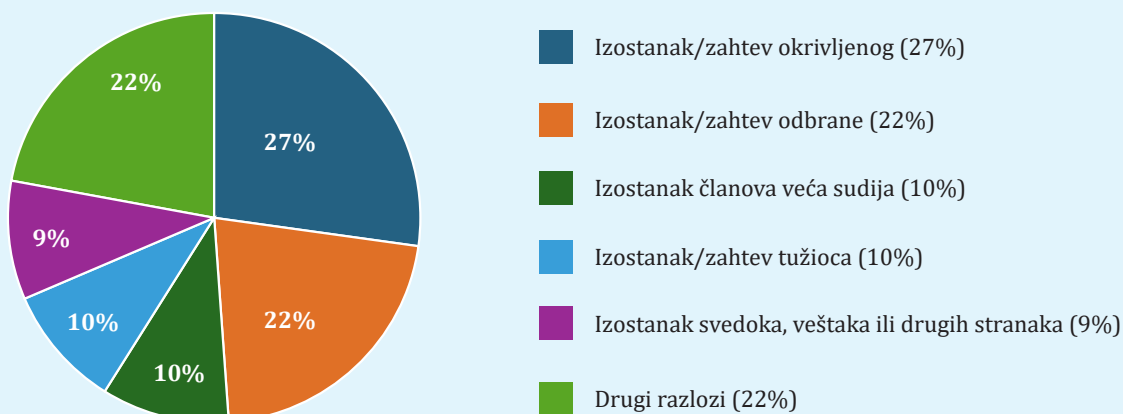
⁶ Videti i Izveštaj "Amnestija krivičnih dela zastarevanjem" Kosovskog instituta pravde, dostupan na [Amnistimi-i-kriminalitetit-permes-parashkrimi-2023-Pdf-anglisht.pdf](https://www.amnisty.org/kosovo/parashkrimi-2023-Pdf-anglisht.pdf) ([kli-ks.org](https://www.kli-ks.org)) (poslednji pristup 20. septembra 2024).

⁷ Za potrebe ove analize, ročišta za objavljivanje presuda, iako u prisustvu posmatrača iz EULEX-a, ne računaju se u ukupan broj ročišta, niti se računaju kao produktivna ročišta. Zakazano ročište za objavljivanje presude se obično održava i ne može se označiti kao produktivno jer ono samo po sebi nije pretresno ročište.

Treba imati u vidu da EULEX pre septembra 2022. godine nije vodio evidenciju o broju otkazanih ročišta, već samo o broju neproductivnih ročišta. U periodu od novembra 2021. do avgusta 2022. godine 26% ročišta koja je pratio EULEX bilo je neproductivno, a u periodu od sredine marta 2020. do oktobra 2020. godine neproductivno je bilo 30% ročišta.

Dva glavna razloga za neproductivna ili otkazana ročišta ostala su nepromenjena u odnosu na prethodne periode: izostanak okrivljenog ili njegov/njen zahtev za odlaganje ročišta bez ikakvog opravdanja (63 ročišta, 27%), zatim izostanak ili zahtev branilaca za odlaganje ročišta (50 ročišta, 22%), uglavnom tvrdeći da im je potrebno više vremena za pripremu predmeta ili da su bolesni. Izostanak jednog (ili više) sudija u veću sudija u poslednjem trenutku bio je razlog za odlaganje ročišta u 23 navrata (10%). Nekoliko ročišta je moralo biti odloženo zbog izostanka tužilaca na ročištu ili zbog njihovog zahteva za odlaganje ročišta (22 ročišta, 10%), izostanka svedoka, veštaka ili drugih stranaka (21 ročište, 9%) i raznih problema sa sudskom upravom ili iz drugih razloga (51 sesija, 22%).

Razlozi za neproductivna/odložena ročišta

EULEX je takođe primetio da u mnogim predmetima razlog za izostanak stranaka na neproductivnim ili odloženim ročištima ili nije bio uopšte dat, ili nije bio opravdan pisanim dokazima, što predstavlja aspekt koji su sudovi često ignorisali. Ovaj trend je već primećen u prethodnim periodima.

ZKP predviđa niz mera za ukor strankama koje zbog neopravdanog izostanka ili iz drugih razloga odugovlače postupak. Na primer, mogu se izreći novčane kazne⁸, a u slučaju tužilaca i branilaca, mogu se obavestiti glavni tužilac⁹ i Advokatska komora¹⁰ za dalje postupanje. Sudovi su samo u nekoliko navrata primenili kaznene mere protiv okrivljenih stranaka zbog neopravdanih kašnjenja. Na primer, u jednom slučaju, predsedavajući sudija je najavio da će glavni tužilac Osnovnog tužilaštva u Prištini biti obavešten o odsustvu tužioca.¹¹ U jednom drugom praćenom predmetu¹² predsednik veća je na različitim ročištima kaznio tri branioca zbog njihovog izostanka, dok su u još jednom drugom predmetu oba odsutna branioca kažnjena

8 Zakonik o krivičnom postupku, 08/Z-032, 17. avgust 2022, član 65, stav 1, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=61759> (poslednji pristup 20. septembra 2024).

9 Zakonik o krivičnom postupku, 08/Z-032, 17 avgust 2022, član 301, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=61759> (poslednji pristup 20. septembra 2024).

10 Zakonik o krivičnom postupku, 08/Z-032, 17 avgust 2022, član 65, stav 2, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=61759> (poslednji pristup 20. septembra 2024).

11 Predmet ucene (PAKR 58/15 – OS u Prištini).

12 Predmet Dragan Jablanović i ostali (PPS 12/2016 – OS u Prištini).

sa po 500 evra¹³. U slučajevima neopravdanog izostanka okrivljenog, sud može izreći strože kazne, poput naloga za hapšenje¹⁴, što je mera koja nijednom nije sprovedena. Ipak, retke su prilike kada je predsednik veća sudija napomenuo da je prisustvo odsutnog okrivljenog na narednom ročištu obavezno, jer će u suprotnom narediti hapšenje¹⁵.

Od ukupno 821 praćenog ročišta, 321 ročište bilo je u predmetima visokog profila.¹⁶ U ovoj grupi, 56 ročišta (18%) je bilo neproduktivno, a 52 (16%) su otkazana. Sveukupno, ovo je visok procenat (34%) ročišta koja se završavaju bez napretka u odlučivanju u predmetima. Ovo je u suprotnosti sa preporukama EULEX-a da u predmetima visokog profila treba da se donesu odluke bez odlaganja zbog težine zločina ili profila optuženih, kao što je navedeno u *Strateškom planu SSK-a za efikasno rešavanje predmeta korupcije i organizovanog kriminala 2022-2024*.

Prema informacijama dobijenim od SSK-a 12. septembra 2023. godine, ne vodi se evidencija o predmetima u kojima se primenjuju kaznene mere. Međutim, sredinom 2024. godine SSK je potvrdio EULEX-u da je u toku izrada uredbe o organizaciji i internoj delatnosti sudova, kojom bi se takođe moglo rešiti ovo pitanje.

Zaključci

Zabeležen je slab napredak u povećanju produktivnosti ročišta, a odnos neproduktivnih i otkazanih ročišta je ostao visok. Pored toga, sudovi su i dalje nisu voljni da primene neophodne sankcije i mere za odvracanje od ponašanja koje dovode do nepotrebnih odlaganja. Imajući u vidu gore navedeno, EULEX ponavlja svoje preporuke i poziva relevantne institucije da se hitno pozabave ovim pitanjem, zbog njegovog negativnog uticaja na pravo na pravično suđenje, efikasnost postupka i poverenje javnosti u pravosudni sistem.

2.3. Funkcionisanje Specijalnog odeljenja pri Osnovnom sudu i Apelacionom sudu u Prištini

Kontekst

Pravni okvir za osnivanje Specijalnih odeljenja je Zakon o sudovima¹⁷, koji je stupio na snagu u januaru 2019. godine. Njime se reguliše osnivanje Specijalnog odeljenja pri Osnovnom sudu (OS) u Prištini, koje ima nadležnost da razmatra predmete koji su u nadležnosti Specijalnog tužilaštva Kosova (STK), kao i Specijalnog odeljenja pri Apelacionom sudu (AS). Rad Specijalnih odeljenja u Osnovnom sudu u Prištini i Apelacionom sudu pokrenuo je Sudski savet Kosova (SSK) 1. jula 2019. godine, sa šest sudija, odnosno troje sudija.

U Izveštaju EULEX-a o nadgledanju pravosuđa za 2020. godinu pozdravljen je početak rada specijalnih odeljenja, jer se očekivalo da će ona imati pozitivan uticaj na efikasnost i kvalitet pravosudnog sistema. Ova dva specijalna odeljenja bave se isključivo predmetima koji su u nadležnosti STK i koji se tiču najtežih krivičnih dela. Izazovi uočeni ili predviđeni u tom izveštaju odražavaju zabrinutost EULEX-a da ova odeljenja nemaju dovoljno kadrovskih kapaciteta u pogledu sudija, pomoćnog osoblja, stručnih saradnika i pravnih službenika.

13 Predmet Olympus i (PKR 610/16 – OS u Prištini).

14 Zakonik o krivičnom postupku, 08/Z-032, 17. avgust 2022. godine, član 302, stav 1, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=61759> (poslednji pristup 20. septembra 2024).

15 Predmet Olympus i (PKR 610/16 – OS u Prištini).

16 Definiciju "predmeta visokog profila" videti u Poglavlju 2.1.

17 Zakon o sudovima br. 06/Z - 054

Preporuke koje je dao EULEX

- ✓ Povećati broj sudija u Specijalnom odeljenju u prvom stepenu i na nivou žalbe u skladu sa zakonskim odredbama o etničkoj raznolikosti, kako je predviđeno zakonom¹⁸ i u *Uredbi o organizaciji i funkcionisanju Specijalnog odeljenja u okviru Osnovnog suda u Prištini i Apelacionog suda*.
- ✓ Zaposliti dodatno pomoćno osoblje poput stručnih saradnika i pravnih službenika.
- ✓ Postaviti u Palati pravde u Prištini potrebnu opremu koja će omogućiti ispitivanje svedoka pod zaštitnim merama.
- ✓ Povećati broj prevodilaca za albanski/srpski jezik.

Primena

U januaru 2021. godine, Specijalno odeljenje pri OS u Prištini je imalo 12 sudija, a Specijalno odeljenje pri AS šest sudija. Međutim, 2023. godine, Specijalno odeljenje pri OS u Prištini je smanjeno na deset sudija, a u AS je smanjeno na četiri. Kasnije te godine, broj sudija je povećan na 11 u OS, dok je AS i dalje imao četiri sudije, čime su oba odeljenja i dalje ostala sa nedovoljnim brojem osoblja.

Pored toga, SSK je ovlastio predsednike sudova (i OS i AS) da preduzmu sve neophodne radnje za preraspoređivanje stručnog i pomoćnog osoblja u Specijalno odeljenje kad god je to potrebno. SSK je 16. juna 2023. godine objavio konkurs za tri radna mesta za sudije u Specijalnom odeljenju, jedno u OS i dva u AS. Objavljena radna mesta su naknadno popunjena.

U julu 2022. godine, SSK je odlučio da imenuje dodatnih šest stručnih saradnika i 11 pravnih službenika u Specijalnom odeljenju pri OS u Prištini.

Eksperti EULEX-a su proučavali statistiku SSK-a, kao što je prikazano u tabelama ispod, kako bi utvrdili u kojoj meri je povećan broj sudija i pomoćnog osoblja u odeljenjima doprineo povećanju njihove efikasnosti i rezultata. Cifre efikasnosti su zasnovane na standardizovanoj prosečnoj proceni SSK-a o vremenu potrebnom za suđenja, koje se izračunava upoređivanjem broja primljenih predmeta u poređenju sa brojem predmeta koji su presuđeni svake godine, bez uzimanja u obzir predmeta nasleđenih iz prethodne godine i predmeta prenetih u sledeću godinu. Izračunato na ovaj način, stepen efikasnosti manji od 100% znači da se broj zaostalih nerešenih predmeta povećao. Treba napomenuti da ovi podaci, uključujući sistem utvrđivanja stepena efikasnosti, potiču iz SSK-a i da ih EULEX ne može verifikovati.

Predmeti primljeni i presuđeni u Specijalnom odeljenju OS u Prištini – glavni pretres			
	2021	2022	2023
Primljeni predmeti	72	81	82
Nerešeni predmeti iz prethodnog perioda	66	82	103
Presuđeni (završeni)	37	42	60
Nerešeni (preneti u narednu godinu)	101	121	125
Efikasnost	51%	52%	73%

¹⁸ Zakon o sudovima br. 06/Z - 054

Primljeni i presuđeni predmeti u Specijalnom odeljenju Apelacionog suda – glavni pretres			
	<i>2021</i>	<i>2022</i>	<i>2023</i>
Primljeni predmeti	36	50	55
Nerešeni predmeti iz prethodnog perioda	5	5	12
Presuđeni (završeni)	36	43	57
Nerešeni (preneti u narednu godinu)	5	12	10
Efikasnost	100%	86%	104%

Ove brojke ukazuju na porast broja predmeta koji su preneti u narednu godinu u oba specijalna odeljenja, uprkos opštem porastu godišnjeg broja rešenih predmeta. U Specijalnom odeljenju Osnovnog suda u Prištini, ovi brojevi su se stalno povećavali, što ukazuje na nesposobnost veća da se bavi porastom broja raspodeljenih predmeta, naročito u fazi glavnog pretresa. Specijalno odeljenje pri AS nije doživelo isti porast predmeta kao što je primećeno u OS, ali je od 2021. do 2023. došlo do značajnog porasta broja predmeta koji su preneti u narednu godinu u fazi glavnog pretresa. U zaključku, zbog konstantnog povećanja obima raspodeljenih predmeta svake godine, čini se da bi se čak i sadašnja struktura specijalnih odeljenja mogla pokazati nedovoljnom za rešavanje sadašnjeg i očekivanog budućeg obima predmeta.

EULEX-ov Izveštaj o nadgledanju pravosuđa za 2020. godinu sadržao je preporuku da se u OS u Prištini postavi neophodna oprema koja će omogućiti ispitivanje svedoka pod zaštitnim merama. Trenutno je u završnoj fazi realizacija projekat postavljanja opreme za video i audio snimanje, uključujući opremu za ispitivanje svedoka pod zaštitnim merama.

Što se tiče preporuke da se poveća broj prevodilaca za albanski/srpski jezik, EULEX je utvrdio da je trenutni broj prevodilaca zaposlenih u Specijalnim odeljenjima dovoljan. Međutim, iz EULEX-ovog praćenja predmeta utvrđeno je da prevod sudskih dokumenata na srpski jezik često kasni, što je pitanje koje treba rešiti.

Zaključci

Povećan obim rada Specijalnih odeljenja, zajedno sa smanjenjem broja sudija 2023. godine u oba suda (OS i AS), rezultiralo je stalnim povećanjem nerešenih predmeta u fazi glavnog pretresa prenesenih iz jedne godine u drugu, od 2021. godine. Međutim, tokom EULEX-ovog praćenja jednog broja predmeta pred Specijalnim odeljenjem OS u Prištini, kao dodatni faktor koji je takođe doprineo ovom povećanju broja nerešenih predmeta primećeno je da nekoliko predmeta pred Specijalnim odeljenjem OS u Prištini nije efikasno tretirano. EULEX je primetio generalno spor tok postupaka, što je rezultat velikog broja neproduktivnih ročišta i dugih pauza između sudskih ročišta. Neki od tih predmeta su predmet ubistva Olivera Ivanovića i nekoliko drugih bivših EULEX-ovih predmeta visokog profila, koji su i dalje na čekanju pred Specijalnim odeljenjem OS u Prištini više od šest godina nakon što ih je preuzelo kosovsko pravosuđe. Primeri su *Predmet Zemljište 4*, *Predmet Fahredin Gaši* i *Predmet Bil Clinton*, kao što je istaknuto u prethodnom odeljku.

2.4. Politika ponovnog suđenja u okviru kosovskog pravosudnog sistema

Kontekst

U EULEX-ovom Izveštaju o nadgledanju pravosuđa za 2020. godinu ukazano je na uobičajenu praksu Apelacionog suda (AS) da vraća visok procenat predmeta odgovarajućem osnovnom sudu na ponovno suđenje, uprkos opštem pravnom principu da instrument ponovnog suđenja treba primenjivati samo u izuzetnim slučajevima. Ova praksa je zabrinjavajuća, jer onemogućava pravo optuženog na suđenje u razumnom roku i dodatno opterećuje osnovne sudove, koji se već suočavaju sa znatnim brojem zaostalih nerešenih predmeta. Pored toga, veliki broj ponovljenih suđenja često prouzrokuje duge periode pritvora.

Preporuke koje je dao EULEX

- ✓ Apelacioni sud treba da bolje iskoristi mogućnost predviđenu Zakonikom o krivičnom postupku (ZKP) da održi ročišta, izvede nove dokaze ili potvrdi postojeće dokaze, kako bi pravilno utvrdio i ocenio materijalne činjenice, u cilju izbegavanja nepotrebnog poništavanja presuda i vraćanja predmeta na ponovno suđenje.
- ✓ Novi nacrt ZKP definiše postupak ponovnog suđenja kao izuzetan, koji se primenjuje samo u određenim slučajevima. Ovo bi trebalo da bude dodatni podsticaj za apelacione sudove da se uzdrže od nepotrebnog vraćanja predmeta na ponovno suđenje.
- ✓ Treba poboljšati kvalitet presuda, sa posebnim osvrtom na potrebu boljeg usklađivanja dispozitiva i obrazloženja presuda.

Primena

U izmenjenom ZKP, koji je stupio na snagu 17. februara 2022. godine, uvedena je nova odredba koja ima za cilj da reši pomenutu zabrinutost. Predviđeno je da AS može narediti ponavljanje suđenja u izuzetnim slučajevima, kada postoji bitna povreda odredaba krivičnog postupka ili ako je ono neophodno zbog pogrešnog ili nepotpunog utvrđivanja činjeničnog stanja, a AS smatra da ne može da izmeni presudu.¹⁹ Takve odredbe imaju potencijal da značajno pojednostave sudske postupke i da istovremeno štite od manipulacije činjenicama i donošenja nepravinih presuda. Štaviše, u predmetima koji privlače pažnju javnosti, odložena suđenja mogu oslabiti interesovanje javnosti, a nova odredba može ublažiti rizik da se postupci ponovljenog suđenja koriste u tu svrhu. Činjenica da izmenjeni ZKP definiše postupak ponovnog suđenja kao izuzetan, koji se primenjuje samo u određenim slučajevima, trebalo bi da bude dodatni podsticaj za apelacione sudove da se uzdrže od vraćanja predmeta na ponovno suđenje.

Tabela u nastavku je zasnovana na statističkim podacima koje je EULEX-u dostavio Sudski savet Kosova (SSK). Podaci pokazuju broj predmeta koje je AS vratio osnovnim sudovima na ponovno suđenje, raščlanjen po odeljenjima suda, za 2022. i 2023. godinu.

¹⁹ Zakonik o krivičnom postupku, 08/Z-032, 17. avgust 2022, članovi 402 i 403 <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=61759> (poslednji pristup 20. septembra 2024).

Odeljenje	Predmeti vraćeni na ponovno suđenje		Predmeti rešavani pred sudom		% predmeta vraćenih na ponovno suđenje		
	2022	2023	2022	2023	2022	2023	
Specijalno odeljenje	9	8	43	56	21%	14%	↓
Odeljenje za teška krivična dela	98	89	653	663	15%	13%	↓
Odeljenje za krivična dela maloletnika	8	11	131	142	6%	8%	↑
Odeljenje za opšta krivična dela	135	122	1684	1718	8%	7%	↓

Iako su tri od četiri odeljenja pomenuta u gornjoj tabeli zabeležila pad u procentu predmeta vraćenih na ponovno suđenje, podaci pokazuju da nove zakonske odredbe ZKP u pogledu uslova pod kojima se može naložiti ponovno suđenje nisu dovele do značajnijeg smanjenja broja predmeta vraćenih osnovnim sudovima na ponovno suđenje.

Zaključci

Izuzev Odeljenja za maloletnike, ostala sudska odeljenja su zabeležila smanjenje procenta predmeta vraćenih na ponovno suđenje 2023. godine u odnosu na 2022. godinu. Uprkos tome, napredak je bio daleko ispod očekivanja, a EULEX-ove preporuka po ovom pitanju nisu sprovedene.

2.5. Raspodela predmeta u ponovljenim suđenjima

Kontekst

U EULEX-ovom Izveštaju o nadgledanju pravosuđa za 2020. godinu naglašava se da bi praksa sudova u vezi sa raspodelom predmeta koji su vraćeni na ponovno suđenje istom veću sudija koje je donelo presudu u prvoj instanci mogla da izazove određene kontroverze. U Izveštaju se izdvaja jedan pozitivan aspekt ove prakse: ponovni postupak je znatno efikasniji kada je sud upoznat sa predmetom. S druge strane, sudije koje treba ponovo da sude u istom predmetu, na osnovu istih, ili samo malo izmenjenih činjeničnih dokaza, često se suočavaju sa etičkom dilemom. Pored toga, ova situacija može izazvati zabrinutost u pogledu njihove nepristrasnosti. U svojoj sudskoj praksi u vezi sa članom 6. (1) Evropske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP), koja je posebno relevantna za ocenu ove prakse u odnosu na standarde ljudskih prava, Evropski sud za ljudska prava (EKLJP) savetuje da se predmeti ne raspodeljuju u okviru suda na osnovu subjektivnih kriterijumima, već na osnovu objektivnih, unapred utvrđenih kriterijuma. Kako se navodi u EULEX-ovom Izveštaju o nadgledanju pravosuđa za 2020. godinu, prema jurisprudenciji Evropskog suda za ljudska prava, nedostatak sudske nepristrasnosti može nastati onda kada je sudija već izrazio mišljenje o krivici optuženog.²⁰

²⁰ *Gómez de Liaño y Botella v. Spain*, §§ 67-72.

Preporuka koju je dao EULEX

- ✓ Sudski savet Kosova treba (SSK) da oceni trenutnu pravosudnu praksu i njene implikacije i ako se smatra prikladnim, odluči da donese odluku ili tumačenje o smernicama, ili da na drugi način preduzme neophodne pravne radnje u cilju pružanja doslednog tumačenja i primene relevantnih odredbi, obezbeđujući da se nepristrasnost i nezavisnost pravosuđa čuvaju i konsoliduju.

Primena

Odredbe članova 38. i 39. Zakonika o krivičnom postupku (ZKP) imaju za cilj da obezbede nov, objektivan i nepristrasan pristup pretresnom postupku za koji je žalbena instanca utvrdila da je pogrešan. U praksi se predmeti vraćaju na ponovno suđenje ručno, a ne putem Informacionog sistema za upravljanje predmetima (ISUP)²¹ istim sudijama ili većima koja su prvobitno presuđivala u predmetu. Aktuelna sudska praksa zanemaruje odredbu o dodeli predmeta preko ISUP-a. ISUP ima alatku za automatsku raspodelu predmeta, koja se koristi kako bi se obezbedila nasumična raspodela sudskih predmeta. Korišćenjem ove alatke osiguralo bi se da predmet vraćen osnovnom sudu na ponovno suđenje ne bude raspodeljen istom veću ili sudiji koji je presudio u predmetu u prvom stepenu. Ono bi takođe povećalo percipiranu objektivnost suda u pogledu vraćenog predmeta. Dosadašnja praksa ručne raspodele predmeta predstavlja povredu odredbe člana 38. stav 2. ZKP, koja zabranjuje sudiji da obavlja funkciju predsednika veća, sudije pojedinca ili člana veća, ako je učestvovao u prethodnom postupku pred sudom u istom krivičnom predmetu.

U svrhu dokumentovanja trenutne prakse osnovnih sudova i ispitivanju da li je preporuka data u prethodnom izveštaju uzeta u obzir, EULEX je održao sastanke sa pisarnicama Osnovnih sudova i sa pravnim odeljenjem SSK-a. U pisarnicama i u pravnom odeljenju SSK-a opšteprihvaćen je stav da se odredbe člana 38. stav 2. ZKP ne primenjuju na situaciju u kojoj se predmeti vraćaju osnovnim sudovima na ponovno suđenje, uz obrazloženje da je praksa imenovanja istog veća sudija bila efikasnija za sudove, jer su uštedeni vreme i resursi. EULEX-ovi partneri su smatrali da veće sudija tokom donošenja presuda u ponovljenom postupku treba samo da se bavi uputstvima apelacionog suda, pošto je već upoznato sa predmetom i da na njega neće uticati njegova prethodna presuda. Štaviše, u članu 402. ZKP-a praksa ponovnog suđenja označena je kao izuzetna, što je trebalo da smanji obim predmeta na koje ovaj postupak utiče. Međutim, kao što je navedeno u poglavlju 2.4 ovog izveštaja, EULEX je utvrdio da je uprkos ovoj izmeni u zakonu, broj ponovljenih suđenja vrlo malo smanjen. Osim što su priznali da je postupak ponovnog suđenja izuzetan i primenljiv samo u određenim situacijama, kolege koje je konsultovao EULEX izrazile su mišljenje da ukoliko se pojavi sumnja u pristrasnost ili nedostatak nepristrasnosti, čak i potencijalna sumnja na neprimeren uticaj ili nedostatak profesionalnog iskustva sudije ili veća, Apelacioni sud ima pravni instrument za rešavanje tih aspekata. Odredbe člana 398. stav 2. ZKP omogućuju AS da, pod određenim uslovima, imenuje novog sudiju u postupku, predsednika veća sudija ili veće sudija.²² Kolege iz EULEX-a su smatrale da je ova odredba dovoljna da se veću AS obezbedi instrument za odlučivanje o izmenama sastava veća sudija osnovnog suda u situacijama u kojima su ispunjeni neophodni uslovi.

²¹ Informacioni sistem za upravljanje predmetima (ISUP) je elektronski sistem u kojem se čuvaju različite informacije u vezi sa predmetima, što omogućava brži pristup sudskim spisima i ažuriranju predmeta.

²² Zakonik o krivičnom postupku, 08/Z-032, član 398: 'Apelacioni sud može naložiti Osnovnom sudu da odredi nekog drugog sudiju pojedinca, predsednika pretresnog veća ili pretresno veće shodno objektivnom i transparentnom sistemu za dodelu predmeta, ako Apelacioni sud oceni da sudija pojedinac, predsednik pretresnog veća ili pretresno veće koje je sudilo u predmetu u više navrata nije pravilno primenilo zakon, ako je pogrešno procenilo dokaze ili ako bi neodređivanje drugog sudije ili drugog pretresnog veća dovelo do zloupotrebe pravde ili sukoba interesa.'

Tokom razgovora sa pravnim odeljenjem SSK-a, iznet je dodatni argument u korist održavanja iste sudske prakse kada je reč o ponovljenim suđenjima. Službenici ovog odeljenja napomenuli su da je u odeljenju u toku priprema novog pravilnika o profesionalnom vrednovanju sudija. Jedan od indikatora za profesionalno vrednovanje sudija i njihovo potencijalno unapređenje biće, kako se izveštava, procenat predmeta koje je vratio Apelacioni sud. Ovo bi trebalo da podstakne sudije da obrate dodatnu pažnju na aspekte koji se odnose na izradu presude, ocenu dokaza i pravilnu primenu zakona, kako bi se sprečila ponovna suđenja.

Pravno odeljenje SSK-a je dalje obavestilo EULEX da je angažovano na reviziji uputstava za korišćenje i primenu ISUP-a u raspodeli predmeta za ponovno suđenje i da će, uzevši u obzir komentare EULEX-a, posvetiti dužnu pažnju ovom pitanju kako bi se izmenio sistem i omogućila raspodela predmeta preko ISUP-a. Međutim, na sastanku sa predsednikom AS iznet je još jedan argument u korist dosadašnje prakse. Tom prilikom je rečeno da bi prvostepene sudije imale veći podsticaj da sačine dobro obrazloženu presudu, jer su svesni da će, u slučaju ponovnog suđenja, predmet biti vraćen njima.

Zaključci

SSK je, prema preporuci EULEX-a, procenio praksu dodele predmeta i obraća pažnju na to pitanje dok revidira uputstva za ISUP. Ipak, praksa ručne dodele predmeta se nastavlja. Sadašnja praksa koju su usvojile pisarnice i koju je usvojilo pravno odeljenje SSK-a, iako nije u potpunosti u skladu sa propisima koji se odnose na raspodelu predmeta, niti sa odredbama ZKP i dalje obezbeđuje efikasan i delotvoran metod rešavanja predmeta koji se vraćaju na ponovno suđenje. Međutim, u pogledu poštovanja standarda ljudskih prava, posebno prava na pravično suđenje u članu 6 (1) EKLJP, ova praksa ostaje osporljiva.

2.6. Zapisnik o sudskom postupku

Kontekst

U svom Izveštaju o nadgledanju pravosuđa za 2021. godinu, EULEX je primetio da na praćenim pretresnim ročištima nisu obezbeđeni ni optičko ni tonsko snimanje. Osim toga, zapisnik je uglavnom bio *doslovan*. Ovakva praksa je znatno usporila ročišta i produžila suđenja. Štaviše, ova praksa dodatno opterećuje stranke i svedoke koji svedoče, jer *doslovni* zapisnik primorava sudiju, stranke i svedoke da prilagode način na koji govore. Pored toga, oni su često prekidani ili se od njih tražilo da ponove svoje izjave. S obzirom na to, EULEX je ocenio da bi ova praksa mogla da ugrozi kvalitet svedočenja, posebno u osetljivim predmetima, kao što su ratni zločini i predmeti rodno zasnovanog nasilja (RN), u kojima su svedočenja posebno bitan deo dokaza. Obezbeđivanje adekvatne opremljenosti sudova za tonsko snimanje sudskih ročišta bi, stoga, povećalo i efikasnost i kvalitet sudskih postupaka.

Preporuke koje je dao EULEX

- ✓ Svi sudovi treba da budu opremljeni tehničkom opremom za tonsko snimanje sudskih postupaka.
- ✓ Kada je oprema dostupna, sudovi treba da je koriste da, u najmanju ruku, tonski snime iskaze stranaka, svedoka i sudskih veštaka i da vode zapisnik samo o bitnim sadržajima sudske rasprave.

Primena

U februaru 2023. godine stupio je na snagu novi Zakonik o krivičnom postupku (ZKP). Prema članu 311. stav 2. ZKP-a, glavni pretres se, pored zapisnika sačinjenog u pisanoj formi, snima tonski ili video zapisom. Međutim, većina glavnih pretresa još uvek se ne snima, uglavnom zbog nedostatka tehničke opreme.

Projekat Sudskog saveta Kosova (SSK), koji finansira Međunarodni biro za narkotike i sprovođenje zakona SAD za ugradnju opreme za snimanje u 27 prvostepenih sudova je sada završen u svih sedam osnovnih sudova i sva 22 ogranka. Pored snimanja ročišta, opremu treba koristiti i za stvaranje adekvatnih uslova za svedočenje zaštićenih svedoka.

Po jedna sudnica u svakom osnovnom sudu biće opremljena i opremom za tonsko i video snimanje, dok će sve ostale sudnice biti opremljene opremom za tonsko snimanje. Pored toga, opremljene su dve sale za video konferencije u Apelacionom sudu (AS) i instalirana je video i audio oprema u objektu SSK.

Radna grupa SSK-a je u procesu izrade uredbe o korišćenju audio i video zapisa tokom sudskih ročišta, i očekuje se da je SSK usvoji kasnije ove godine.

Dvoje sudija je određeno da testiraju tehničku opremu u Osnovnom sudu (OS) u Gnjilanu. U okviru testiranja, postupci se snimaju pismeno i audio snimkom, nakon čega se priprema transkript. Iako se ovim dvostrukim snimanjem u ovoj fazi ne postiže vremenska efikasnost, kvalitet zapisnika sa ročišta je poboljšán. U slučajevima sporova u pogledu tačnosti zapisnika, isti se mogu rešiti pozivanjem na tonski zapis.

U jednoj od sudnica u OS u Prizrenu, sva ročišta u teškim krivičnim predmetima već duže vreme se snimaju tonski, ali transkripti tih snimaka nisu urađeni. Stranke koje osporavaju tačnost zapisnika dobijaju pristup audio snimku.

SSK je obavestio EULEX da su neki sudovi već počeli da koriste opremu za snimanje, iako uredba o postupku njenog korišćenja još uvek nije završena.

Zaključci

Iako svi sudovi još nisu završili instalaciju tehničke opreme za audio i video snimanje, instalacija je u toku i testiranje je počelo. Stoga se može smatrati da će prva preporuka do kraja 2024. godine biti sprovedena.

Što se tiče druge preporuke, ne postoji mogućnost da se iskazi stranaka, svedoka i veštaka snimaju samo tonski, jer je članom 311. ZKP propisano da zapisnik sa glavnog pretresa mora biti sastavljen pismeno, a audio ili video zapis mogu da se rade samo kao *dodatak* zapisniku. Budući da se zapisnik vodi *doslovno*, kao i do sada, snimanje neće značajno povećati efikasnost sudskog postupka. Međutim, može se pretpostaviti da će audio i video snimanje povećati kvalitet postupka. Prema članu 311. stav 1. ZKP-a, moguće je ograničiti pisani zapis (zapisnik sa ročišta) na „bitne delove” (što su prema članu 314. ZKP tehnički podaci poput naziva suda, imena prisutnih stranaka, identifikacije optužnice, predloge i rešenja itd., pored suštinskog sadržaja iskaza). Naročito bi promena prakse sa *doslovnog* beleženja iskaza na beleženje samo suštinskog sadržaja mogla da poboljša efikasnost zapisnika i, u kombinaciji sa audio i video zapisom, mogla bi da redukuje nesporazume oko sadržaja zapisnika. Nakon što oprema bude postavljena i krene da se koristi, ostaje da se vidi da li će sudije iskoristiti mogućnost da ograniče pisani zapis i oslone se na audio i video zapis kao glavni zapisnik sa suđenja.

2.7. Objavljivanje prvostepenih presuda za krivična dela

Kontekst

U EULEX-ovom Izveštaju o nadgledanju pravosuđa za 2020. godinu identifikuju se nepravilnosti u skoro 50% objavljivanja prvostepenih presuda. Utvrđene su nepravilnosti u tome što krivična prijava nije pročitana, strankama nisu data uputstva o pravnim lekovima, nije dato potpuno obrazloženje presude, a objava se nije mogla uredno čuti. Prema novom Zakoniku o krivičnom postupku (ZKP), više ne postoji obaveza da se pri donošenju presude o krivici daje kratak opis osnova presude, kako je bilo predviđeno prethodnim ZKP-om.²³ Novi ZKP predviđa da se ovako kratak izveštaj dostavlja u vreme objavljivanja presude u sudu samo u slučaju oslobađajuće presude.²⁴ EULEX nije bio u mogućnosti da utvrdi razloge koji stoje iza ukidanja ovog zahteva i na osnovu njegovog praćenja ročišta za objavu presuda može se zaključiti da se u većini predmeta i dalje daje kratak prikaz osnova, uključujući i predmete sa osuđujućim presudama. Obrazloženje za datu presudu važno je i za okrivljene i za oštećene, jer ih već u ranoj fazi obaveštava o razlozima i dokazima na kojima je zasnovana osuđujuća ili oslobađajuća presuda. Novi ZKP predviđa da se pismena presuda dostavlja u roku od 30 dana od objavljivanja (15 dana ako je okrivljeni u pritvoru), uz mogućnost produženja roka na 60 dana u složenim predmetima.

Preporuka koju je dao EULEX

- ✓ Potrebna je efikasnija obuka sudija. Forumi za stručne rasprave između sudija različitih instanci takođe mogu efikasno da reše ovu zabrinutost.

Primena

U periodu od aprila do septembra 2023. godine, EULEX je pratio 16 objavljivanja presuda²⁵ i posebno se fokusirao na aspekte objavljivanja u kojima su identifikovane nepravilnosti. Na osnovu prethodnih nepravilnosti kako je gore objašnjeno, EULEX je identifikovao nepravilnosti u dva od 16 objavljivanja presuda.

U jednom slučaju nije dato obrazloženje, a u drugom krivično delo nije uredno pročitano, nije dato obrazloženje, a objava se nije mogla pravilno čuti i razumeti.

U drugom slučaju, sudija je izostavio obrazloženje na predlog branioca, iako se radilo o oslobađajućoj presudi, a objavljivanju presude je prisustvovao i oštećeni. Iako su se sve objave osim jedne mogla čuti i razumeti, one su uglavnom pročitane brzo. EULEX je takođe primetio da je u većini slučajeva tužilac bio odsutan na objavljivanju presude.²⁶ Prema članu 365. stav 2 ZKP, presuda se objavljuje u prisustvu stranaka, dok se u stavu 4 navodi da se presuda objavljuje i kada stranka nije prisutna. Iako prisustvo tužioca nije obavezno po zakonu, EULEX poziva tužioce, bilo tužioca predmeta ili zamenu, da budu prisutni na objavljivanju presude, s obzirom da je ovo važan deo postupka i imajući u vidu ulogu tužioca kao predstavnika organ javne vlasti i pokretača postupka.

23 Zakonik o krivičnom postupku, 08/Z-032, 17. avgusta 2022, član 366, stav 2, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=61759> (poslednji pristup 20. septembra 2024).

24 Zakonik o krivičnom postupku, 08/Z-032, 17. avgusta 2022, član 365, stav 2, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=61759> (poslednji pristup 20. septembra 2024).

25 Od 16 presuda doneto je devet osuđujućih (sa potvrdnim izjašnjenjem o krivici u dva predmeta), pet oslobađajućih presuda i dve presude kojima je jedan okrivljeni proglašen krivim, a jedan okrivljeni oslobođen optužbi.

26 Tužilac je bio odsutan na 12 od 16 objavljivanja presuda, dok su branioci bili prisutni na svim objavljivanjima.

Preporuka za efikasniju obuku i/ili diskusije na forumu nije sprovedena. Međutim, objavljivanje presuda je jedna od tema modula obuke *Izrada i obrazlaganje sudskih odluka*, koji Akademija pravde organizuje već više od 10 godina u okviru programa početne obuke, koji je obavezan za novoimenovane sudije i tužioce,²⁷ kao i u okviru kontinuiranog programa obuke, koji se dobrovoljno pohađa.²⁸ Akademija pravde organizuje i druge module obuke u kojima se obrađuju teme u vezi sa objavljivanjem presuda.

Zaključci

Na osnovu ukupnih pozitivnih nalaza i činjenice da je ova tema obuhvaćena modulima obuke u okviru programa Akademije pravde, EULEX smatra da je data preporuka u dovoljnoj meri sprovedena. EULEX podstiče pravosuđe da nastavi da daje jasne objave i obrazloženja, bez obzira na ishod konkretnog predmeta, kao i da čita objave sporije, kako bi se osiguralo da stranke mogu da razumeju ceo sadržaj i implikacije objave. Jasna i potpuna objava presuda je važan element u obezbeđivanju transparentnosti i odgovornosti u pravosudnom sistemu.

2.8. Primena mere pritvora tokom krivičnog postupka

Kontekst

Sudski pritvor je najteža mera predviđena Zakonom o krivičnom postupku (ZKP) za obezbeđenje prisustva okrivljenog na suđenju, sprečavanje ponavljanja krivičnog dela i uspešno vođenje krivičnog postupka.²⁹ Budući da pritvor podrazumeva teško ograničenje prava na slobodu, Zakonom o krivičnom postupku propisano je da se on mora koristiti kao krajnja mera i izricati za najkraći mogući rok.³⁰ Štaviše, u skladu sa međunarodnim standardima ljudskih prava o pravu na slobodu³¹, koji imaju za cilj da obezbede da pojedinci ne budu lišeni slobode na proizvoljan način, zakonski uslovi pod kojima se ova mera može izreći su propisani ZKP-om i obavezni.³² Važno je istaći da kada razlozi koji opravdavaju primenu ove mere prestanu da postoje, pritvor treba ukinuti ili zameniti blažom merom.³³

27 Zakon o Akademiji pravde, br. 05/Z-095, 8. februar 2017, član 19. [ActDocumentDetail.aspx \(rks-gov.net\)](https://rks.gov.net/ActDocumentDetail.aspx) (poslednji pristup 20. septembra 2024).

28 U zavisnosti od radnog učinka, obuka se može učiniti obaveznom, prema čl. 20. stav 2 Zakona br. 05/Z-095 o Akademiji pravde, [ActDocumentDetail.aspx \(rks-gov.net\)](https://rks.gov.net/ActDocumentDetail.aspx) (poslednji pristup 20. septembra 2024).

29 Zakonik o krivičnom postupku, 08/Z-032, 17. avgust 2022, član 171, stav 1.8, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=61759> (poslednji pristup 20. septembra 2024). Ostale mere su: poziv, nalog za hapšenje, obećanje okrivljenog da neće napuštati mesto boravišta, zabrana prilaženja određenom mestu ili licu, javljanje u policijsku stanicu, jemstvo i kućni pritvor.

30 Zakonik o krivičnom postupku, 08/Z-032, 17. avgust 2022, član 5, stav 3, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=61759> (poslednji pristup 20. septembra 2024): 'Svako lišavanje slobode, pogotovu trajanje pritvora u krivičnom postupku, mora se svesti na najkraći moguće vreme'.

31 Na primer, Evropska konvencija o ljudskim pravima (EKLJP), član 5 i Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (ICCPR), član 9.

32 Zakonik o krivičnom postupku, 17. avgust 2022, član 184, stav 1, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=61759> (poslednji pristup 20. septembra 2024): 'Sud može odrediti pritvor protiv lica samo ako jasno utvrdi:

1.1. da postoji osnovana sumnja da je to lice učinilo krivično delo;

1.2. da je ispunjen jedan od sledećih uslov:

1.2.1. ako se krije, ako se ne može utvrditi njegov identitet ili ako postoje druge okolnosti koje ukazuju da postoji opasnost od bekstva;

1.2.2. ako postoje razlozi koji čine verovatnim da će uništiti, sakriti, izmeniti ili falsifikovati dokaze krivičnog dela ili ako osobite okolnosti ukazuju da će ometati tok krivičnog postupka uticanjem na svedoke, oštećene ili saučesnike; ili

1.2.3. ako težina krivičnog dela, način ili okolnosti pod kojima je izvršeno krivično delo, njegove lične osobine, ranije vladanje, sredina i uslovi u kojima živi ili neka druga lična okolnost ukazuju na opasnost da će ponoviti krivično delo, dovršiti pokušano krivično delo ili učiniti krivično delo kojim preti; i

1.3. blaže mere iz člana 171. ovog zakonika za obezbeđenje prisustva okrivljenog su nedovoljne da spreče ponavljanja krivičnog dela i obezbede uspešno vođenje krivičnog postupka.'

33 Zakonik o krivičnom postupku, 08/Z-032, 17. avgust 2022, član 182, stavovi 2 i 3, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx>

U EULEX-ovim Izveštajima o nadgledanju pravosuđa za 2020. i 2021. godinu, EULEX je utvrdio da se pritvor često primenjuje sistematski, bez odgovarajuće potkrepljenosti i da ima kazneni efekat, bilo namerno ili ne. EULEX je takođe primetio da je bilo slučajeva u kojima su optuženi godinama bili u pritvoru bez pravosnažne odluke. Nakon toga, EULEX je nastavio da posvećuje veliku pažnju primeni mere pritvora u sistemu krivičnog pravosuđa, posebno u pogledu njegove prekomerne upotrebe i prekomernog trajanja.

Preporuke koje je dao EULEX

- ✓ Prilikom donošenja rešenja o pritvoru, u vezi sa mogućim rizikom od bekstva, uticaja na svedoke ili ponavljanja krivičnog dela, sudije treba da se striktno pridržavaju zakonskih uslova³⁴ i daju obrazloženje svih odlučujućih materijalnih činjenica koje su prouzrokovale pritvor, uključujući razloge za osnovanu sumnju da je lice izvršilo krivično delo.
- ✓ Sudije koje određuju pritvor treba da opravdaju ovu meru na osnovu činjenica i iznošenjem dovoljnih dokaza o konkretnim opasnostima.
- ✓ U slučaju da su ispunjeni uslovi za izricanje mera bezbednosti, treba izreći najblažu meru, a mera pritvora treba da bude poslednja mera.
- ✓ Sudije treba da računaju dužinu pritvora u skladu sa članom 187, stav 1 Zakonika o krivičnom postupku.³⁵
- ✓ Sudovi na Kosovu treba da obezbede da njihove odluke ispunjavaju kriterijume neophodnosti i srazmernosti radi određivanja opravdane dužine pritvora u odnosu na dužinu suđenja.
- ✓ U slučajevima kada se oceni da pritvor više nije neophodan i srazmeran, okrivljeni treba da bude pušten iz pritvora.

Primena

Da bi ocenio sprovođenje ovih preporuka, EULEX je analizirao uzorak od 67 rešenja o izricanju mere pritvora donetih u periodu od decembra 2021. do avgusta 2023. godine, koja su dostavili osnovni sudovi na Kosovu.³⁶ Analizirajući sve zakonske kriterijume koji se moraju ispuniti³⁷ prilikom određivanja sudskog pritvora, EULEX je konstatovao sledeće:

[aspx?ActID=61759](#) (poslednji pristup 20. septembra 2024): '2. Trajanje pritvora mora se svesti na najkraće moguće vreme (...). 3. Pritvor se ukida a pritvorenik pušta na slobodu u bilo kojoj fazi postupka čim prestanu razlozi na osnovu kojih je bio određen.'

34 Zakonik o krivičnom postupku, 08/Z-032, 17. avgust 2022, član 186, stav 1, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=61759> (pristup 25. septembra 2023): 'Pritvor se određuje pisanim rešenjem koje sadrži (...) obrazloženje svih odlučujućih činjenica koje uzrokuju pritvor, uključujući i razloge za osnovanu sumnju da je lice izvršilo krivično delo, te odlučujuće činjenice iz člana 184. stav 1. podstav 1.2. ovog zakonika.'

35 Zakonik o krivičnom postupku, 08/Z-032, 17. avgust 2022, član 187, stav 1, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=61759> (pristup 25. septembra 2023): 'Pritvorenik može se zadržati u pritvoru najviše jedan (1) mesec od dana hapšenja na osnovu rešenja iz člana 186. ovog zakonika. Posle isteka tog roka, pritvorenik može se zadržati u pritvoru samo rešenjem sudije za prethodni postupak, sudije pojedinca ili predsednik pretresnog veća o produženju pritvora.'

36 Rešenja su doneta u predmetima, na primer, nasilja u porodici, krađe, ubistva, korupcije itd., kako sledi: BC of Uroševac (četiri rešenja Opšteg odeljenja i pet rešenja Odeljenja za teška krivična dela), OS u Prizrenu (pet rešenja Opšteg odeljenja i pet rešenja Odeljenja za teška krivična dela), OS u Mitrovici (tri rešenja Opšteg odeljenja i četiri rešenja Odeljenja za teška krivična dela), OS u Peći (pet rešenja Opšteg odeljenja i pet rešenja Odeljenja za teška krivična dela), OS u Prištini (pet rešenja Opšteg odeljenja, pet rešenja Odeljenja za teška krivična dela i četiri rešenja Specijalnog odeljenja), OS u Đakovici (tri rešenja Opšteg odeljenja i četiri rešenja Odeljenja za teška krivična dela), OS u Gnjilanu (pet rešenja Opšteg odeljenja i pet rešenja Odeljenja za teška krivična dela).

37 Zakonik o krivičnom postupku, 17. avgust 2022, član 184, stav 1, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=61759>, i član 187, stav 1 Zakonika o krivičnom postupku, 04/Z-123, 28. decembar 2012 <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=61759> (poslednji pristup 20. septembra 2024).

- Prvi element koji treba ispuniti prilikom određivanja pritvora je osnovana sumnja da je krivično delo izvršeno. Od 67 rešenja, u 39 (u većini od njih samo delimično) opisani su razlozi za osnovanu sumnju, dok se u ostalim rešenjima pozivalo samo na prikupljene dokaze, bez ikakvog valjanog obrazloženja.
- Drugi obavezni element je jedan od sledećih: opasnost od bekstva, opasnost od uništavanja dokaza ili na bilo koji način ometanja krivičnog postupka, ili opasnost od ponavljanja krivičnog dela zbog okolnosti krivičnog dela ili drugih ličnih okolnosti. Iz analiziranih rešenja, EULEX je konstatovao da je u 44 slučaja (od 67) sud pravilno opravdao postojanje jedne od ovih okolnosti. Na primer, rizik od bekstva je u nekoliko slučajeva ispravno opravdan stranim državljanstvom okrivljenih i njihovim čvrstim vezama sa drugim zemljama.³⁸ Međutim, u 23 rešenja postojanje jednog od navedenih rizika samo je ukratko pomenuto bez konkretnog opravdanja potkrepljenog dokazima.
- Treći element se odnosi na postojanje 'artikulisanog osnova'³⁹ da se smatra da su blaže mere za obezbeđenje prisustva okrivljenog u krivičnom postupku nedovoljne.

Artikulisani osnov je razlog koji je očigledan iz okolnosti predmeta i okrivljenog i koji sud može lako pokazati/objasniti. Sud je dao izričito objašnjenje samo u 10 presuda, a u ostalih 57 nije dato obrazloženje osnova za neizricanje blaže mere. Od tih 10, samo sedam rešenja je sadržalo dovoljno opisane sve neophodne zakonske elemente za određivanje pritvora.

Računanje trajanja pritvora i dalje se razlikuje od slučaja do slučaja, suprotno preporukama EULEX-a. Na primer, u nekim analiziranim presudama dužina pritvora je računata kao jedan mesec, a u drugim kao 30 dana, što nije nužno jednako.

EULEX je pratio predmete visokog profila koji su bili u toku, u kojima su okrivljeni bili u pritvoru dugo vremena. U bivšem EULEX-ovom *predmetu Olimpija*, okrivljeni je bio u pritvoru duže od šest godina, što predstavlja povod za ozbiljnu zabrinutost po pitanju ljudskih prava. S druge strane, napredak je uočen u bivšem EULEX-ovom *predmetu Olympus I*, u kojem je dvoje okrivljenih pušteno u kućni pritvor u junu 2022. godine, jedan nakon sedam, a drugi nakon šest godina pritvora, a jednom od njih je ta mera kasnije zamenjena merom javljanja u policijsku stanicu. Drugi optuženi u istom predmetu, kosovski Srbin, pušten je u aprilu 2024. godine nakon dve i po godine pritvora. U *predmetu Ubistvo Olivera Ivanovića*, troje okrivljenih, koji su bili u pritvoru od 2018. godine, pušteni su u kućni pritvor 3. juna 2022. godine, pošto je utvrđeno da su prestali uslovi za postojanje mere pritvora i da bi bila dovoljna blaža mera.

Od septembra 2023. godine, od ukupno 601⁴⁰ pritvorenika, EULEX je identifikovao 61 osobu koja je bila u pritvoru na duži period, uključujući i jednu ženu koja je bila u pritvoru skoro sedam godina, prema podacima Korektivne službe Kosova (KSK). U tabeli ispod prikazan je broj lica zadržanih u pritvoru na duži period (ukupno: 61 pritvorenik).

38 Uzorak: Rešenje br. 2022: 001142, doneto 6. januara 2022 u Osnovnom sudu u Gnjilanu, Odeljenje za teška krivična dela smatra da albansko državljanstvo okrivljenog i njegov trenutni radni odnos u Nemačkoj predstavljaju opasnost bekstva od krivične odgovornosti.

39 Zakonik o krivičnom postupku, 08/Z-032, 17. avgust 2022, član 19, stav 1.31, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=61759> (poslednji pristup 20. septembra 2024): 'kada informacije ili dokazi moraju biti artikulisani, stranka koja daje informaciju ili podnosi dokaz mora detaljno specifikovati informaciju ili dokaz na koji se oslanja'. Na primer, kada osumnjičeni koji poseduje i pasoš strane zemlje i koji sa njom ima jake veze ili je prethodno pokušao da izbegne istražne radnje, sud to može smatrati artikulisanim osnovom za procenu da samo pritvor, a ne blaža mera, može obezbedi njegovo/njeno prisustvo na suđenju.

40 490 kosovskih Albanaca, 33 kosovskih Srba, 4 kosovskih Bošnjaka, 1 kosovski Turčin, 9 kosovskih Aškalija, 3 kosovska Egipćana, 8 kosovskih Roma, 0 kosovskih Goranaca i 53 stranca. Od ovog broja, 11 pritvorenika su bile žene, a ostali muškarci.

Trajanje pritvora	Duže od dve godine	Duže od tri godine	Duže od četiri godine	Duže od pet godina	Šest godina ili duže
Broj pritvorenika	36	9	3	3	10

Zaključci

Samo je veoma mali broj rešenja (sedam od 67) donet u skladu sa svim zakonskim uslovima. EULEX stoga nalazi da je bilo veoma malo napretka u primeni njegovih preporuka u vezi sa prekomernom upotrebom mere pritvora.

Što se tiče prekomernog trajanja pritvora, broj lica pritvorenih na duže vreme (više od dve godine) porastao je sa 37 u 2021. na 61 u 2023. godini i može se zaključiti da je broj pritvorenika kojima suđenje traje veoma dugo i dalje velik. Međutim, kao što je gore opisano, bilo je određenog napretka po pitanju prekomerne dužine trajanja pritvora i njegove zamene blažim merama u nekim predmetima visokog profila, ali još uvek treba preduzeti korake kako bi se obezbedila proporcionalnost pritvora u toku krivičnog postupka.

2.9. Izvršenje pravosnažnih krivičnih sankcija

Kontekst

Izvršenje krivičnih sankcija je poslednji korak u lancu krivičnog pravosuđa. U svom Izveštaju o nadgledanju pravosuđa 2021. godine, EULEX je podvukao da je ovaj aspekt često zanemaren u proceni funkcionisanja sistema krivičnog pravosuđa. Pravilno sprovođenje krivičnih sankcija je od suštinskog značaja za obezbeđivanje kredibiliteta pravosudnog sistema. U svom gore pomenutom izveštaju, EULEX je uočio neke nedoslednosti i nedostatak homogene prakse u izvršenju pravosnažnih krivičnih presuda u različitim osnovnim sudovima. EULEX je primetio da radno mesto i zadaci službenika za izvršenje krivičnih sankcija nisu jasno definisani u internim propisima različitih osnovnih sudova. Ovo radno mesto je različito kategorisano u svakom osnovnom sudu, ponekad kao službenik, u drugim slučajevima kao viši službenik. Službenik za izvršenje krivičnih sankcija je obično direktno podređen predsedniku osnovnog suda.

Takođe, Informacioni sistem za upravljanje predmetima (ISUP), elektronski sistem koji čuva različite informacije o sudskim predmetima (uključujući i presude koje sadrže izrečene krivične sankcije), nije optimalno korišćen u izvršenju krivičnih sankcija. EULEX je u nekoliko presuda takođe konstatovao poteškoće prouzrokovane odsustvom konkretnog navođenja načina zamene novčane kazne kada ona nije mogla da se naplati putem prinude, koje nalažu i prethodni i novi Zakonik o krivičnom postupku (ZKP)⁴¹. U to vreme, EULEX je otkrio da su se ovim predmetima u svakom osnovnom sudu bavili različiti službenici, bilo predsednik suda, službenik za izvršenje krivičnih sankcija ili drugo osoblje, što je dovelo do nedoslednosti i nedostatka homogene prakse.

⁴¹ Zakonik o krivičnom postupku, 08/Z-032, 17. avgust 2022, član 364, stav 2.4: 'ako je optuženi kažnjen novčanom kaznom, u presudi se navodi rok uplate i način zamene novčane kazne ako se ne može prinudno naplatiti', <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=61759> (poslednji pristup 20. septembra 2024).

Preporuke koje je dao EULEX

- ✓ Sudski savet Kosova (SSK) treba da obezbedi da se ISUP u potpunosti primenjuje na svim nivoima postupaka izvršenja. Da bi olakšali prelazak sa korišćenja sopstvenih baza podataka ili ručnih registara na jedinstveni sistem, službenici za izvršenje treba da budu u potpunosti obučeni.
- ✓ SSK treba da obezbedi da se radno mesto službenika za izvršenje krivičnih sankcija jasnije reguliše konkretnim opisom zadataka, uslovima radnog mesta, definisanom kategorijom i kaznama.
- ✓ Sudije treba da u svojim presudama konkretno navedu način zamene novčane kazne kada se ona ne može naplatiti prinudnim putem, kao što je propisano članom 365. stav 2. ZKP i članom 43. ZKP (što znači da kada osuđeno lice ne želi ili nije u mogućnosti da plati novčanu kaznu, sud će utvrditi način zamene novčane kazne, bilo kaznom zatvora ili radom u javnom interesu uz saglasnost osuđenog lica).

Primena

U nekim sudovima, službenici za izvršenje krivičnih sankcija još uvek ne koriste ISUP sistematski, dok u drugim, ovi službenici još uvek nisu u potpunosti obučeni da koriste ovu funkciju. Na primer, redovna raspodela predmeta za izvršenje službenicima za izvršenje krivičnih sankcija preko ISUP-a počelo je tek jula 2023. godine u Osnovnom sudu (OS) u Prištini. Slično početnim nalazima, nekoliko službenika za izvršenje krivičnih sankcija u različitim osnovnim sudovima izjavilo je da bi ipak radije i dalje koristili sopstvene baze podataka i ručne registre kao rezervnu alatku, bez obzira na dodatno opterećenje, što implicira da službenici za izvršenje krivičnih sankcija nisu u svim slučajevima prešli sa korišćenja sopstvenih baza podataka ili ručnih registara na objedinjeni sistem.

EULEX je ranije primetio da radno mesto službenika za izvršenje krivičnih sankcija nije posebno regulisano. Članom 11. *Uredbe SSK-a o unutrašnjoj organizaciji suda* iz 2020. godine, kao i članom 4. uredbe iz 2013. godine, utvrđena je, među odgovornostima predsednika suda, sledeća opšta obaveza (tačka 6): „organizovanje, nadzor i vršenje neposredne kontrole nad izvršenjem krivičnih sankcija na mesečnom nivou“. Dakle, radno mesto službenika za izvršenje krivičnih sankcija je bilo, i ostaje u ovoj fazi, različito kategorisano u svakom osnovnom sudu, ponekad kao radno mesto referenta, u drugim slučajevima kao višeg referenta. Oni su obično podređeni direktno predsedniku osnovnog suda. Moguće je da je i dalje potrebna konkretnija definicija radnog mesta službenika za izvršenje krivičnih sankcija, uključujući zahteve radnog mesta, opis radnog mesta, kategoriju i nadoknadu.

EULEX je, na kraju, ponovo ispitao poteškoće prouzrokovane nedostatkom konkretnog navođenja načina zamene novčane kazne u nekim presudama kada se ona ne može naplatiti putem prinude, propisnog članom 364, stav 2.4. ZKP. Još jednom je utvrđeno da se ovi predmeti u svakom osnovnom sudu različito tretiraju. Uglavnom o načinu zamene kazne odlučuje predsednik osnovnog suda, ponekad je to službenik za izvršenje krivičnih sankcija, a u nekim osnovnim sudovima ove odluke donose drugi zaposleni, ili se smatra da se odluka ne može preinačiti, te se vraća sudiji da dopuni odluku tako što će konkretno navesti način zamene. Još jedan aspekt koji je EULEX konstatovao jeste da su, u nekim slučajevima, prilikom izricanja kazni sudije veoma retko primenjivale mogućnost koju pruža član 43. stav 2. Krivičnog zakona (KZ) da se dozvoli plaćanje na rate, a službenici za izvršenje krivičnih sankcija su ovu opciju nudili na sopstvenu inicijativu, s obzirom na teško finansijsko stanje kažnjenih.

Zaključci

Iako je zabeležen izvestan napredak u pogledu korišćenja ISUP-a na nivou službenika za izvršenje krivičnih sankcija, sve preporuke koje je dao EULEX ostaju relevantne. Od koristi bi bila konkretnija definicija radnog mesta službenika za izvršenje krivičnih sankcija, a sudije bi u svojim presudama trebalo da konkretno navedu način zamene novčane kazne kada se ona ne može naplatiti prinudnim putem, što bi trebalo da dovede do doslednije prakse u izvršenju krivičnih sankcija.

2.10. Izvršenje dopunskih kazni

Kontekst

U svom Izveštaju o nadgledanju pravosuđa za 2022. godinu, EULEX je ocenio primenu dopunskih kazni. Dopunske kazne imaju za cilj jačanje efekta glavnih kazni (glavnih i alternativnih) i mogu se izreći samo u kombinaciji sa njima. Prema članu 40. Krivičnog zakonika (KZ), glavne kazne su 1) kazna doživotnog zatvora, 2) kazna zatvora i 3) novčana kazna. Spisak alternativnih kazni, iz člana 41. KZ je: 1) uslovna osuda, 2) polu-sloboda i 3) nalog za obavljanje rada u javnom interesu.

Članom 59. KZ⁴² utvrđuje se spisak od osam različitih vrsta dopunskih kazni, uključujući *zabranu obavljanja funkcija u javnoj upravi ili javnoj službi (stav 2.3.) i zabranu obavljanja struke, delatnosti ili dužnosti (stav 2.4.)*. Ove dve dopunske kazne uređuju se dalje članovima 62.⁴³ i 63⁴⁴. Na primer, ovi članovi preciziraju da li je dopunska kazna obavezna i određuju opseg perioda u kome je licu zabranjeno obavljanje javnih funkcija, u zavisnosti od vrste krivičnog dela i od toga da li je učinocu izrečena kazna zatvora, uslovna osuda ili novčana kazna. U Krivični zakonik iz 2019. godine uvedene su nove odredbe u članovima 62 i 63, kojima je izricanje dve pomenute dopunske kazne postalo obavezno, između ostalog, u predmetima korupcije.

Uzimajući u obzir značaj ove kategorije krivičnih dela, EULEX je svoje praćenje usmerio na primenu i izvršenje dopunskih kazni izrečenih u vezi sa presudama u vezi sa korupcijom.

Kao opšti nalaz, EULEX je 2022. godine uočio nedoslednosti i nedostatak standardizovanih praksi u sprovođenju ove dve kategorije dopunskih kazni. Osoblje u svim osnovnim sudovima uglavnom nije razumelo ovaj koncept i svoje odgovornosti u vezi sa implementacijom. EULEX je dalje utvrdio da se izvršenje krivičnih sankcija nije dosledno tretiralo kao odgovornost službenika za izvršenje krivičnih sankcija u osnovnim sudovima (videti takođe nalaze u vezi sa radnim mestom službenika za izvršenje krivičnih sankcija u Poglavlju 2.9, "Izvršenje

42 Krivični zakonik, 06/Z-074, 14. januar 2019, član 59, stav 2, [A5713395-507E-4538-BED6-2FA2510F3FCD.pdf](#) (rks-gov.net) (poslednji pristup 20. septembra 2024): 'Dopunske kazne mogu biti: 1) ukidanje prava da bude biran; 2) nalog za nadoknadu gubitka ili štete; 3) zabrana obavljanja funkcija u javnoj upravi ili javnoj službi; 4) zabrana obavljanja struke, delatnosti ili dužnosti; 5) zabrana upravljanja motornim vozilom; 6) oduzimanje vozačke dozvole; 7) nalog za objavljivanje presude; i 8) proterivanje stranog lica sa teritorije Kosova.'

43 Krivični zakonik, 06/Z-074, 14. januar 2019, član 62, stav 3, [A5713395-507E-4538-BED6-2FA2510F3FCD.pdf](#) (rks-gov.net) (poslednji pristup 20. septembra 2024): 'Sud će zabraniti službenom licu da obavlja svoju funkciju u javnoj upravi ili funkcijama u javnoj službi u trajanju od jedne (1) do deset (10) godina, nakon izdržavanja kazne zatvora, ukoliko je lice osuđeno za bilo koje delo navedeno u Glavi XXXIII ovog Zakonika (Korupcija u službi i krivična dela protiv službene dužnosti) ovog Zakonika.' Član 62, stav 4 Krivičnog zakonika, 06/Z-074, [A5713395-507E-4538-BED6-2FA2510F3FCD.pdf](#) (rks-gov.net) (poslednji pristup 20. septembra 2024): 'Sud će zabraniti službenom licu da obavlja funkciju u javnoj upravi ili javnoj službi od 1 (jedne) do 5 (pet) godina, ako je isti kažnjavao za nasilje u porodici, prema članu 248. ovog Zakonika.'

44 Krivični zakonik, 06/Z-074, 14. januar 2019, član 63, stav 4, [A5713395-507E-4538-BED6-2FA2510F3FCD.pdf](#) (rks-gov.net) (poslednji pristup 20. septembra 2024): 'Sud će zabraniti službenom licu da vrši profesiju, nezavisnu aktivnost, rukovodeću ili upravnu dužnost u trajanju od jedne (1) do deset (10) godina, ako je lice osuđeno za bilo koje krivično delo iz Glave XXXIII ovog Zakonika (Korupcija u službi i krivična dela protiv službene dužnosti) ovog Zakonika.'

pravosnažnih krivičnih sankcija”). Takođe, većina sudova nije primenila dve posebne odredbe iz *Zakona o izvršenju krivičnih sankcija (ZIKS)*⁴⁵, koje se odnose na sprovođenje dve pomenute dopunske kazne: *zabranu obavljanja funkcija u javnoj upravi ili javnoj službi i zabranu obavljanja struke, delatnosti ili dužnosti*.

Ovim zakonom je propisano da presude koje se odnose na *zabranu obavljanja funkcija u javnoj upravi ili javnoj službi* sud treba odmah da prosledi Ministarstvu javne uprave,⁴⁶ kao instituciji nadležnoj za nadzor nad izvršenjem ove dopunske kazne. Presude koje se odnose na *i zabranu obavljanja struke, delatnosti ili dužnosti*, sud treba odmah da prosledi javnom ili privatnom preduzeću u kome je osuđeni bio zaposlen i Ministarstvu za rad i socijalnu zaštitu,⁴⁷ koje treba da vrši nadzor nad izvršenjem ove vrste dopunske kazne. Međutim, EULEX je u to vreme uočio da su sudovi saopštavali kaznu samo javnoj ili privatnoj instituciji u kojoj je osuđeno lice zaposleno, a ne i nadležnom ministarstvu. Oba ministarstva su obavestila EULEX da nikada nisu dobili nikakvu presudu od sudova koja im nalaže da nadgledaju izvršenje dopunskih kazni u njihovoj oblasti nadležnosti. EULEX je takođe u to vreme zapazio da su dopunske kazne često bile netačno zavedene u Centralnom sistemu krivične evidencije.

EULEX je takođe uočio da ne postoji sistem za prikupljanje i čuvanje relevantnih statističkih podataka o primeni i izvršenju dopunskih kazni od strane Sudskog saveta Kosova (SSK) na centralnom nivou ili od strane osnovnih sudova. Pošto ova vrsta podataka nije bila dostupna, EULEX je odlučio da oceni ovo pitanje identifikujući presude u predmetima u kojima je dopunska kazna zabrane obavljanja funkcija u javnoj upravi ili javnoj službi trebalo da bude izrečena u vezi sa presudama u predmetima korupcije. Tada je konstatovano da sudije nisu uvek primenjivale obavezne dopunske kazne, dok su u mnogim presudama sudovi težili da kazne zatvora preinače u novčane; pored izbegavanja zatvorskih kazni, preinačenje u novčanu kaznu rezultira izbegavanjem primene dopunskih kazni, koje bi bile obavezne u slučaju izrečene kazne zatvora.

Preporuke koje je dao EULEX

- ✓ SSK treba da obezbedi uspostavljanje objedinjenog sistema za sprovođenje dopunskih kazni. U tu svrhu, SSK treba da razjasni sve relevantne aspekte podzakonskim aktima, u kojima su odgovornosti svakog aktera jasno utvrđene.
- ✓ SSK treba da uspostavi automatizovani sistem prikupljanja podataka o dopunskim kaznama i njihovoj primeni preko Informacionog sistema za upravljanje predmetima (ISUP). U tu svrhu, potrebno je kreirati posebno polje podataka u ISUP, koje treba da sadrži sve relevantne informacije poput odgovarajućeg datuma obaveštenja o dopunskoj kazni, naziva institucija kojima je ona saopštena i imena službenika koji je izrekao kaznu.
- ✓ SSK treba da obezbedi da Centralni sistem krivične evidencije sadrži kompletne podatke u vezi sa dopunskim kaznama. Da bi se ovo olakšalo, potrebno je kreirati posebno polje podataka u ovom sistemu, u koje bi se unosile obavezne informacije o postojanju dopunske kazne, njenoj prirodi i specifičnom trajanju.
- ✓ SSK treba da naloži sudovima da blagovremeno saopšte dopunske kazne odgovarajućim institucijama u skladu sa članovima 160. i 161. ZIKS (sada članovi 150. i 156. novog ZIKS) i treba da redovno prati efikasnost primene članova 62. i 63. Krivičnog zakonika.

⁴⁵ Naziv zakona je promenjen iz ZIKS u ZIKS (Zakon o izvršenju krivičnih sankcija). Član 161. ZIKS je od avgusta 2022. godine član 156. ZIKS.

⁴⁶ Ministarstvo javne uprave pripojeno je Ministarstvu unutrašnjih poslova 2020. godine

⁴⁷ Ministarstvo za rad i socijalnu zaštitu se sada zove Ministarstvo finansija, rada i transfera.

- ✓ SSK treba da uspostavi mehanizam za praćenje kako bi ocenio da li sudije primenjuju obavezne dopunske kazne u skladu sa članovima 62. i 63. Krivičnog zakonika i da li u predmetima korupcije sudovi teže da zatvorske kazne preinače u novčane kazne, što vodi ne samo ka izbegavanju zatvorskih kazni, već i izbegavanju obavezne primene dopunskih kazni.

Primena

Od objavljivanja EULEX-ovog Izveštaja o nadgledanju pravosuđa za 2022. godinu, nisu zapažene promene ni u jednom od osnovnih sudova i postoji generalni nedostatak razumevanja među osobljem osnovnih sudova u vezi sa konceptom dopunskih kazni i odgovornostima osoblja u vezi sa njihovom primenom. U tom smislu, EULEX je utvrdio da se u većini osnovnih sudova sprovođenje krivičnih sankcija ne tretira dosledno kao odgovornost službenika za izvršenje krivičnih sankcija i da se ovaj zadatak i dalje često zadaje različitim kancelarijama ili osoblju. EULEX je još u svom Izveštaju o nadgledanju pravosuđa za 2021. godinu podvukao potrebu da se bolje definišu uloga i odgovornosti službenika za izvršenje krivičnih sankcija u sprovođenju pravosnažnih krivičnih sankcija, uključujući i dopunske kazne.

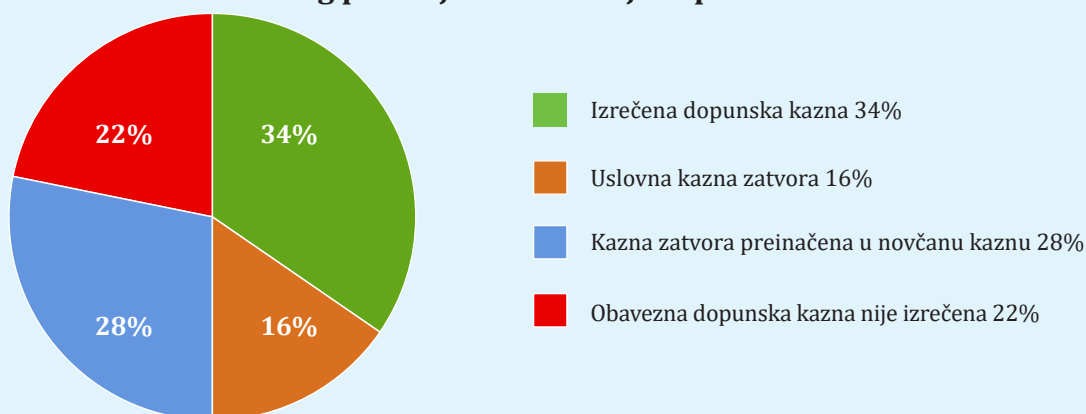
EULEX je takođe primetio da većina sudova još uvek nije primenjivala dve posebne odredbe iz *Zakona o izvršenju krivičnih sankcija* (ZIKS), ranije poznatog kao Zakon o izvršenju kaznenih sankcija, koje se odnose na sprovođenje dve gore pomenute dopunske kazne.

EULEX je ocenio da osoblje osnovnih sudova još uvek nije dovoljno informisano o ovim zakonskim odredbama. U junu 2024. godine nijedno ministarstvo još nije dobilo nijednu presudu od sudova za nadzor nad izvršenjem dopunskih kazni. EULEX je takođe ponovo utvrdio da u nekim slučajevima dopunske kazne nisu bile propisno ili tačno registrovane u Centralnom sistemu krivične evidencije, uprkos naporima uložnim u tom pogledu. EULEX takođe nije primetio napredak u uspostavljanju sistema za prikupljanje i skladištenje relevantnih statističkih podataka o primeni i izvršenju dopunskih kazni od strane SSK-a na centralnom nivou ili od strane osnovnih sudova. Pored toga, EULEX je ponovo identifikovao presude u predmetima u kojima je dopunska kazna zabrane obavljanja funkcija u javnoj upravi ili javnoj službi trebalo da bude izrečena u skladu sa članom 62, stav 3 Krivičnog zakonika u presudama u vezi sa korupcijom. Kao i u Izveštaju o nadgledanju pravosuđa za 2022. godinu, EULEX je zatim proverio da li su dopunske kazne, obavezne u takvim osudama za korupciju u slučaju kažnjavanja zatvorom, zaista izrečene u skladu sa zakonom.

➤ Zloupotreba službenog položaja

Na osnovu ocene 32 osuđujuće presude po članu 414. KZ (zloupotreba službenog položaja), EULEX je utvrdio da su u jedanaest presuda izrečene dopunske kazne, dok je u pet presuda kazna zatvora preinačena u uslovnu, a u devet presuda zatvorska kazna preinačena u novčanu, čime je izbegnuta obavezna dopunska kazna. Štaviše, bilo je sedam presuda u kojima je postojala obaveza izricanja dopunske kazne, koju sud, suprotno zakonu, ipak nije izrekao. Važno je napomenuti da je raspon zatvorske kazne za ovo delo od jedne do osam godina (šest meseci do pet godina prema prethodnom Krivičnom zakoniku), što znači da je u brojnim presudama izrečena minimalna kazna, pa i ispod minimalne kazne. Takođe, šest meseci zatvora je najduži period za koji je dozvoljena izmena u novčanu kaznu. Na kraju, u mnogim presudama izrečene su minimalne zatvorske kazne, a devet ih je kasnije preinačeno u novčane, čime je izbegnuta obavezna primena dopunske kazne.

Osuđujuće presude - čl. 414. Krivičnog zakonika zloupotreba službenog položaja - 32 osuđujuće presude

➤ Sukob interesa

Na osnovu ocene jedne osuđujuće presude u skladu sa članom 417. Krivičnog zakonika (sukob interesa), EULEX je identifikovao da je uprkos suspenziji kazne zatvora obavezna dopunska kazna izrečena u skladu sa zakonom, dok je u drugoj osuđujućoj presudi u skladu sa članom 420. KZ (neovlašćeno korišćenje imovine) izrečena jedna dopunska kazna u presudi kojom je kazna zatvora od tri meseca preinačena u novčanu kaznu.

➤ Primanje mita

Na osnovu ocene četiri osuđujuće presude iz člana 421. Krivičnog zakonika (primanje mita), sud je u slučajevima sa kaznom zatvora izrekao tri dopunske kazne, od kojih je u jednoj kazna zatvora bila uslovna. U četvrtom slučaju kazna zatvora je preinačena u novčanu kaznu.

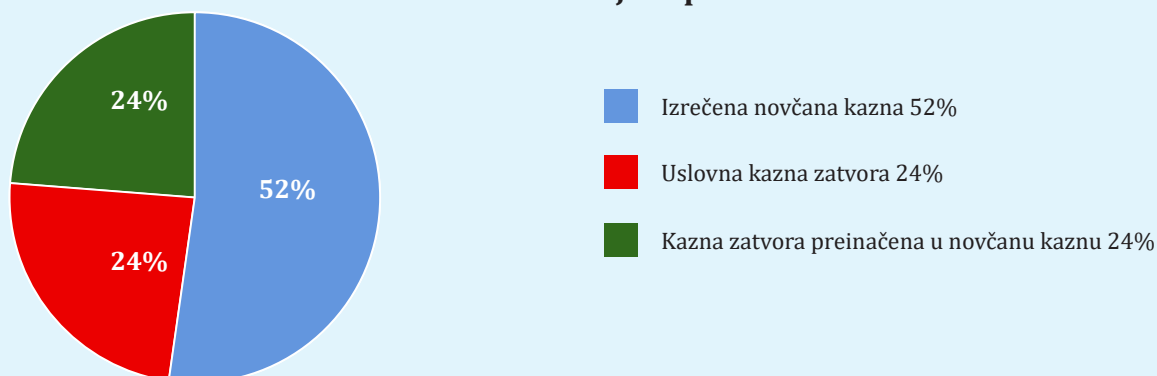
➤ Trgovina uticajem

Na osnovu ocene tri osuđujuće presude u skladu sa članom 424 Krivičnog zakonika (trgovina uticajem), EULEX je identifikovao da u početku nije izrečena dopunska kazna u jednom od slučajeva. Izmenom kazne zatvora u trajanju od šest meseci izbegnuta je obavezna primena dopunske kazne. Međutim, Apelacioni sud (AS) ju je kasnije preinačio i odredio dopunsku kaznu. U drugom slučaju osnovni sud je odredio dopunsku kaznu, a u trećem je kazna zatvora od šest meseci preinačena u novčanu kaznu.

➤ Neprijavljivanje ili lažno prijavljivanje imovine, prihoda, poklona, druge materijalne dobiti ili finansijskih obaveza

Na osnovu ocene 21 osuđujuće presude u skladu sa članom 430. Krivičnog zakonika (neprijavljivanje ili lažno prijavljivanje imovine, prihoda, poklona, druge materijalne dobiti ili finansijskih obaveza), EULEX je utvrdio da ni u jednoj presudi nisu izrečene dopunske kazne, dok je u 11 presuda izrečena samo novčana kazna. U deset presuda kazna zatvora je bila uslovna (pet slučajeva) ili preinačena u novčanu (u ostalih pet slučajeva), čime je izbegnuta obavezna dopunska kazna. Prema tome, u većini presuda izrečene su minimalne zatvorske kazne, a polovina je bila uslovna ili pretvorena u novčane kazne.

Osuđujuće presude - čl. 430 Neprijavljivanje ili lažno prijavljivanje imovine, prihoda, poklona, druge materijalne dobiti ili finansijskih obaveza - 21 osuđujuća presuda

Zaključci

EULEX je ocenio da nalazi njegovog Izveštaja o nadgledanju pravosuđa za 2022. i dalje važe, jer je kroz 2023. i 2024. godinu nastavio da primećuje slične nedoslednosti i nedostatak standardizovanih praksi u primeni i sprovođenju dveju ocenjenih kategorija dopunskih kazni. Sve preporuke su još uvek primenljive i SSK treba da preuzme vodeću ulogu u njihovom sprovođenju. Trenutno ne postoji mehanizam za praćenje kojim bi se ocenilo da li sudije primenjuju obavezne dopunske kazne. I ISUP i Centralni sistem krivične evidencije mogli bi se koristiti za uspostavljanje jedinstvenog i sveobuhvatnog sistema za izvršenje dopunskih kazni. Takav mehanizam praćenja omogućio bi daleko bolji pregled podataka, kako bi se utvrdilo da li sudovi u predmetima korupcije primenjuju obavezne dopunske kazne i da li sudovi i dalje imaju tendenciju da preinače mnoge zatvorske kazne, što dovodi ne samo do izbegavanja zatvorskih kazni, već i do izbegavanja obavezne primene dopunskih kazni.

2.11. Zakazivanje sudskih ročišta

Kontekst

U svom Izveštaju o nadgledanju pravosuđa za 2022. godinu, EULEX se bavio stalnom praksom prekomerne dužine sudskih postupaka i njenim uticajem na pravo na suđenje u razumnom roku, garantovano članom 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP).

Postupak zakazivanja sudskih sednica je važan element u ovom kontekstu, jer značajno utiče na tok sudskog postupka.

EULEX je primetio da je uobičajena praksa da se ne zakazuju sva ročišta na početku suđenja. U većini slučajeva, datum budućih ročišta zakazuje se nakon održavanja ročišta, a često mesec do dva nakon ročišta. Pored toga, nije uobičajeno zakazati nekoliko uzastopnih ročišta.

Preporuke koje je dao EULEX

- ✓ Sudovi treba da zakažu naredno ročište u roku od mesec dana kad god je to moguće.
- ✓ U suđenjima koja se odnose na veliki broj okrivljenih, sudovi treba da planiraju nekoliko ročišta uzastopno, jer se pokazalo da to povećava efikasnost u vođenju takvih postupaka.

- ✓ Sudovi treba da usvoje plan da se ceo glavni pretres zakaže u ranoj fazi postupka.
- ✓ Sudski savet Kosova (SSK) treba da nadgleda i prati rad suda u smislu njegove sposobnosti da planira i zakazuje suđenja kao indikatora efikasnosti.

Primena

EULEX je pratio zakazivanje sudskih ročišta koja su nadgledali eksperti EULEX-a u periodu od septembra 2022. do septembra 2023. (12 meseci). Od 271 ročišta na kojima je zakazano naredno ročište, ono je zakazano u roku od mesec dana u 133 navrata (49%), u roku od dva meseca u 103 navrata (38%) i u roku od više od dva meseca u 35 navrata (13 %).

EULEX je sproveo slično praćenje dok je pripremao svoj Izveštaj o nadgledanju pravosuđa za 2022. godinu, razmatrajući period od novembra 2021. do jula 2022. (9 meseci). Naredna ročišta su zakazana u roku od mesec dana u 44% slučajeva, u roku od dva meseca u 45% slučajeva i u roku od tri meseca ili više u 11% predmeta.

Poređenje ukazuje na blagi napredak u procentu narednih sudskih ročišta zakazanih u roku od mesec dana.

*Strateški plan SSK-a za efikasno rešavanje predmeta korupcije i organizovanog kriminala 2022-2024*⁴⁸ predlaže, kao jednu od mera za povećanje produktivnosti i efikasnosti u rešavanju predmeta, da se zakažu uzastopna ročišta kad god to okolnosti dozvoljavaju. Prema Strateškom planu očekuje se da, kada počne da primenjuje praksu održavanja uzastopnih ročišta, sud nastavi da se striktno pridržava tog plana i da ga menja samo u izuzetnim situacijama.

U junu 2023. godine, SSK je usvojio Plan rada za 2023. godinu za Specijalno odeljenje Osnovnog suda (OS) u Prištini. Jedan od ključnih ciljeva ovog Plana rada je povećanje efikasnosti i efektivnosti u postupanju sa predmetima i u njemu se, između ostalog, navode dve mere za postizanje tog cilja: 'zakazivanje pripremnih ročišta i seansi za planiranje toka predmeta' i 'određivanje uzastopnih ročišta'.

Navedeni razvoji pokazuju da postoji rastuća svest o potrebi da se poboljša upravljanje predmetima i spremnost da se sprovedu neophodne mere za postizanje ovog cilja, kako u SSK-u tako i među sudijama.

EULEX je pratio praksu zakazivanja uzastopnih ročišta i ustanovio da je od 271 ročišta praćenog od septembra 2022. do septembra 2023. godine u 163 navrata (60%) zakazana samo jedno naredno ročište, a u 108 (40%) dva ili bilo je zakazano više narednih ročišta. Ovo je približno isti rezultat kao u periodu od novembra 2021. do jula 2022. godine, tokom kojeg je zakazano samo jedno naredno ročište u 61% ročišta.

U predmetima koji se tiču velikog broja okrivljenih, neka veća su zakazala više od jednog, pa čak i više od dva naredna ročišta. U predmetu visokog profila *Stent II*, sa 43 okrivljenih za više krivičnih dela povezanih sa korupcijom, sud je redovno zakazivao do pet narednih ročišta, ne obavezno uzastopno, što je rezultiralo sa 20 ročišta u ovom predmetu u tom periodu od septembra 2022. do septembra 2023. godine. U bivšem EULEX-ovom predmetu visokog profila *Grande II*, u kojem se 15 okrivljenih tereti za krivične aktivnosti u vezi sa krijumčarenjem migranata, novi predsednik veća sudija, koji je ponovo pokrenuo ovaj predmet u aprilu 2022. godine, redovno je zakazivao dva ili tri naredna ročišta. Pri tome treba imati u vidu da se u većini slučajeva ne odvijaju sva zakazana uzastopna ročišta kako je planirano.

⁴⁸ Strateški plan SSK-a za efikasno rešavanje predmeta korupcije i organizovanog kriminala 2022-2024; https://www.gjyqesori-rks.org/wp-content/uploads/2022/11/KGJK_Plani_strategjik_per_zgjidhjen_efikase_te_lendeve_te_korrupsionit_dhe_krimite_organizuar_2022_2024_SRB.pdf, veb-sajt SSK-a samo na albanskom jeziku, SSK, oktobar 2021. godine (poslednji pristup 20. septembra 2024).

Zaključci

I SSK i Specijalno odeljenje OS u Prištini svesniji su značaja upravljanja predmetima i praksi planiranja narednih ročišta, što se ogleda u usvajanju *Strateškog plana SSK za efikasno rešavanje predmeta korupcije i organizovanog kriminala 2022-2024.* i Plana rada Specijalnog odeljenja pri Osnovnom sudu u Prištini za 2023. godinu. Iako je zapaženo izvesno poboljšanje u određenom broju suđenja u kojima je učestvovao veliki broj okrivljenih, uopšteno gledano, nije se moglo utvrditi poboljšanje u pogledu zakazivanja narednih ročišta u roku od mesec dana niti u zakazivanju uzastopnih ročišta.

2.12. Konfiskacija i zaplena (privremeno oduzimanje) imovine

Kontekst

U svom Izveštaju o nadgledanju pravosuđa za 2020. godinu, EULEX je identifikovao potrebu za poboljšanjem u sprovođenju konfiskacije i privremenog oduzimanja (zaplene) imovine, s obzirom na to da tužioci i sudovi nisu efikasno koristili pravni okvir koji im je na raspolaganju. Utvrđeno je da je iznos konfiskovane imovine znatno manji od iznosa zaplenjene imovine (verovatno zbog velikog broja oslobađajućih presuda u predmetima korupcije), da je prodaja imovine u toku postupka, kako je predviđeno zakonom, retko primenjivana, te da se ne sprovodi *Zakon o proširenim ovlašćenjima za konfiskaciju imovine.*

Preporuka koju je dao EULEX

- ✓ Da se pokrene primena *Zakona o proširenim ovlašćenjima za konfiskaciju imovine* i češće primenjuje mogućnosti prodaje imovine.

Primena

Uprkos činjenici da su novim Zakonom o krivičnom postupku (koji je stupio na snagu 17. februara 2022. godine) izmenjene neke odredbe koje se odnose na zaplenu i konfiskaciju u cilju pojednostavljenja postupka i usaglašavanja terminologije,⁴⁹ koncept zaplene i konfiskacije još uvek se ne primenjuje i ne sprovodi u dovoljnoj meri na Kosovu.

Štaviše, *Zakon o proširenim ovlašćenjima za konfiskaciju imovine*, koji je stupio na snagu 10. januara 2019. godine⁵⁰ i koji proširuje mogućnosti konfiskacije imovine od osuđenih lica, a takođe i od trećih lica, ako su imovinu kupili u lošoj nameri, još uvek se jedva primenjuje. EULEX je zapazio da je Specijalno tužilaštvo Kosova (STK) do 2023. godine pokrenulo primenu ovog zakona u samo dva predmeta, više od četiri godine nakon što je stupio na snagu. Na nivou osnovnih tužilaštava (OT), zakon je primenjen svega pet puta na celom Kosovu.

Iako ovi primeri primene ovog zakona predstavljaju određeni napredak u primeni, sveukupno gledano, praktičari još uvek ne koriste ovaj pravni instrument dovoljno i efikasno, uprkos činjenici da postoji zajednički konsenzus da ga treba redovnije primenjivati.

⁴⁹ U prethodnom Zakoniku o krivičnom postupku, terminologija korišćena u različitim poglavljima koja se odnose na zaplenu i konfiskaciju nije bila konzistentna. Neki članovi su se odnosili na privremenu zaplenu, a drugi na privremenu konfiskaciju. U pravnom smislu, zaplena je proces privremenog oduzimanja imovine od njenog vlasnika, do ishoda sudske odluke. S druge strane, konfiskacija je trajno oduzimanje imovine naloženo pravosnažnom odlukom suda.

⁵⁰ Zakon o proširenim ovlašćenjima za konfiskaciju imovine, br. 06/Z-087, 26. decembar 2018, [ActDocumentDetail.aspx \(rks-gov.net\)](#) (poslednji pristup 20. septembra 2024).

Prema članu 262. stav 3.5 ZKP⁵¹ u vezi sa privremenim merama obezbeđenja određene imovine, tužilac može narediti prodaju određene imovine u istražnoj fazi predmeta. Ova odredba se odnosi na imovinu za koju će, na primer, troškovi upravljanja biti visoki ili kojoj će brzo opasti vrednost. Prodajom upravlja Agencija za upravljanje zaplenjenom ili konfiskovanom imovinom.⁵² Međutim, čini se da tužioci oklevaju da vrednu imovinu poput vozila prodaju u ranoj fazi istrage, jer se plaše da slučaj nije dovoljno solidan za podizanje optužnice. S druge strane, sudije zaplenjenu imovinu često smatraju dokaznim materijalom, koji se takav ne može prodati i mora ostati u privremenoj zapleni do pravosnažne presude, bez obzira na dužinu krivičnog postupka.

Dalje, *Zakonom o upravljanju zaplenjenom ili konfiskovanom imovinom* osnovana je Agencija za upravljanje zaplenjenom i konfiskovanom imovinom (AUZKI) 2009. godine.⁵³ Uloga AUZKI je da pomogne tužilaštvu i sudu u izvršenju zaplenjene ili konfiskovane imovine i da omogući prodaju zaplenjene ili konfiskovane imovine. Međutim, Agencija i dalje pokušava da promoviše svoje nadležnosti i svoju ulogu u ovom složenom okviru i ostaje nedovoljno korišćena od strane relevantnih pravnih lica.

Ovo se može ilustrovati sledećom statistikom. Od 2021. do sredine 2023. godine, prema informacijama AUZKI, agencija je od sudova dobila samo 164 naloga za zaplenu i 169 naloga za konfiskaciju. Ovo u proseku iznosi nešto više od 100 predmeta godišnje, što je relativno nizak broj, s obzirom na ukupan broj sudskih predmeta na Kosovu.

Zaključci

Postojeći pravni okvir je zadovoljavajući i sveobuhvatan, ali je i dalje problem u nedostatku dovoljne i efikasne implementacije odredbi. Preporuka data u Izveštaju o nadgledanju pravosuđa za 2020. godinu nije u dovoljnoj meri sprovedena.

2.13. Javne, državne i društvene ustanove kao oštećeni

Kontekst

U predmetima korupcije, oštećeni je često institucija u javnom, državnom ili društvenom vlasništvu. Budući da ovakva krivična dela rezultiraju materijalnom štetom za ove subjekte, veoma je bitno aktivno prisustvo njihovog zastupnika u krivičnom postupku, jer kao oštećeni imaju pravo da izvedu dokaze i pozivaju svedoke. Pored toga, njihovo prisustvo bi im omogućilo da iskoriste svoje pravo na imovinsko-pravni zahtev ili da podnesu tužbu protiv sudskih odluka. Uključivanje u krivični postupak je pravo oštećenog i moraju ga garantovati sve strane u postupku (tužilaštvo, sudovi). U svom Izveštaju o nadgledanju pravosuđa za 2021. godinu, EULEX je primetio da u velikom broju slučajeva oštećena institucija ili nije identifikovana kao takva u fazi podizanja optužnice ili se, u slučaju da je identifikovana, ista uzdržala od učešća u postupku.

51 Zakonik o krivičnom postupku, 08/Z-032, 17. avgust 2022, [ActDetail.aspx](https://rks.gov.net/ActDetail.aspx) (rks-gov.net) (poslednji pristup 20. septembra 2024).

52 Zakon o upravljanju zaplenjenom i oduzetom imovinom, br. 05/Z-049, 14. april 2016, član 4. stav 1.3, [9D426AAD-DEB9-405D-8235-38FD1BC76C11.pdf](https://rks.gov.net/9D426AAD-DEB9-405D-8235-38FD1BC76C11.pdf) (rks-gov.net) (poslednji pristup 20. septembra 2024).

53 Zakon o upravljanju zaplenjenom i oduzetom imovinom, br. 05/Z-049, 14. april 2016, [9D426AAD-DEB9-405D-8235-38FD1BC76C11.pdf](https://rks.gov.net/9D426AAD-DEB9-405D-8235-38FD1BC76C11.pdf) (rks-gov.net) (poslednji pristup 20. septembra 2024). Ovaj zakon je izmenjen 2016. i 2022. godine. 05/Z-049,

Preporuke koje je dao EULEX

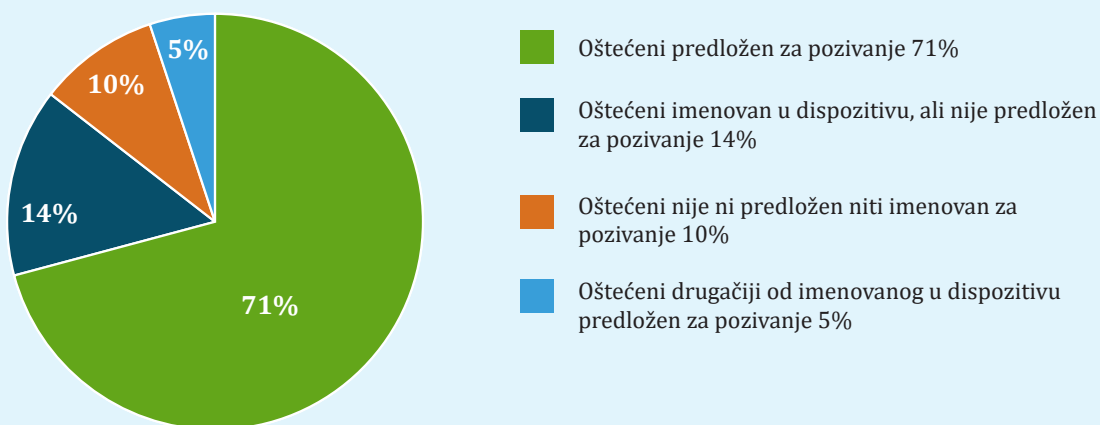
- ✓ Tužiocima treba da obezbede da se oštećeni identifikuju u optužnici.
- ✓ Državne institucije koje su identifikovane kao oštećeni treba da budu aktivnije u toj ulozi tokom glavnog pretresa, upotpunjavajući na taj način rad tužioca na krivičnoj optužbi i omogućavajući proces restitucije. To treba da urade njihovi pravni zastupnici ili pravni zastupnici iz državnog pravobranilaštva.
- ✓ Treba poboljšati ulogu državnog pravobranioca u sudskim postupcima.

Primena

EULEX je razmotrio optužnice podignute tokom 2022. i 2023. u vezi sa krivičnim delom *zloupotreba službenog položaja ili ovlašćenja*.⁵⁴ Jedan element ovog krivičnog dela, koji se mora dokazati na sudu, jeste umišljaj okrivljenog da stekne korist ili da prouzrokuje materijalnu štetu. Kada se tvrdi da je krivično delo prouzrokovalo štetu, oštećeni mora biti identifikovan i imenovan u optužnici.⁵⁵ Da bi oštećeni ostvario svoje pravo na učestvovanje u sudskom postupku od početka glavnog pretresa, tužilac treba da predloži da se i oštećeni pozove na glavni pretres. Drugi suštinski element dobro pripremljene optužnice u ovim slučajevima je da se u optužnici navede vrednost navodne štete.

EULEX je razmotrio 37 optužnica koje su podigla različita tužilaštva. U 16 optužnica tužilac nije tvrdio da je krivičnim delom naneta šteta nekoj ustanovi; u nekim slučajevima su kao oštećeni identifikovani privatna kompanija ili fizičko lice, a u drugim slučajevima samo se tvrdilo da je namera okrivljenog/ih bila sticanje koristi. Od preostale 21 optužnice, oštećeni je imenovan i predložen za pozivanje na glavni pretres u 15 slučajeva. U tri slučaja oštećeni je imenovan, ali nije predloženo pozivanje istog na glavni pretres. U jednom slučaju u optužnici je imenovan jedan oštećeni dok je drugi oštećeni, verovatno zbog tehničke greške, predložen za pozivanje na glavni pretres. U dva slučaja nije ni predloženo da oštećeni bude pozvan na glavni pretres, niti je on imenovan u optužnici, iako se tvrdilo da je delo nanelo štetu budžetu Kosova. Vrednost navodne štete nanete kosovskom budžetu precizirana je u 14 od 21 optužnice. U ostalim slučajevima, u optužnicama je ili navedeno da je pričinjena šteta, ali nije navedena i njena vrednost, ili institucije uopšte nisu identifikovane kao oštećeni.

Identifikovanje oštećenih u 21 optužnici

⁵⁴ Krivični zakonik, 06/Z-074, 14. januar 2019, član 414, [A5713395-507E-4538-BED6-2FA2510F3FCD.pdf \(rks-gov.net\)](#) (poslednji pristup 20. septembra 2024).

⁵⁵ Zakonik o krivičnom postupku, 08/Z-032, 17. avgust 2022, član 235, stav 1, podstav 1.8, [ActDetail.aspx \(rks-gov.net\)](#) (poslednji pristup 20. septembra 2024); Zakonik o krivičnom postupku, 04/Z-123, 1. januar 2013, član 241, stav 1, podstav 1.5, [CRIMINAL NO. 04/L-123 PROCEDURE CODE \(rks-gov.net\)](#) (poslednji pristup 20. septembra 2024).

EULEX-ovo višegodišnje praćenje značajnog broja predmeta korupcije u kojima su oštećeni bile institucije, pokazalo je da su ove institucije i njihovi predstavnici u većini slučajeva pokazali pasivan pristup tokom glavnog pretresa. Retko je podnet bilo kakav zahtev za nadoknadu štete, a nije bilo neuobičajeno da na sudskim sednicama nije prisustvovao nijedan njihov zastupnik. Kada je zastupnik bio prisutan, vrlo retko se dešavalo da preduzme bilo kakve radnje, kao što su izvođenje dokaza ili ispitivanje svedoka tokom ispitivanja.

Zaključci

Samo deset od 21 optužnice pravilno je sastavljeno, sadržalo je ime oštećenog i preciznu vrednost navodne štete, uz predlog da se oštećeni pozove na glavni pretres, dok su u preostalih 11 uočeni nedostaci u jednom ili oba aspekta optužnice. Štaviše, čak i kada su propisno identifikovani i uredno pozvani, oštećeni i njihovi zastupnici su se uglavnom uzdržavali od preduzimanja bilo kakvih radnji zaštite svojih zakonitih interesa u krivičnom postupku.

EULEX stoga ponavlja preporuku da institucije u javnom, državnom i društvenom vlasništvu treba da igraju aktivniju ulogu tokom glavnog pretresa, kako bi se što je više moguće smanjila šteta prouzrokovana kosovskom budžetu i drugoj javnoj imovini korupcijom.

3. Nalazi tematskog nadgledanja

3.1. Borba protiv korupcije

Kontekst

U EULEX-ovom Izveštaju o nadgledanju pravosuđa za 2020. godinu izdvaja se loša saradnja i koordinacija između policije i tužilaštva u borbi protiv korupcije. Uočeno je da je nekoliko složenih istraga završeno bez istraživanja svih tragova za pribavljanje dokaza, što je rezultiralo predmetima zasnovanim na nedovoljnim ili nejasnim dokazima. Princip „praćenja novca“, koji predviđa istragu finansijskih tragova, a ne samo konkretnih dokaza zločina, generalno je zanemaren.

EULEX je ocenio da Radna grupa za borbu protiv korupcije (RGBPK) Policije Kosova (PK), kasnije preimenovana u Specijalnu istražnu jedinicu (SIJ), treba da igra suštinsku ulogu u otkrivanju, sprovođenju početnih koraka i istrazi korupcije. EULEX je primetio da SIJ nema odgovarajući pravni osnov i pozvao je da se isti obezbedi. Takođe je primećeno da drugi subjekti u okviru PK nisu sistematski i redovno dostavljali SIJ relevantne informacije. Pored toga, EULEX je utvrdio da je ovaj nedostatak saradnje ograničio i otežao pristup SIJ informacijama u posedu drugih agencija.

EULEX je takođe primetio da je Apelacioni sud (AS) u predmetima visokog profila često vraćao presude osnovnim sudovima na ponovno suđenje, tvrdeći da izveštaji veštaka na koje se prvostepena presuda oslanjala ili nisu bili pravilno sastavljeni ili ih sud nije temeljno razmotrio.

Preporuke koje je dao EULEX

- ✓ SIJ uz podršku drugih agencija za sprovođenje zakona, treba da unapredi princip „praćenja novca“, jer je to od ključnog značaja u istrazi pranja novca i drugih finansijskih krivičnih dela.
- ✓ Ministarstvo unutrašnjih poslova, u koordinaciji sa višim rukovodstvom Policije Kosova, treba da preuzme vođstvo u daljem razjašnjavanju i ozakonjavanju položaja SIJ u okviru PK. To bi se moglo postići predlaganjem izmena i dopuna *Zakona o policiji*.
- ✓ Više rukovodstvo PK treba da unapredi kapacitete SIJ za rad zasnovan policijsko-obaveštajnom modelu i za finansijske istrage. SIJ treba da održava direktne linije komunikacije sa Upravom za obaveštajne i analitičke poslove i Obaveštajnom agencijom Kosova, kako bi imala pristup relevantnim obaveštajnim podacima.
- ✓ Više rukovodstvo PK treba da unapredi međuagencijsku saradnju SIJ uspostavljanjem formalnih linija komunikacije sa organima poput Poreske uprave, Carine i Finansijsko-obaveštajne jedinice.
- ✓ Nacionalni koordinator za borbu protiv privrednog kriminala u saradnji sa Specijalnim tužilaštvom Kosova (STK) i svim Osnovnim tužilaštvima (OT) treba da integriše uspostavljeni sistem prikupljanja podataka o zapleni i konfiskaciji, kao što je navedeno u 'Izveštaju o aktivnostima i preporukama nacionalnog koordinatora za borbu protiv privrednog kriminala' u uporedivi sistem prikupljanja podataka. Ovaj sistem takođe treba da omogući direktan pristup Nacionalnom koordinatoru za borbu protiv privrednog kriminala.

- ✓ Sudski savet Kosova (SSK) u saradnji sa Tužilačkim savetom Kosova (TSK), glavnim tužilaštvom i Advokatskom komorom treba da sagleda korišćenje finansijskog veštačenja u predmetima korupcije, kako bi se identifikovali razlozi za netačno sačinjavanje izveštaja o veštačenju ili neadekvatno ocenjivanje od strane sudova, koji često dovodi do toga da se predmeti vraćaju na ponovno suđenje.

Primena

Iako su preporuke EULEX-a uzete u obzir i zapažen je izvestan stepen napretka u njihovoj primeni, ukupan rezultat primene je ograničen po obimu i delotvornosti.

Iako se SIJ smatra ključnim entitetom za istragu korupcije i finansijskih krivičnih dela, malo je dokaza da ova jedinica, u koordinaciji sa drugim agencijama za sprovođenje zakona i STK, sprovodi složene finansijske i obaveštajne istrage. Štaviše, nekoliko kadrovskih odluka negativno je uticalo na kapacitet ove jedinice.

Od 2023. godine (u vezi sa tekućom reorganizacijom unutar KP), broj zaposlenih se smanjio i nekoliko članova osoblja je zamenjeno mlađim osobljem sa manje iskustva, veština i kompetencija za sprovođenje složenih krivičnih istraga krivičnih dela korupcije, finansijskih krivičnih dela i krivičnih dela pranja novca. Ovaj razvoj događaja doveo je do smanjene saradnje između SIJ i STK u 2024. godini.

Nema naznaka da SIJ i STK trenutno primenjuju princip „praćenja novca“, što je kritičan pristup u takvim istragama. U predmetima koje prati EULEX, u istražnim izveštajima ili optužnicama ima malo ili nema nikakvih naznaka da su sprovedene istrage o finansijskim tragovima.

STRK je 2020. godine usvojio dve strategije koje imaju za cilj reorganizaciju njegove unutrašnje strukture i unapređenje tužilačkog sistema.⁵⁶ Iako su ove strategije omogućile bolje razumevanje i povećanu spremnost da se primene preporuke za unapređenje saradnje sa SIJ i agencijama za sprovođenje zakona, one su imale ograničen uticaj na način na koji se sprovode istrage organizovanog kriminala, korupcije i pranja novca.

U julu 2022. godine⁵⁷ Agencija za borbu protiv korupcije (ABPK) preimenovana je u Agenciju za sprečavanje korupcije (ASK). Iako se može primetiti određeni napredak, agenciji još uvek nedostaje kapacitet da završi tranziciju i deluje u skladu sa svojim mandatom, koji je širi i snažnije fokusiran na mere prevencije od mandata ABPK. Novi mandat uključuje, *između ostalog*, procenu prijave imovine, istraživanje slučajeva sukoba interesa, pregled primene drugih antikorupcijskih zakona, ocenu sprovođenja nacionalnih antikorupcijskih politika, izradu nacрта procene antikorupcijskih rizika i pružanje pomoći i praćenje sprovođenja planova integriteta. Iako ASK održava radne odnose sa PK i tužilačkim organima, njegova istražna nadležnost i mandat će zahtevati neka dodatna pojašnjenja, pošto je preklapanje nadležnosti sa drugim organima, koje je postojalo već u starom mandatu ABPK, ostalo nerešeno. Na primer, ASK je povereno pokretanje istrage o predmetima korupcije, što uključuje sprovođenje preliminarnih administrativnih istraga, a preklapa se sa istražnim ovlašćenjima PK. Još jedan potencijalni problem koji treba razjasniti odnosi se na predmete u kojima ASK izriče novčane kazne licu ili entitetu; u skladu sa principom ‘no bis in idem’⁵⁸ to bi značilo da se protiv ovog lica ili subjekta za isto krivično delo više ne može pokrenuti krivični postupak. Dalje zabrinjava činjenica da, iako je ASK ovlašćena da podnosi krivične prijave tužilaštvu, ona ne može da prigovori ili uloži žalbu

⁵⁶ Strategija reorganizacije STK i Strateški plan za tužilački sistem 2022-2024.

⁵⁷ Zakon o Agenciji za sprečavanje korupcije, br. 08/Z-017, 21. jul 2022, [ActDetail.aspx \(rks.gov.net\)](https://rks.gov.net/ActDetail.aspx) (poslednji pristup 20. septembra 2024).

⁵⁸ Nijedna pravna radnja se ne može pokrenuti dva puta za jedno isto delo.

na odluku tužilaštva u ovoj stvari, što znači da ukoliko tužilac odluči da ne pokrene krivični postupak, ASK nema ovlašćenja da promeni tu odluku.⁵⁹

Planom restrukturiranja PK 2023, koji se trenutno sprovodi, nisu se razjasnili i ozvaničili pozicija, uloga i funkcija SIJ u okviru PK. Štaviše, dok *Zakon o policiji* dozvoljava osnivanje privremenih jedinica za posebne dužnosti, izostavljanje ratifikacije SIJ u okviru formalnih struktura PK ne samo da ugrožava SIJ kao posebnu jedinicu unutar PK, već ugrožava i njenu organizacionu strukturu, predviđene ciljeve i operativne sposobnosti. Iako se SIJ pominje kao entitet u nedavno usvojenom *Zakonu o Specijalnom tužilaštvu*, to ne znači da je SIJ sada zvanično uspostavljena, jer ovaj zakon nema ovlašćenja i uticaja na SIJ za koju se smatra da je entitet PK.

Sa svojim trenutnim kapacitetima i postojećim okvirom, SIJ nije stručno kvalifikovan da unapredi svoje sposobnosti za policijski rad po policijsko-obaveštajnom modelu i finansijske istraga ili da razvije međuagencijsku saradnju. Zbog ovoga, SIJ se takođe suočava sa problemima u održavanju formalnih i direktnih komunikacionih linija sa drugim organima i entitetima, kao što su Obaveštajna i analitička uprava Policije Kosova, Obaveštajna agencija Kosova, Poreska uprava, Carina i Finansijsko-obaveštajna jedinica.

Što se tiče primene preporuke o angažovanju finansijskih stručnjaka, čini se da je problem dvostruk. Prvo, nejasnoća u pogledu kvalifikacija i stručnosti određenih veštaka i drugo, sposobnost i volja suda da na odgovarajući način oceni te izveštaje. Iako su izbor i metodologija rada veštaka regulisana Zakonom o krivičnom postupku (ZKP) i razmotreni od strane SSK u saradnji sa glavnim tužilaštvom i Advokatskom komorom, opaženi problemi u vezi sa izborom veštaka često se odnose na aspekte sukoba interesa, pristrasnosti ili kriterijuma stručnosti. U avgustu 2023. godine stupio je na snagu *Zakon o sudskim veštacima*, kojim se reguliše postupak licenciranja veštaka. Ovim zakonom bi se donekle mogle otkloniti poteškoće u vezi sa izborom veštaka.

Zaključci

EULEX je zapazio određeni stepen poboljšanja u sprovođenju njegovih preporuka koje se odnose na borbu protiv korupcije. Iako postoji izražena saglasnost o potrebi za jačanjem borbe protiv korupcije, ne postoji koherentan pristup za postizanje ovih ciljeva. Čini se da je naglasak ograničen na izradu propisa i uspostavljanje struktura, a manje pažnje se posvećuje njihovom sprovođenju i primeni. Može se primetiti da, iako postoje propisi i politike, restriktivan i formalistički pristup i razumevanje ometaju potpuno korišćenje dostupnih pravnih instrumenata.

3.2. Krivična dela po međunarodnom pravu

Kontekst

U svojim Izveštajima o nadgledanju pravosuđa za 2020, 2021. i 2022. godinu, EULEX je izdvojio izazove koji se susreću u istrazi, krivičnom gonjenju i presuđivanju u predmetima krivičnih dela po međunarodnom pravu. Ti izazovi su povezani sa velikim obimom krivičnih dela, koja mogu obuhvatati veliki broj žrtava i počinitelja, i sa značajem odgovornosti za ova krivična dela u smislu procesa tranzicione pravde. Protok vremena takođe značajno utiče na smanjenje raspoloživih dokaza, jer se predmeti ove vrste obično rešavaju isključivo na osnovu svedočenja. Vremenom, sećanja svedoka blede, neki od svedoka umiru, a drugi se sele, što otežava vlastima

⁵⁹ Prema godišnjim izveštajima Agencije za sprečavanje korupcije u 2022. godini, 267 predmeta, a u 2023. godini 59 predmeta je prosleđeno tužilaštvu ili policiji na dalje postupanje.

da sprovedu naknadne razgovore. U ovom dinamičnom okruženju rešavanja ratnih zločina, EULEX je izdao nekoliko preporuka u vezi sa brzinom i kvalitetom istraga i donošenja presuda u predmetima.

Preporuke koje je dao EULEX

- ✓ Policija Kosova (PK) treba da uloži napore da nastavi istragu i analizu svih visoko prioriternih predmeta ratnih zločina.
- ✓ Potrebno je unaprediti saradnju između Odeljenja za ratne zločine Specijalnog tužilaštva (STK) i PK.
- ✓ Odeljenja za ratne zločine STK treba proširiti.
- ✓ Kosovske vlasti treba da nastave da traže načine za unapređenje regionalne saradnje, posebno sa Srbijom, gde borave mnogi osumnjičeni i svedoci.
- ✓ STK treba da da prioritet istragama u prethodnom postupku u predmetima u kojima su osumnjičeni u pritvoru.
- ✓ Osnovni sud (OS) u Mitrovici treba da ubrza ponovno suđenje u *predmetu Drenica I* i preostalim *predmetima Vukotić*, a OS u Prizrenu treba da da prioritet ponovnom suđenju u *predmetu Remzi Šalja*.
- ✓ Akademija pravde treba da pruži obuku za sudije o specifičnostima obrazloženja presuda koje se tiču krivičnih dela po međunarodnom pravu.

Primena

STRK je sastavio spisak od deset predmeta visokog prioriteta početkom 2018. godine. Ovo su predmeti krivičnih dela koji uključuju veliki broj žrtava (poput masovnih ubistava), značajno nasilje i koordinisane, složene kriminalne aktivnosti. PK je napredovala u istrazi predmeta ratnih zločina visokog prioriteta. Početkom 2024. godine oko polovina od deset istraga je ili bila završena ili je bila veoma blizu završetka, dok je jedna optužnica podignuta u decembru 2023. godine. Suđenja u odsustvu sada se mogu voditi po novom Zakoniku o krivičnom postupku (ZKP), ali samo pod određenim uslovima i nakon što su preduzeti određeni koraci.⁶⁰ Ovo je rezultiralo povećanjem broja uspešno okončanih istraga. Od donošenja novog ZKP podignuto je devet optužnica u odsustvu. Jedan važan događaj tokom ovog perioda je podizanje prve optužnice u jednom od predmeta visokog prioriteta (*Predmet Meja*) početkom decembra 2023. godine. Predmet obuhvata 53 okrivljenih i brojna krivična dela, uključujući složenu pravnu doktrinu komandne odgovornosti. Po prvi put se takođe bavi istrebljenjem čitavih sela, što dodatno povećava njegovu složenost.

I Jedinica za istragu ratnih zločina PK (JIRZ PK) i Odeljenje za ratne zločine STK dele mišljenje da je njihova saradnja poboljšana. U 2022. godini, JIRZ PK se suočila sa značajnim nedostatkom osoblja, što je ometalo brz odgovor na zahteve tužilaca. Ova situacija je poboljšana u martu 2023. godine, kada je, kao deo interne rekonfiguracije PK, JIRZ dobila značajan podsticaj u svom kapacitetu i statusu, uključujući njeno unapređenje na nivo Policijske uprave.

Postoje planovi za povećanje broja policajaca u JIRZ na ukupno 41. Međutim, u aprilu 2024. godine, broj policajaca je iznosio 31. Logistička pitanja, uključujući ograničen kancelarijski prostor zbog kontinuirane zauzetosti Jedinice na svojoj prethodnoj lokaciji, predstavljaju

⁶⁰ Zakonik o krivičnom postupku, 08/Z-032, 17. avgust 2022, član 303., [ActDetail.aspx \(rks-gov.net\)](#) (poslednji pristup 20. septembra 2024)

poteškoću za smeštaj dodatnog osoblja. Uprkos tome, došlo je do povećanja broja osoblja zaduženog za ratne zločine, koji je sa 18 u julu 2022. godine povišen na sadašnjih 31, što ukazuje na pozitivnu putanju u jačanju istražnih sposobnosti Jedinice.

U 2022. godini, broj tužilaca u Odeljenju za ratne zločine STK je neznatno povećan na četiri, pa je sredinom decembra 2023. godine opao na tri, penzionisanjem jednog od najiskusnijih tužilaca. Početkom juna 2024. godine Odeljenju su se pridružila još dva tužioca. Neki tužioci su i dalje angažovani na suđenjima u vezi sa predmetima koje su vodili pre prelaska u Odeljenje za ratne zločine, umesto da se bave isključivo predmetima ratnih zločina. Ovo ukazuje na nedostatak u sprovođenju preporučenih promena. Uprkos tome što već duže vreme radi sa samo tri tužioca, došlo je do povećanja broja optužnica,⁶¹ što ukazuje na održivost Odeljenja u postizanju rezultata čak i sa ograničenim resursima. Dodatna dinamika u ovoj situaciji je povremena praksa da tužioci iz drugih odeljenja po izuzetku podižu *ad hoc* optužnice za međunarodne zločine. Iako je nekonvencionalna, ova fleksibilnost može biti pragmatično rešenje za prevladavanje poteškoća sa ograničenim resursima.

Kosovske vlasti nisu uspele da unaprede regionalnu saradnju sa Srbijom. Uprkos aktuelnim izazovima, tužioci su uložili značajne napore u tom pogledu. U jednom predmetu u kojem je postupak sproveden *u odsustvu*, tužilac je zatražio pravnu pomoć od srpskih vlasti da obavesti optuženog, ali bezuspešno. Još jedan neuspeh dogodio se početkom 2023. godine kada su mađarske vlasti, kao odgovor na zahtev za ekstradiciju upućen sa Kosova Mađarskoj (u okviru bilateralnog sporazuma), izručile osumnjičenog Srbiji. Ovaj nepredviđeni razvoj događaja značajno je kompromitovao istragu koja je u toku.

Štaviše, zahtevi Kosova za ekstradiciju pojedinaca iz Crne Gore takođe su naišli na poteškoće. Iako je saradnja tokom godina bila dobra, ministar pravde je krajem 2023. godine odbio da sprovede odluku suda u Crnoj Gori o izručenju jedne osobe Kosovu, naglašavajući uticaj političkih razloga u takvim slučajevima.

U periodu koji je prethodio objavljivanju EULEX-ovog Izveštaja o nadgledanju pravosuđa za 2022. godinu, pritvor pre podizanja optužnice (kojim se označava završetak istrage u prethodnom postupku) obično je trajao oko godinu dana, a optužnice su često podizane neposredno pre istekao roka od 12 meseci (utvrđenog članom 187. ZKP). EULEX je opazio blagi napredak u davanju prioriteta istragama u prethodnom postupku za osumnjičene u pritvoru. Od novembra 2022. do juna 2024. godine, prosečno trajanje pritvora pre podizanja optužnice smanjeno je sa oko godinu dana na između četiri i devet meseci i samo u nekoliko izuzetnih slučajeva prelazi devet meseci. Sve u svemu, postoje znaci napretka u smanjenju trajanja pritvora do podizanja optužnice, ali ovaj napredak još uvek nije dosledan u svim slučajevima.

EULEX je 2021. izdao preporuke koje su ponovljene 2022. godine, sa ciljem da se ubrzaju suđenja koja su bila produžena. Konkretno, apelovano je na OS u Mitrovici da ubrza postupak u *predmetu Drenica I* i preostalim *predmetima Vukotić*, dok je Osnovnom sudu u Prizrenu savetovano da da prioritet ponovnom suđenju u *predmetu Remzi Šalja*. U sprovođenju ovih preporuka bilo je i izazova i uspeha. Prvobitno je ponovljeno suđenje u *predmetu Remzi Šalja* u prvom stepenu završeno sredinom 2023. godine, a presudu je potvrdio Apelacioni sud (AS) u decembru 2023. Ovo uspešno rešavanje predmeta predstavljalo je značajan napredak u rešavanju jednog od dugogodišnjih predmeta u vezi sa zločinima po međunarodnom pravu. Međutim, OS u Mitrovici nije ubrzao donošenje presude u *Predmetu Drenica I* i preostalim *Predmetima Vukotić*. Kao pozitivan ishod ove inercije, Sudski savet Kosova (SSK) je intervenisao i preneo ove i druge

⁶¹ STK je 2023. godine podigao optužnice protiv oko 70 ljudi, što je veći broj u odnosu na godine celi period od 2018. do 2022. godine

nerešene bivše EULEX-ove predmete u OS u Prištini.⁶² SSK je ovaj prenos predmeta smatrao neophodnim da bi se prevazišao taj zastoj i omogućio početak suđenja koja su stagnirala od 2018. godine. *Predmet Drenica I*, koji je pomenen za 12. april 2024. godine, okončan je posle samo dva ročišta oslobađajućom presudom objavljenom 25. aprila 2024. godine. Ovaj ishod, iako kontroverzan, predstavlja značajnu prekretnicu u rešavanju predmeta koji je ostao nerešen duži period. Suprotno ovome, OS u Prištini nije zakazao nijednu raspravu u *predmetima Vukotić*, što ukazuje na tekuće izazove u dostizanju pravovremene pravde.

Poduzeti su napori da se unapredi sudska kompetentnost u rešavanju predmeta ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i sa njima povezanih pitanja. Akademija pravde i Fond za humanitarno pravo Kosovo zajedno su organizovali 2022. i 2023. godine sveobuhvatne mere obuke o krivičnim delima po međunarodnom pravu. Ove sesije su bile prilagođene sudijama i tužiocima na različitim nivoima pravosuđa, uključujući osnovne sudove i više instance. Program ove obuke bio je usredsređen na krivična dela po međunarodnom pravu, i sadržao je informacije o elementima koji čine ova krivična dela, kako bi se obezbedilo temeljno razumevanje neophodno za donošenje presuda u tako složenim predmetima, i pružila detaljna analiza ratnih zločina i zločina protiv čovečnosti. Teme poput suđenja u odsustvu i komandne odgovornosti takođe su sveobuhvatno obrađene. U takvom okruženju za učenje u saradnji, sudije i tužioci su bili u mogućnosti da poboljšaju svoje razumevanje pravnih principa i njihove primene u praksi.

Zaključci

Ostvaren je značajan napredak, uz primetno unapređenje u istražnom radu PK i restrukturiranje JIRZ u upravu. Problem sa stagnirajućim predmetima u OS u Mitrovici rešen je prenošenjem u OS u Prištini. Pored toga, Akademija pravde organizuje radionice za obuku o krivičnim delima po međunarodnom pravu za sudije i tužioce, a istrage u vezi sa osumnjičenima u pritvoru su malo ubrzane, mada ne ujednačeno. Međutim, i dalje postoje znatni izazovi. Iako je smanjenje prosečnog vremena koje optuženi provode u pritvoru pozitivan pomak, prerano je utvrditi da li ovo predstavlja konzistentan trend. Vredi napomenuti da je nemoguće videti isto poboljšanje u svim predmetima, jer su neki činjenično i pravno sporni. Cilj nije da se daje prednost brzini u odnosu na kvalitet, već da se pronađe prava ravnoteža između napora da se obezbedi da periodi pritvora do podizanja optužnice traju što je moguće kraće i da se obezbedi da se istrage sprovode temeljno. Neophodni su kontinuirani nadzor i strože pridržavanje preporuka, kako bi se osiguralo da STK postigne željene rezultate u smanjenju vremena provedenog u pritvoru. Dalje ubrzavanje istraga i suđenja, posebno onih koji uključuju optužene u pritvoru, od ključnog je značaja da bi se osiguralo pravično suđenje u razumnom roku. Proširenje Odeljenja za ratne zločine pri STK i unapređenje regionalne saradnje sa Srbijom kritične su oblasti koje i dalje zahtevaju pažnju.

STRK je nedavno rešio problem nedostatka osoblja u Odeljenju za ratne zločine tako što je imenovao dva dodatna tužioca. Sa trenutno pet tužilaca, očekuje se da će Odeljenje ojačati svoje kapacitete za efikasnije rešavanje predmeta ratnih zločina.

Kontinuirani napori su od suštinskog značaja za održavanje zamaha i postizanje daljeg napretka. Put napred zahteva ne samo rešavanje neposrednih logističkih i operativnih izazova, već i negovanje šireg okruženja regionalne saradnje i političke volje.

⁶² Odluka SSK GJA br. 28/06.02.2024.

3.3. Rodno zasnovano nasilje

Kontekst

Različite institucije na Kosovu uložile su značajne napore na unapređenju borbe protiv rodno zasnovanog nasilja (RN). Novi Krivični zakonik (KZ) stupio je na snagu 2019. godine. Njime se nasilje u porodici kategoriše kao samostalno krivično delo, a takođe se propisuje da se kada je delo učinjeno u porodičnom odnosu, to smatra otežavajućom okolnošću prilikom izricanje kazne.⁶³ Dalje, 2019. godine uspostavljena je međuagencijska baza podataka o nasilju u porodici sa ciljem da se poboljša postupanje u predmetima nasilja u porodici, da se poboljša prikupljanje podataka i osigura odgovornost, s obzirom da su relevantne institucije na Kosovu u obavezi da unesu potrebne informacije u ovu bazu podataka. Ustavni sud je 2019. godine omogućio da se izmeni Ustav Kosova kako bi se priznala direktna primena *Konvencije Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici*, poznate kao *Istanbulska konvencija*. U septembru 2020. godine, nakon jednoglasnog usvajanja u Skupštini Kosova, *Istanbulska konvencija* je uključena u član 22. Ustava Kosova. Nakon toga, u januaru 2022. godine usvojena je *Nacionalna strategija za zaštitu od nasilja u porodici i nasilja nad ženama 2022-2026*, a 2023. godine stupio je na snagu novi *Zakon o sprečavanju i zaštiti od nasilja u porodici, nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja*⁶⁴ u nameri da se domaći pravni okvir uskladi sa zahtevima predviđenim *Istanbulskom konvencijom*.

EULEX prati sprovođenje preporuka pomenutih u njegovim Izveštajima o nadgledanju pravosuđa za 2020, 2021 i 2022. godinu. Preporuke se mogu podeliti u sedam različitih kategorija: (1) zakonodavstvo; (2) funkcionisanje međuagencijske baze podataka o nasilju u porodici; (3) saradnja policije i tužilaštva u predmetima nasilja u porodici/predmetima seksualnog nasilja; (4) usvajanje državnog protokola za predmete seksualnog nasilja; (5) uvođenje SOS telefonske linije; (6) postupanje u predmetima vanbračnih zajednica; i (7) primena pristupa usredsređenog na žrtvu u predmetima RN.

Praćenje primene većine preporuka EULEX-a zasniva se na stepenu efikasnosti tokom istraga u predmetima RN, oceni relevantnog zakonodavstva i standardnih operativnih procedura i na razgovorima sa istražiteljima i tužiocima.

Preporuke koje je dao EULEX

- ✓ Sve relevantne institucije treba da doprinesu bazi podataka o predmetima nasilja u porodici kako je predviđeno; potrebno je obezbediti sve tehničke i ljudske resursi potrebni za realizaciju ovog zadatka.
- ✓ Treba poboljšati komunikaciju i saradnju između policije i tužilaštva.
- ✓ Vlada Kosova i drugi relevantni činioci (Policija Kosova, tužilaštvo, sudovi, kancelarija za zastupanje žrtava, centri za socijalni rad) treba da nastave sa sprovođenjem *Nacionalne strategije za zaštitu od nasilja u porodici i nasilja nad ženama 2022-2026*.
- ✓ Radna grupa zadužena za izradu *Protokola za upućivanje slučajeva seksualnog nasilja* treba da obezbedi njegovu pravovremenu finalizaciju, a nadležne institucije (Policija Kosova, tužioci, sudovi, Kancelarija za zastupanje žrtava, Centri za socijalni rad, Institut za sudsku medicinu, Ministarstvo pravde, Ministarstvo zdravlja i Ministarstvo unutrašnjih poslova) treba da preduzmu sve mere za njegovu hitnu implementaciju.

⁶³ Krivični zakonik, 06/Z-074, 14. januar 2019, član 248, [A5713395-507E-4538-BED6-2FA2510F3FCD.pdf](https://rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2691&langid=2) (rks-gov.net) (poslednji pristup 20. septembra 2024).

⁶⁴ Zakon o sprečavanju i zaštiti od nasilja u porodici, nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja, br. 08/Z-185, 12. oktobar 2023, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2691&langid=2> (poslednji pristup 20. septembra 2024).

- ✓ Organi za sprovođenje zakona i pravosudni organi treba da dalje integrišu pristup usredsređen na žrtve i svedu na minimum broj razgovora koje sprovode različiti pružaoci usluga sa žrtvama krivičnih dela narušavanja seksualnog integriteta, koji mogu pojačati traumu koju su žrtve doživele.
- ✓ Pod nadzorom Nacionalnog koordinatora za nasilje u porodici, pružaoci opštih i specijalizovanih usluga (Policija Kosova, Kancelarije za zastupanje i pomoć žrtvama i NVO) treba da povećaju domet onlajn usluga dostupnih žrtvama, kao što je trenutna linija za pomoć.
- ✓ Odbor Skupštine Kosova za ljudska prava, ravnopravnost polova, žrtve seksualnog nasilja tokom rata, nestala lica i peticije treba da završi nacrt novog *Zakona o sprečavanju i borbi protiv nasilja u porodici, nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja*.
- ✓ Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo pravde, Kancelarija nacionalnog koordinatora za nasilje u porodici i Centri za socijalni rad treba da organizuju informativne kampanje o pitanju vanbračne zajednice sa osobom mlađom od 16 godina. Kampanje treba da budu usmerene na mlađe stanovništva i njihove roditelja, posebno u udaljenim regionima Kosova i u zajednicama sa manjim pristupom informacijama, kako bi se podigla svest o ovoj pojavi i mogućim posledicama kako za žrtve tako i za počinioc.
- ✓ Tužilački savet Kosova treba da izradi i primeni objedinjene smernice za Policiju Kosova, posebno za istragu krivičnog dela vanbračne zajednice sa licima starosti ispod 16 godina.
- ✓ Policija Kosova treba da, u skladu sa zakonskim odredbama, sprovede istragu i utvrdi krivičnu odgovornost roditelja umešanih u vanbračnu zajednicu njihove dece.

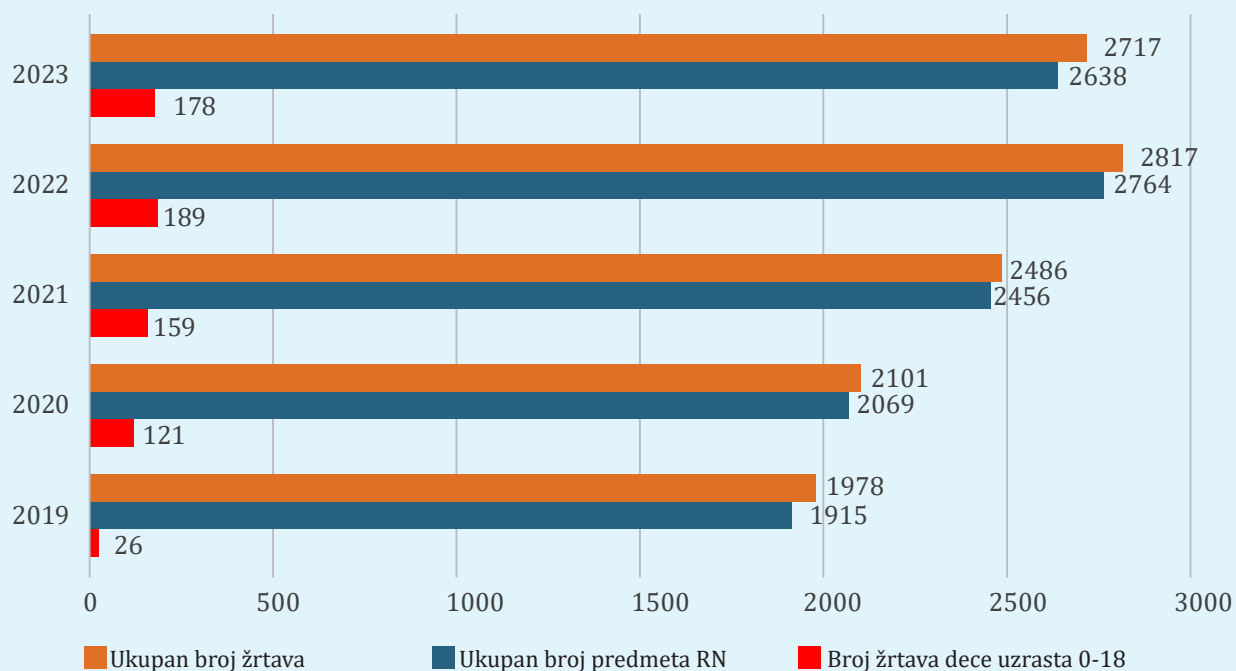
Primena

Na mnogo načina, implementacija *Istanbulske konvencije* je imala pozitivan uticaj ne samo na odgovarajuće zakonodavstvo na Kosovu, već i na istrage slučajeva RN.

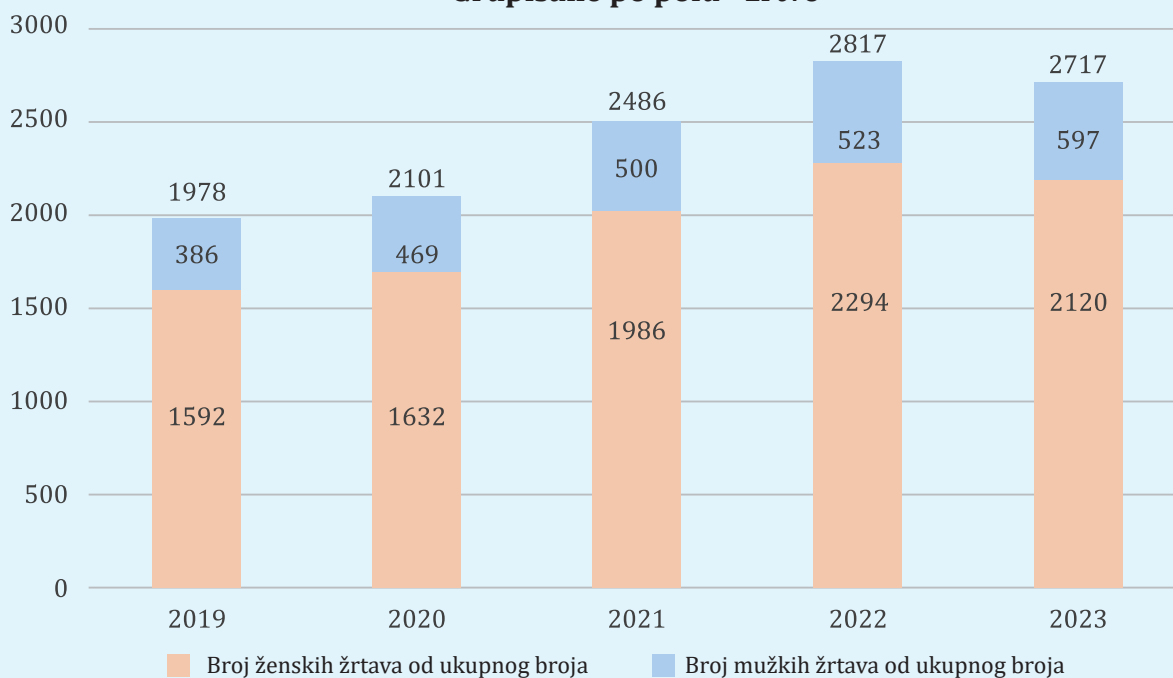
Nacionalna strategija za zaštitu od nasilja u porodici i nasilja nad ženama 2022-2026 usvojena je januara 2022. godine, a *Protokol za postupanje u slučajevima seksualnog nasilja* u novembru 2022. U oktobru 2022. godine Skupštini Kosova je podnesen nacrt *Zakona o sprečavanju i borbi protiv nasilja u porodici, nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja*, koji je usvojen i stupio je na snagu u oktobru 2023. godine. On pokriva različite aspekte preporuka koje je ranije dao EULEX, i odražava duh *Istanbulske konvencije*. Sledeća faza za Vladu Kosova, koja je već počela u vreme pisanja ovog izveštaja sa izradom relevantnih podzakonskih akata, je da pregleda relevantne politike i standardne operativne procedure koje treba ažurirati, kako bi bile u skladu sa novim zakonom.

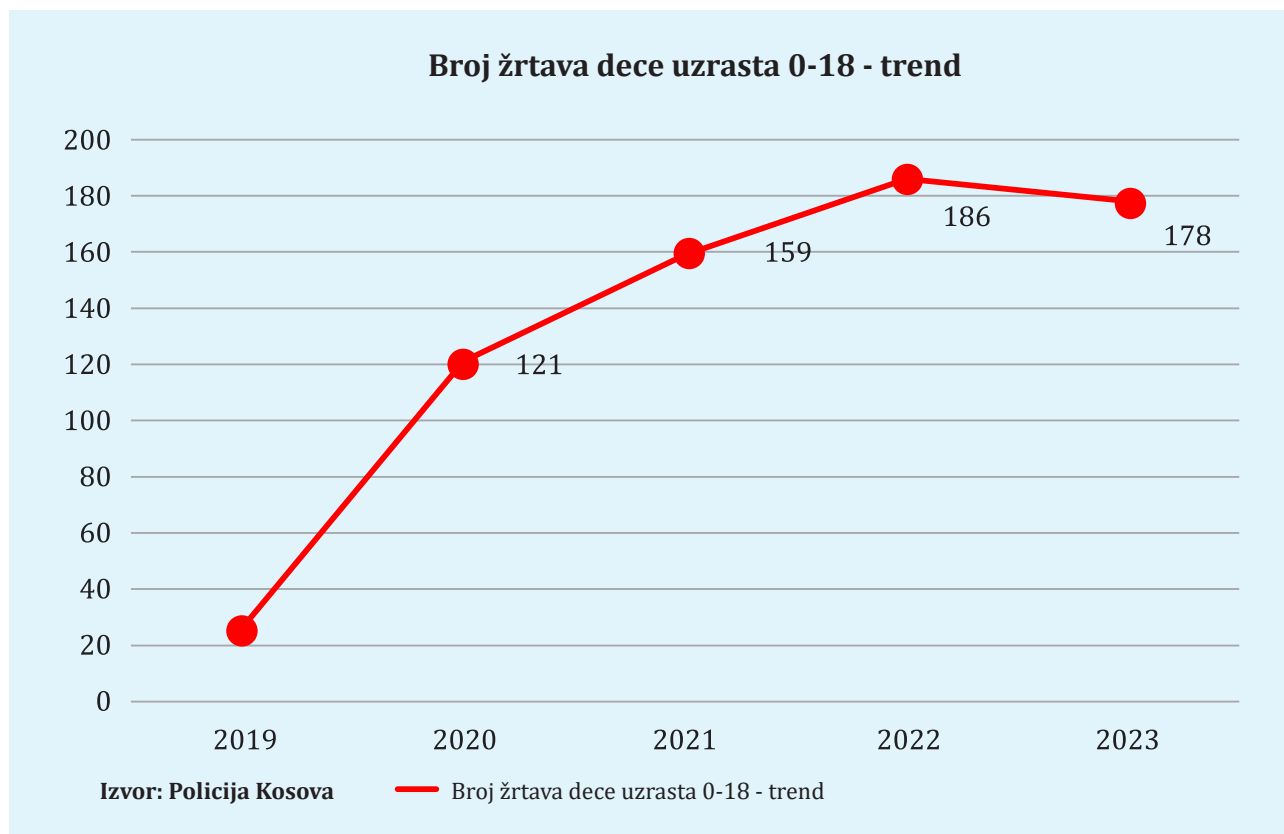
Statistički podaci u nastavku, koje je EULEX-u dostavila Policija Kosova (PK), ilustruju trend u predmetima nasilja u porodici na Kosovu (PK ne vodi podatke razvrstane po polu za maloletne žrtve). Brojevi pokazuju da su prijavljeni slučajevi bili u stalnom porastu od 2019. do 2022. godine, a zatim ukazuju na pad tokom 2023. godine. Ovaj izveštaj obuhvata podatke do maja 2024. godine. U periodu januar – maj 2024. godine, broj žrtava nasilja u porodici iznosio je 1287, od čega 1010 žena i 277 muškaraca u ukupno 1224 predmeta nasilja u porodici. S obzirom da je nasilje u porodici i dalje vrsta krivičnog dela koje se nedovoljno prijavljuje širom sveta, teško je formirati mišljenje o tačnim razlozima za ova odstupanja. Jedan od njih može biti porast ili smanjenje poverenja građana u policiju i druge institucije koje pružaju usluge, kao i povećanje svesti o postojećim mehanizmima prijavljivanja, ali i mogućnost *de facto* smanjenja pojave nasilja u porodici.

Trend broja predmeta, žrtava i žrtava dece

Grupisane po polu - žrtve

Kao što je EULEX u prošlosti napomenuo, unos podataka u međuagencijsku bazu podataka o nasilju u porodici nije bio u potpunosti efikasan. Ranije je zahtev za učitavanje podataka u bazu podataka bio zasnovan na Memorandumu o razumevanju između različitih aktera.⁶⁵ Korišćenje baze podataka regulisano je članom 61. *Zakona o sprečavanju i zaštiti od nasilja u porodici, nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja*, a Ministarstvo pravde ima obavezu da finansira, održava i analizira podatke. Iako je zapažen znatan porast broja unesenih podataka zahvaljujući broju korisnika koji unose podatke i organizovanim merama i aktivnostima obuke nakon usvajanja Strategije, trenutno u nju ne unose podatke sve relevantne institucije.⁶⁶ Vredi napomenuti da je tokom postojanja baze podataka, Policija Kosova bila jedina institucija koja je u potpunosti unosila podatke onako kako se zahteva.

Kao pozitivan razvoj, EULEX priznaje da je baza podataka postavila osnovu za poboljšanje saradnje i koordinacije između policije i tužilaštva. Prema članu 71. Zakonika o krivičnom postupku (ZKP),⁶⁷ Prema članu 71. Zakonika o krivičnom postupku (ZKP), po prijemu predloga oštećenog za krivično gonjenje ili obaveštenja da je krivično delo koje se može goniti po *službenoj dužnosti* (bez predloga oštećenog) učinjeno, pokušano, dešava se ili će uskoro biti izvršeno, policija je dužna da odmah obavesti tužilaštvo i dužna je da u roku od 72 sata dostavi policijski izveštaj i naznači isto u bazi podataka. Istražitelji za istragu nasilja u porodici u regionalnim policijskim jedinicama, koji su stvarni korisnici baze podataka, potvrdili su ekspertima EULEX-a, tokom intenzivnog praćenja istraga, da je saradnja sa tužilaštvom postala automatska, a samim tim i direktna, zbog obaveza koje se odnose na bazu podataka.

⁶⁵ Memorandum o razumevanju potpisali su ministar pravde, ministar za rad i socijalnu zaštitu, predsedavajući Sudskog saveta Kosova, predsedavajući Tužilačkog saveta Kosova i direktor Policije Kosova.

⁶⁶ Ministarstvo pravde je u Godišnjem izveštaju o sprovođenju Nacionalne strategije i akcionog plana za 2023. godinu navelo da je broj korisnika baze podataka povećan na 497 i da je Ministarstvo u procesu međusobnog povezivanja baza podataka, kako bi se omogućilo generisanja podataka o predmetima nasilja u porodici iz pravosudnog sistema (ISUP).

⁶⁷ Zakonik o krivičnom postupku, 08/Z-032, 17. avgust 2022, član 71, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=61759> (poslednji pristup 20. septembra 2024).

Tokom 2022. godine, uz podršku EULEX-a, izrađen je i pokrenut *Protokol o postupanju sa predmetima seksualnog nasilja*. Stepenn njegove implementacije se još uvek ocenjuje.

Prema članu 23. *Zakona o sprečavanju i zaštiti od nasilja u porodici, nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja*⁶⁸ trebalo bi da postoji telefonska linija za hitne slučajeve koja pruža tačne, blagovremene i poverljive informacije o zaštiti žrtava, uslugama dostupnim žrtvama i telefonskom savetovanju za žrtve nasilja u porodici, rodno zasnovanog nasilja i nasilja nad ženama u bilo koje doba dana. U vreme pisanja ovog izveštaja, EULEX je pomagao Radnoj grupi koju je osnovalo Ministarstvo pravde za izradu odgovarajućeg podzakonskog akta za funkcionalizaciju telefonske linije za hitne slučajeve. Trenutno su raspoloživi resursi isti kao i pre usvajanja novog zakona: i PK i Kancelarija za zastupanje i pomoć žrtvama mogu se besplatno kontaktirati putem telefona u bilo kom trenutku.⁶⁹

EULEX je u prethodnim izveštajima pozivao da policija bude bolje obučena i opremljena kako bi bila u stanju da primeni sveobuhvatan pristup usredsređen na žrtve. U Izveštaju EULEX-a o nadgledanju pravosuđa za 2021. godinu konstatuje se da organi za sprovođenje zakona i pravosudni organi moraju dalje da uvide pristup usredsređen na žrtve i svedu na minimum broj razgovora sa žrtvama povrede seksualnog integriteta sa različitim pružaocima usluga, koji mogu pogoršati traumu koju su žrtve doživele (ponovna viktimizacija). Opažena su izvesna poboljšanja. U policijskim stanicama širom Kosova uspostavljeno je više prostorija za razgovor sa žrtvama. Između 2022. i 2023. godine, KFOR je opremio deset takvih prostorija, u skladu sa standardima koje su zajednički razvili OEBS i EULEX. Nakon opremanja tih prostorija, OEBS i EULEX su za PK organizovali zajedničku obuku o efikasnom korišćenju ovih prostorija za razgovore. Cilj je da ove prostorije budu bezbedan prostor za žrtve intimnog nasilja (RN, zlostavljanja dece, seksualnih delikata i nasilja u porodici) omogućavajući im da daju izjave nasamo, u okruženju bez opasnosti. Do sredine oktobra 2024. godine, ukupan broj prostorija za razgovore sa žrtvama porastao je na 28 (od ukupno 41 policijske stanice širom Kosova). Međutim, u isto vreme, zahtevi člana 56. (1)(i) *Istanbulske konvencije*⁷⁰ nisu sprovedeni u praksi u kosovskom pravosudnom sistemu. Mnogi, ako ne i većina sudova, nemaju dovoljno opreme za ovu vrstu postupaka. U svom praćenju sudskih ročišta, EULEX je primetio da su žrtve, čak i maloletnici, dovođeni u sud da svedoče u prisustvu počinioca(laca). Ovo se često pravdalo nedostatkom audio/video opreme.

U svom Izveštaju o nadgledanju pravosuđa za 2022. godinu, EULEX se bavio pitanjem vanbračne zajednice na Kosovu. Prema Krivičnom zakoniku (KZ), vanbračna zajednica sa licem mlađim od 16 godina smatra se krivičnim delom za koje pretil kazna zatvora u trajanju od pet do 20 godina. Ako je žrtva mlađa od 14 godina, predviđena je kazna zatvora u trajanju od najmanje 10 godina.⁷¹ Osim toga, seksualni odnosi sa osobom mlađom od 16 godina smatraju se silovanjem; starost za pristanak na polni odnos je 16 godina.⁷² U novom KZ iz 2019. godine, član koji se bavi vanbračnom zajednicom nije značajno izmenjen u odnosu na prethodne verzije.⁷³ I po starom i po novom KZ krivično odgovaraju roditelji koji dozvole ili podstaknu vanbračnu

68 Zakon o sprečavanju i zaštiti od nasilja u porodici, nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja, br. 08/Z-185, 12. oktobar 2023, član 23, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2691&langid=2> (poslednji pristup 20. septembra 2024).

69 Broj telefona Policije Kosova: 192. Broj telefona Kancelarija za zastupanje i pomoć žrtvama: 080011112

70 Žrtve treba zaštititi tako da im se omogući da, svedoče, prema pravilima predviđenim nacionalnim zakonima i propisima, u sudnici bez prisustva ili barem bez prisustva navodnog počinioca, posebno koristeći odgovarajuće komunikacione tehnologije, gde su dostupne.

71 Krivični zakonik, 06/Z-074, 14. januar 2019, član 240, [A5713395-507E-4538-BED6-2FA2510F3FCD.pdf](https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2691&langid=2) (rks-gov.net) (poslednji pristup 20. septembra 2024).

72 Krivični zakonik, 06/Z-074, 14. januar 2019, član 225, stav 1 podstav 1.1. i 1.2., [A5713395-507E-4538-BED6-2FA2510F3FCD.pdf](https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2691&langid=2) (rks-gov.net), (poslednji pristup 20. septembra 2024).

73 Krivični zakonik, 06/Z-074, 14. januar 2019, član 240, [A5713395-507E-4538-BED6-2FA2510F3FCD.pdf](https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2691&langid=2) (rks-gov.net) (poslednji pristup 20. septembra 2024).

vezu sa maloletnim licem. Jedina izmena koja je uvedena u novi KZ odnosi se na odmeravanje kazne: u novom KZ minimalna kazna za roditelja ili usvojioca, staratelja ili drugog lica koje ima roditeljsko ovlašćenje, koje dozvoli ili podstakne lice mlađe od 14 godina na život u vanbračnoj zajednici, jeste kazna zatvora u trajanju od deset godina,⁷⁴ u odnosu na petnaest godina u ranijem Krivičnom zakoniku.⁷⁵

I starim i novim Krivičnim zakonikom propisano je da su roditelji, usvojioci, staratelji ili druga lica koja imaju roditeljsko ovlašćenje, a koja licu mlađem od 14 godina starosti dozvole ili ga podstaknu na vanbračnu zajednicu, krivično odgovorni. Jedina razlika između dve verzije KZ u ovoj oblasti je minimalna kazna, koja je deset godina zatvora po novom KZ, u poređenju sa 15 godina po prethodnom KZ.

EULEX je u prethodnim Izveštajima o nadgledanju pravosuđa preporučio da treba sačiniti jedinstvene smernice za policiju za istragu krivičnog dela vanbračne zajednice sa osobama mlađim od 16 godina. Druga preporuka je bila da se istraži i goni krivična odgovornost roditelja umešanih u vanbračnu zajednicu svoje dece u skladu sa članom 240. stav 2 KZ. EULEX je takođe preporučio da se sprovedu informativne kampanje na terenu u svrhu podizanja svesti o nezakonitoj prirodi vanbračne zajednice sa osobom mlađom od 16 godina. Ove preporuke nisu sprovedene. Nisu organizovane kampanje za informisanje, niti su izrađene smernice u skladu sa preporukama EULEX-a. Roditelji su krivično gonjeni u skladu sa članom 240. stav 2 KZ samo u malom broju slučajeva.

Zaključci

Na Kosovu je mnogo urađeno u borbi protiv nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja otkako je objavljen EULEX-ov Izveštaj o nadgledanju pravosuđa za 2020. godinu. Kosovo je uložilo značajne napore na primeni zahteva u skladu sa *Istanbulskom konvencijom*. Sada je uspostavljen sveobuhvatan pravni okvir. Sledeća faza je uvođenje neophodnih podzakonskih akata i standardnih operativnih procedura, kao i izdvajanje potrebnih sredstava i resursa za efikasno sprovođenje *Nacionalne strategije za zaštitu od nasilja u porodici i nasilja nad ženama 2022-2026* i novog *Zakona o sprečavanju i zaštiti od nasilja u porodici, nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja*.

3.4. Privatizacija i likvidacija

Kontekst

U svojim Izveštajima o nadgledanju pravosuđa za 2020, 2021. i 2022. godinu, EULEX je pratio rad Posebne komore Vrhovnog suda (PKVS), koja deluje u okviru Vrhovnog suda i ima isključivu nadležnost nad svim predmetima koji se odnose na odluke, aktivnosti i učinak Kosovske agencije za privatizaciju (KAP). PKVS takođe ima nadležnosti u procesu privatizacije i likvidacije preduzeća ili korporacija, uključujući potraživanja bivših zaposlenih i u vezi sa imovinom pod upravom KAP-a. Glavna zabrinutost koja je primećena tokom godina bio je broj zaostalih nerešenih predmeta pred PKVS, a sve preporuke koje je dao EULEX imale su za cilj smanjenje tog broja. Jedno konkretno pitanje navedeno u Izveštaju o nadgledanju pravosuđa za 2021. godinu koje zabrinjava odnosi se na činjenicu da se PKVS i dalje bavi predmetima u kojima

⁷⁴ Krivični zakonik, 06/Z-074, 14. januar 2019, član 240 stav 3, [A5713395-507E-4538-BED6-2FA2510F3FCD.pdf \(rks-gov.net\)](#) (poslednji pristup 20. septembra 2024).

⁷⁵ Krivični zakonik, br. 04/Z-082, 13. jul 2012, član 247, stav 3, [2. FAQET ANGLISHT.cdr \(rks-gov.net\)](#) (poslednji pristup 20. septembra 2024).

je KAP kao podnosilac zahteva tražio poništenje pravosnažnih presuda redovnih sudova. Ovo izlaže PKVS nepotrebnom teretu, pošto su ovi predmeti već bili presuđeni i ne mogu se dalje voditi (*'res judicata'*), što je dovelo do toga da PKVS odbaci tužbe kao neosnovane.

Preporuke koje je dao EULEX

- ✓ Sudski savet Kosova (SSK) treba da uspostavi normu kojom se određuje broj predmeta koje svaki sudija treba da reši u datom vremenskom okviru.
- ✓ PKVS treba da usvoji dugoročnu strategiju za rešavanje zaostalih predmeta. Ova strategija bi, na primer, trebalo da utvrdi kriterijume prioriteta i identifikuje optimalan broj resursa potrebnih za efikasno rešavanje zaostalih predmeta.
- ✓ Trebalo bi razmotriti upošljavanje dodatnih pravnih službenika.
- ✓ SSK treba da ojača kapacitete PKVS za prevođenje i tumačenje na srpski jezik, posebno imajući u vidu činjenicu da se većina sudskih sporova tiče srpskih stranaka.
- ✓ PKVS, kao i svi drugi sudovi na Kosovu, treba da uspostavi Informacioni sistem za upravljanje predmetima (ISUP) kako bi PKVS bila efikasnija.
- ✓ KAP treba da prekine praksu zahtevanja da se ponište pravosnažne presude redovnih sudova, zanemarujući činjenicu da su takvi zahtevi neosnovani zbog činjenice da su *res judicata*.

Primena

Norma kojom se određuje minimalni broj predmeta koje svaki sudija treba da završi u datom vremenskom okviru služi za smanjenje broja zaostalih nerešenih predmeta i poboljšanje kvaliteta planiranja rada i vremena u sudovima. Ona bi se, takođe, mogla koristiti kao sredstvo za vrednovanje rada sudija.

Kao pozitivan razvoj, SSK je u vezi sa ovim pitanjem 6. aprila 2023. godine doneo Uredbu br. 03/2023 o broju predmeta (normi) za sudije, koja važi za sudije u svim kosovskim sudovima. Brojčana vrednost norme iznosi 100 poena mesečno ili 1100 poena godišnje, dok se poeni daju u zavisnosti od složenosti predmeta, s obzirom na prirodu predmeta i prosečno vreme potrebno za njegovo rešavanje. Iako je sistem dodele poena izazvao zabrinutost kod sudija PKVS (na primer, sudijama PKVS se dodeljuje po osam poena za imovinski predmet, dok sudije u osnovnim sudovima i u Privrednom sudu dobijaju po 12 odnosno 15 poena za istu vrstu predmeta), on, sve u svemu, predstavlja dobar alat za stimulisanje sudija da budu produktivniji. Pored toga, može biti korisno sredstvo za praćenje neopravdanih kašnjenja u suđenjima i, uopštenije, podržati poboljšanje funkcionisanja sudske uprave i percepcije o pravosudnom sistemu u celini. Međutim, bilo je prerano da se oceni uticaj ove uredbe relativno brzo nakon njenog uvođenja.

Preporuka da se usvoji sveobuhvatna dugoročna strategija za okončanje zaostalih nerešenih predmeta nije ispunjena. PKVS i dalje primenjuje veoma jednostavnu strategiju rešavanja zaostalih predmeta tako što uglavnom daje prioritet starim predmetima (svaki predmet podnet pre 31. decembra 2014. smatra se starim). Koraci za utvrđivanje prioriteta su verifikacija vlasništva, predmeti privatizacije, i na kraju statusni predmeti i predmeti vraćeni na ponovno suđenje. Sveobuhvatna strategija je trebalo da uključi više kriterijuma za određivanje prioriteta i takođe identifikuje resurse potrebne za smanjenje broja zaostalih nerešenih predmeta.

Što se tiče preporuke da se angažuje više pomoćnog pravnog kadra, PKVS je 2023. godine dobilo više pomoćnog osoblja i stoga se ova preporuka može smatrati sprovedenom. Uz podršku SSK,

PKVS je dobila dodatnih 16 mladih pravnih službenika. Ovi pravni službenici su uglavnom raspoređeni u sudijskim kancelarijama, a četiri su raspoređena u pisarnici. Pored toga, SSK je takođe odobrio upošljavanje više sudija u PKVS za 2024. godinu.

Preporuka da se ojačaju kapacitet za prevođenje i tumačenje za srpski jezik nije sprovedena, te PKVS trenutno ima samo dva prevodioca, što je nedovoljno.

Što se tiče ISUP-a, počelo je evidentiranje predmeta žalbenog veća, dok evidentiranje prvostepenih predmeta ide dobro. Još je prerano da se oceni stepen implementacije ili da se zaključi u kojoj je meri efikasnost PKVS poboljšana kao rezultat ovih mera.

U vezi sa preporukom da KAP treba da prekine praksu podnošenja zahteva za poništenje pravosnažnih presuda redovnih sudova, EULEX je primetio da se takvi slučajevi i dalje dešavaju, što je potvrđeno od strane pisarnice PKVS i nekoliko sudija PKVS.

Zaključci

Kao pozitivan razvoj, PKVS je dobila traženu podršku od SSK-a u pogledu upošljavanja većeg broja pomoćnog pravnog kadra. Pored toga, ISUP je uveden u PKVS i počeo je da funkcioniše. Međutim, još je rano za ocenu njegovog uticaja. Još jedan pozitivan pomak je uvođenje norme za sudije, koja je primenljiva na sve sudije i sudove, a ne samo na PKVS. Međutim, nije razvijena dugoročna strategija za smanjenje broja zaostalih nerešenih predmeta i PKVS-u još uvek nedostaju potrebni resursi za **prevođenje/tumačenje**. Zabrinjava činjenica da KAP još uvek primenjuje prakse koje stvaraju nepotrebno opterećenje za PKVS.

3.5. Imovinska prava – neizvršenje pravosnažnih i obavezujućih odluka u suprotnosti sa imovinskim pravima

Kontekst

U svom Izveštaju o nadgledanju pravosuđa za 2021. godinu, EULEX je izvestio o pitanju neizvršavanja odluka i presuda (1) Komisije za imovinske zahteve Kosova (KIZK); (2) bivšeg Žalbenog veća Kosovske agencije za imovinu (KAI) pri Vrhovnom sudu Kosova i (3) Ustavnog suda Kosova. Ovo su bili predmeti podnosilaca zahteva koji su imali pravo da pravo da zahtevaju od Kosovske agencije za poređenje i verifikaciju imovine (KAPVI) rušenje nezakonitih objekata izgrađenih na njihovoj imovini, nakon što su dobili potvrdu svojih zakonskih prava na nepokretnostima.

Ustavni sud je 2016. godine zaključio da neizvršavanje odluka KIZK i Žalbenog veća KAI od strane KAI predstavlja kršenje člana 31. Ustava Kosova, u vezi sa članom 6.1 Evropske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP). I Ustav i EKLJP priznaju pravo na pravično suđenje, koje nije ostvareno, s obzirom da neizvršavanje ovih odluka predstavlja neizvršavanje pravosnažnih i obavezujućih odluka.⁷⁶ Stoga je Ustavni sud u to vreme smatrao da sve odluke koje su na čekanju treba da izvrši KAI, prethodnik KAPVI. U vreme izveštavanja, 2021. godine, KAPVI je uspela da uspešno završi samo jedan predmet u kome je zatraženo rušenje. U ovom predmetu, od početka izvršnog postupka do konačnog izvršenja presude prošlo je 11 godina. U ostala 54 predmeta, uglavnom u vezi sa zemljištem u vlasništvu kosovskih Srba, 2021. godine se još uvek čekalo na izvršenje rušenja. KAPVI je tada obavestila EULEX da je jedan od glavnih razloga za ovo kašnjenje bio nedostatak budžeta za rušenje i da je ceo budžet KAPVI za potrebe rušenja potrošen na jednom, gore pomenutom rušenju sprovedenom 2021. godine.

⁷⁶ Presuda u predmetu br. K 165/15 od 25. oktobra 2016. godine.

Preporuka koju je dao EULEX

- ✓ Potrebno je dodeliti više sredstava KAPVI za svrhe rušenja bespravnih objekata, koji su nosiocima imovinskih prava glavna prepreka u ostvarivanju svojih prava.

Primena

EULEX je obavešten da KAPVI više nije dodeljeno sredstava za svrhu rušenja i da naknadno nije bilo nikakvog rušenja tokom svih ovih godina, osim tog jednog u Prizrenu. U vreme objavljivanja EULEX-ovog Izveštaja o nadgledanju pravosuđa za 2021. godinu, još uvek su bila 54 rušenja na čekanju. Trenutno su na čekanju još 53 rušenja. Prema KAPVI, pored nedostatka namenskih sredstava, drugi razlozi su to što su stranke još uvek u postupku posredovanja ili što podnosioci zahteva za rušenje nisu ispunili svoju zakonsku obavezu u skladu sa Administrativnim uputstvom za utvrđivanje postupaka za rušenje bespravnih objekata.

Zaključci

Zabrinjava činjenica da veliki broj pojedinaca koji su pravosnažnim odlukama obezbedili pravo na svoju imovinu i dalje ne mogu da uživaju svoja prava na imovinu zbog stalnih odlaganja rušenja protivpravnih objekata na svom zemljištu. Nažalost, neizvršavanje pravosnažnih sudskih odluka zabrinjava i u 2024. godini.

3.6. Maloletničko pravosuđe: primena 'diverzionih mera' na maloletne prestupnike

Kontekst

EULEX-ov Izveštaj o nadgledanju pravosuđa za 2022. godinu ocenio je primenu 'diverzionih mera' na maloletne prestupnike. *Zakonik o maloletničkom pravosuđu (ZMP)* sadrži niz 'diverzionih mera' koje bira tužilac.⁷⁷ U izveštaju je istaknuto da se upotreba 'diverzionih mera' u kontinuitetu smanjivala od 2019. do 2022. godine. Na osnovu podataka raščlanjenih po polu koje je dostavila Probaciona služba Kosova (PSK), EULEX je bio u mogućnosti da oceni 'diverzione mere' izrečene devojčicama i dečacima. Na osnovu nalaza, EULEX je dao dole navedene preporuke.

Preporuke koje je dao EULEX

- ✓ Da bi sprečili negativne posledice naknadnih postupaka u maloletničkom pravosuđu (na primer, stigma, osude i kazne), tužioci i policija treba da maksimalno iskoriste 'diverzione mere' kako je to predviđeno zakonom.
- ✓ 'Diverzionu meru' 'policajska opomena' treba češće primenjivati u slučajevima koji ispunjavaju neophodne kriterijum.
- ✓ S obzirom na dobre rezultate postignute u proteklm godinama, postojeći komplementarni rad tužilaca za maloletnike i Probacione službe Kosova (PSK) treba da nastavi da se razvija.
- ✓ Da bi se rodna perspektiva uključila u sistem maloletničkog pravosuđa, uključujući i u pogledu primene 'diverzionih mera', Tužilački savet Kosova (TSK) treba da sledi primer PSK i da u svoje godišnje izveštaje unese podatke razvrstane po polu.

⁷⁷ Prema članu 20. Zakonika o maloletničkom pravosuđu, diverzione mere koje se mogu izreći maloletnom učiniocu su pomirenje, naknada štete, redovno pohađanje škole, prihvatanje zaposlenja ili obuke, obavljanje neplaćenog društveno korisnog rada, obrazovanje o saobraćajnim propisima, savetovanje, dobrotvorne aktivnosti ili plaćanja, bavljenje sportom i rekreacijom, uzdržavanje od bilo kakvog kontakta sa određenim pojedincima, uzdržavanje od posećivanja određenih mesta, uzdržavanje od upotrebe droga i alkohola ili policijska opomena. Vidi *Zakonik o maloletničkom pravosuđu*, br. 06/Z –006, 18. oktobar 2018. god., [B5AFE545-3908-4F63-98E0-0A8DD593B499.pdf \(rks-gov.net\)](#) (poslednji pristup 20. septembra 2024).

Primena

EULEX pozitivno primećuje da je Akademija pravde organizovala nekoliko mera obuke o maloletničkom pravosuđu i konkretno o diverzionim merama. Pored toga, EULEX je organizovao nekoliko radionica za tužioce za maloletnike, na kojima su glavna tema bile razmena iskustava i diskusije u vezi sa različitim aspektima 'diverzionih mera'.⁷⁸

Dok se jedan od glavnih amandmana unetih u novi ZMP sastojao od proširenja opsega dostupnih 'diverzionih mera', nije postignut planirani efekat dodatnih osam mera na izricanje 'diverzionih mera'. Kao što je utvrđeno u Izveštaju o nadgledanju pravosuđa za 2022. godinu, brojke o primeni 'diverzionih mera' su se smanjivale tokom godina, što je trend koji se nastavio 2022. i 2023. godine. Prema godišnjim izveštajima PSK, tužioci su izrekli 387 'diverzionih mera' maloletnim prestupnicima 2022. godine, u poređenju sa samo 181 u 2023. godini.

EULEX je konstatovao da su tužioci za maloletnike kao preferiranu meru primenjivali posredovanje.⁷⁹ Prema tome, sve manji broj 'diverzionih mera' ne znači da tužioci za maloletnike ne koriste alternativne mere za izricanje maloletnicima, već da se često opredeljuju za neki drugi efikasan alat predviđen ZMP, kako bi izbegli sudske postupke.

U cilju promovisanja primene mere „policijska opomena“ u skladu sa preporukama navedenim u Izveštaju o nadgledanju pravosuđa za 2022. godinu, EULEX je radio sa tužiocima za maloletnike na razvoju standardnog obrasca. Jedan od razloga zašto ova specifična mera nije primenjivana bila je zabrinutost koju su praktičari izrazili u vezi sa navodnim nedovoljnim pravnim veštinama i nedostatkom obuke policijskih službenika za izricanje te mere. Da bi se ovo rešilo, osnovana je radna grupa koju čine tužioci za maloletnike iz različitih odeljenja za maloletnike, kako bi se izradio obrazac koji može da koristi policija. Ovaj projekat, koji predvode Odeljenje za maloletnike Osnovnog tužilaštva u Mitrovici i EULEX, prekinut je na neko vreme zbog masovnog talasa ostavki sudija i tužilaca kosovskih Srba 2022. godine. Projekat je od tada ponovo zaživeo i još uvek traje. Do sada je rezultirao skupom obrazaca, koje su izradili tužioci za maloletnike u Peći. Obrazac je koristila samo Policija Kosova u Dečanima, nakon njihovog dogovora sa tužilaštvom u Peći, jer se radna grupa još nije usaglasila o obrascima.

EULEX je primetio da saradnja između PSK i tužilaca za maloletnike dobro funkcioniše i da u većini slučajeva tužioci primenjuju mere koje preporučuje PSK.

Manje pozitivan razvoj jeste nedoslednost u godišnjim izveštajima PSK. Iako je PSK počeo da unosi podatke razvrstane po polu 2020. godine, što se nastavilo i 2021. godine, u godišnjim izveštajima za 2022. i sredinu 2023. godine te informacije više nisu bile dostupne. Stoga je teško koristiti i analizirati te podatke za potrebe relevantnog poređenja ili ocene o rodnoj perspektivi.

Zaključci

Trend smanjenja upotrebe 'diverzionih mera', zabeležen u EULEX-ovom Izveštaju o nadgledanju pravosuđa za 2022. godinu, nastavljen je 2022. i 2023. godine. Iako se pozitivno primećuje da se posredovanje često koristi u maloletničkom pravosuđu, EULEX poziva policiju i tužioce da u potpunosti iskoriste dostupne 'diverzione mere'. Kako ne bi zanemarili rodnu perspektivu u okviru maloletničkog pravosuđa, i TSK i PSK treba da uključe podatke razvrstane po polu u svoje godišnje izveštaje.

⁷⁸ U 2023. godini održane su sledeće aktivnosti: Okrugli sto: Usklađivanje novih izmena Zakonika o krivičnom postupku sa odredbama Zakonika o maloletničkom pravosuđu, Radionica: Primena diverzionih mera. Izazovi i prepreke u njihovoj implementaciji, Okrugli sto: Policijsko obaveštenje, postupak i obrasci, postupanje policije u predmetima.

⁷⁹ Zakonika o maloletničkom pravosuđu, br. 06/Z-006, 18. oktobar 2018. godine, Poglavlje II 'Posredovanje', [B5AFE545-3908-4F63-98E0-0A8DD593B499.pdf](https://rks.gov.net/B5AFE545-3908-4F63-98E0-0A8DD593B499.pdf) (poslednji pristup 20. septembra 2024).

3.7. Sudska uprava – Informacioni sistem za upravljanje predmetima (ISUP)

Kontekst

Bez informacionog sistema za upravljanje predmetima (ISUP), nema pravilnog funkcionisanja pravosuđa na Kosovu. ISUP je postao sastavni deo svakodnevnog rada sudova, a administracija se navikla da svakodnevno koristi ISUP u svom radu. Svi lokalni i međunarodni akteri su naporno radili tokom poslednjih godina kako bi ISUP bio operativan na svim nivoima. Policija, tužilaštvo, osnovni sudovi, kao i sve više pravosudne institucije, uključujući i Privredni sud, koji je tek nedavno povezan na ISUP, odigrali su ključnu ulogu u ovom procesu, uz značajnu podršku EULEX-a. U cilju daljeg razvoja i poboljšanja implementacije ovog sistema, EULEX je u svojim Izveštajima o nadgledanju pravosuđa za 2021. i 2022. godinu dao sledeće preporuke.

Preporuke koje je dao EULEX

- ✓ Sudski savet Kosova (SSK) treba da obezbedi stabilniju internet vezu u svim sudovima i ograncima sudova.
- ✓ SSK, preko tima za ISUP, određenim korisnicima treba da obezbedi dodatnu prilagođenu obuku za ISUP.
- ✓ SSK treba da razmotri određivanje i sistem nadzora minimalnih normi učinka za sudije korišćenjem ISUP.
- ✓ Uz podršku SSK osnovni sudovi treba da obezbede sistem dežurstva tokom vikenda sa osobljem koje ume da koristi ISUP.
- ✓ SSK i sudovi treba da obezbede da usluge prevođenja i tumačenja budu bolje organizovane i dostupne strankama u svim sudovima.
- ✓ SSK treba da poboljšaju procese upošljavanja u sudovima, uključujući blagovremeno planiranje zamene sudija koji odlaze u penziju.

Primena

Funkcionisanje ISUP-a zavisi od stabilne internet veze. Neadekvatna veza otežava funkcionisanje ovog sistema i uzrokuje značajna kašnjenja prilikom učitavanja dokumenata. Ovo je glavna prepreka pravilnom funkcionisanju ISUP-a, jer svaka komplikacija na internet mreži direktno utiče na rad sa ISUP-om kako sudija tako i administrativnog osoblja. SSK nadgleda obezbeđivanje veze sa osnovnim sudovima preko dostupnih pružalaca usluga pristupa internetu na tržištu.⁸⁰ U nekim slučajevima, SSK obezbeđuje pristup internetu u osnovnim sudovima preko dva pružaoca usluga pristupa internetu⁸¹, a rezervne veze su obezbeđene preko bežične tehnologije, prema SSK-u u 80% sudova. Većina osnovnih sudova takođe ima sistem za neprekidno napajanje (UPS) u slučaju nestanka struje.

EULEX je primetio trend poboljšanja u tome što je SSK preduzeo mere za smanjenje problema sa internetom. Sistemski problem može se primetiti samo u Građanskom odeljenju Osnovnog suda (OS) u Prizrenu, gde se često dešava prekid internet veze, koji ponekad traje danima. SSK kontinuirano pruža podršku za poboljšanje internet veze i sudovi se mogu osloniti na stalnu pomoć IT osoblja i osoblja, koje pruža obuku za korišćenje ISUP-a. Međutim, pristup internetu, na kraju krajeva, zavisi od pružalaca usluga pristupa internetu.

⁸⁰ Glavni je Kosovo Telekom.

⁸¹ Osnovni sud u Đakovici dobija internet vezu iz dva izvora, Pošte Kosova i Art Motion. Osnovni sud u Prištini i Osnovni sud u Peći takođe su imali pomoćnu internet vezu sa operaterom IPKO.

Na početku implementacije ISUP-a, osoblje na sudovima je svakodnevno obučavano od strane stalnih instruktora u okviru SSK-a o upravljanju ISUP-om. U nekim sudovima, korišćenje ISUP-a počelo je tek mesecima kasnije i deo osoblja je uglavnom zaboravio kako se ovaj sistem koristi. Ovi instruktori više nisu dostupni, te ovu podršku po potrebi pruža iskusnije sudske osoblje. U nekim sudovima je ponuđena dodatna obuka za novo osoblje i one koji su želeli da je pohađaju. Takve dodatne mere obuke su osmišljene u skladu sa potrebama i zahtevima osoblja i obično su trajale jedan do dva dana. Broj učesnika je varirao od deset u OS u Peći, 19 u OS u Gnjilanu i 90 u OS u Prištini. Pomoć koju je pružilo IT osoblje bila je zadovoljavajuća i odgovarajuća.

U prvom delu 2023. godine, SSK je izvršio procenu potreba za obukom (PPO) o korišćenju ISUP-a. Od 1139 administrativnih službenika koji su učestvovali u PPO, 234 je identifikovano za punu obuku, za 460 je bila potrebna prekvalifikacija, a za 445 se pokazalo da nije potrebna nikakva obuka jer su već bili nezavisni korisnici ISUP-a. Pored toga, 34 sudije, koji su se nedavno pridružili kosovskom pravosudnom sistemu, prošli su obuku o korišćenju ISUP-a.

ISUP omogućava dobijanje informacija o toku predmeta i svakodnevnom radu sudija. Pomaže predsednicima osnovnih sudova, jer im omogućava da kontinuirano prate rad svih sudija i omogućava brz pregled raznih izveštaja i podataka, kao i pouzdane statistike i pregled stanja predmeta.

U aprilu 2023. godine, SSK je doneo uredbu⁸² o kriterijumima radnih normi sudija, kojom su utvrđene smernice i kriterijumi za radno opterećenje sudija. Podaci za utvrđivanje radne norme sudija se izvlače direktno iz ISUP-a. Cilj ove uredbe je da se motivišu sudije da daju rezultate i povećaju efikasnost. Još je prerano proceniti u kojoj će meri ova uredba povećati učinak i kvalitet rada sudija i da li će biti efikasna u smanjenju broja zaostalih nerešenih predmeta u sudovima.

Većina sudova ima redovan sistem dežurstva tokom vikenda, koji čine jedan dežurni sudija i jedan član sudske osoblja. Obično su oboje obučeni za korišćenje ISUP-a i unos podataka o predmetima se obavlja redovno i tokom vikenda. Samo se u slučaju tehničkih smetnji sistema tokom dana dežurstva dokumenti unose narednog dana. Praksa dežurstva se ne primenjuje u svim sudovima, na primer, OS u Prištini nema dežurno osoblje koje bi primalo dokumente tokom vikenda ili praznika. Umesto toga, dežurni tužilac donosi fizički spis predmeta na ročište i predmeti se evidentiraju u ISUP sledećeg radnog dana. Slično, u OS u Prizrenu, tokom vikenda ili praznika predmeti se ručno evidentiraju u matičnu knjigu, a zatim se evidentiraju u ISUP sledećeg radnog dana. Prema rečima službenika suda, ovo nije izazvalo nikakve smetnje i nisu uočeni nikakvi problemi oko evidentiranja predmeta ili drugih postupaka.

U sudovima na Kosovu broj prevodilaca/tumača je nedovoljan. Kolege iz EULEX-a u osnovnim sudovima su tvrdile da je razlog često nedostatak kandidata za ta radna mesta, s obzirom na nisku ponuđenu platu. Zbog nedostatka dovoljnog broja kandidata za radno mesto prevodioca/tumača u osnovnim sudovima, SSK planira da smanji kriterijume za upošljavanje kandidata. Jedna od promena o kojima se govori je da se ukloni uslov univerzitetske diplome. SSK će pokrenuti diskusije i baviti se ovim pitanjem, međutim nedostatak univerzitetske diplome bi mogao da umanjí jezičku stručnost prevodilaca/tumača. S tim u vezi, predsednici osnovnih sudova i sudska uprava opisuju kvalitet pismenih prevoda, uključujući i jezike najvećinskih zajednica, kao zadovoljavajući u većini sudova. SSK i dalje treba da obrati posebnu pažnju na OS u Prištini, pošto je broj prevodilaca/tumača nedovoljan, isto tako i u OS u Prizrenu, gde je ukupan broj nedovoljan i gde treba rešiti pitanje nedostatka prevodilaca/tumača za turski

⁸² Uredba o radnoj normi sudija, br. 03/2023, objavljena na albanskom jeziku, [Scanned Image \(gjjqesori-rks.org\)](https://gjjqesori-rks.org) (poslednji pristup 20. septembra 2024).

jezik.⁸³ U proleće 2023. godine, SSK je započeo projekat za razvoj centralizovanog sistema za prevođenje, koji ima za cilj da optimizuje korišćenje prevodilačkih resursa u sudovima raspodelom prevodilačkih zadataka između sudova prema potrebama i tako smanji kašnjenja izazvana nedostatkom blagovremenog prevoda.

Svi postupci upošljavanja u sudovima su pod nadzorom i ovlašćenjem SSK-a, koji ima za cilj da izvrši zamenu osoblja u sudovima, a posebno da zameni sudije koje odlaze u penziju. Predsednici osnovnih sudova obaveštavaju SSK o penzionisanju sudija ili preostalim upražnjenim radnim mestima, kao i daju predloge za popunjavanje upražnjenih mesta već upošljenim kadrom. Opaženo je da su procesi upošljavanja stručnih saradnika sudija uznapredovali i da nisu trajali dugo, kao ranije. Kancelarija za ljudske resurse SSK-a planira sve zamene na vreme, ali ostaju problemi u upošljavanju zbog birokratskih i neefikasnih žalbenih procedura. Osnovnom sudu u Prištini pridružilo se 13 novih sudija, a još jedna grupa sudija je na obuci. U toku su postupci upošljavanja stručnih saradnika i uloženi su naponi da svaki sudija ima svog saradnika u kancelariji. Ovo još nije sprovedeno, zbog nedostatka kandidata.

SSK je sastavio posebne propise za upošljavanje sudija⁸⁴ i saradnika,⁸⁵ koji predviđaju rokove za svaku fazu procesa upošljavanja, tako da se procesi ne produžavaju na neodređeno vreme. Ovo olakšava planiranje predsednicima sudova.

Zaključci

ISUP je ključni element pravilnog funkcionisanja sudske uprave. Nadležni organi su većinu prethodnih preporuka koje je dao EULEX dobro primenili. Konkretno, SSK je preduzeo radnje kako bi obezbedio internet vezu i učinio je proces upošljavanja sudija efikasnijim. U nekim oblastima, kao što su obuka za ISUP, broj sudskih prevodilaca/tumača i korišćenje ISUP-a kao alata za rad, još uvek ima prostora za poboljšanje. Napredak koji je postignut treba da se nastavi i da se obezbedi koordinacija između svih interesnih strana.

⁸³ Trenutno je u toku postupak upošljavanja jednog prevodioca za turski jezik.

⁸⁴ Uredba o izboru, ispitivanju, imenovanju i ponovnom imenovanju sudija, br. 03/2021, objavljena na albanskom jeziku, [66244_Rregullore_Nr_03_2021_per_rekrutimin_provimin_emerimin_dhe_riemerimin_gjyqtareve.pdf](https://www.gjyqesori-rks.org/wp-content/uploads/lgs/92220_Rregullore_nr_03_2021_per_rekrutimin_provimin_emerimin_dhe_riemerimin_gjyqtareve.pdf) (gjyqesori-rks.org) (poslednji pristup 20. septembra 2024).

⁸⁵ Uredba o postupku upošljavanju i izbora stručnih saradnika, br. 04/2021, objavljena na albanskom jeziku, https://www.gjyqesori-rks.org/wp-content/uploads/lgs/92220_Rregullore_nr_04_2021_per_proceduren_rekrutimit_dhe_perzgjedhjes_se_bashkepunetoreve_profesioanl.pdf (poslednji pristup 20. septembra 2024).

Prilog – Lista praćenih i referenciranih predmeta

Nakon formiranja 2008. godine, EULEX je dobio izvršni mandat u oblasti pravosuđa, što je značilo da su međunarodni tužioci i sudije EULEX-a vodili istrage, krivično gonjenje i suđenja u predmetima ratnih zločina, organizovanog kriminala, korupcije i drugih teških krivičnih dela. Od juna 2018. godine, EULEX više nema ovaj mandat i do decembra 2018. godine, EULEX je završio prenos relevantnih predmeta na lokalne policijske, tužilačke i sudske vlasti. Predmeti pomenuti u ovom izveštaju, koji su vođeni od strane EULEX-a tokom njegovog izvršnog mandata, nazivaju se Bivši EULEX-ovi predmeti.

Bivši EULEX-ovi predmeti⁸⁶

Predmet Olimp (PKR 236/2017)

Dana 21. jula 2017. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom (OS) u Prištini protiv Aljbana Dezdarija (u pritvoru od 7. jula 2017.) i Bedrija Krasnićija (koji služi kaznu po jednom drugom predmetu), tereteći ih za teško ubistvo. Navodno su učestvovali u ubistvu jednog službenika UNMIK-a i jednog službenika Policije Kosova (PK) u Podujevu u martu 2004. godine, zajedno sa još četiri počinioca, uključujući svedoka Škumbina Mehmetija, koji je već bio osuđen na 30 godina zatvora u drugom postupku za ovo ubistvo 9. novembra 2007. godine. Od aprila 2019. godine sud je redovno održavao ročišta sve do zatvaranja zbog pandemije COVID-19 sredinom marta 2020. godine. Predmet je od tada neaktivan. Predsedavajući sudija se penzionisao u maju 2021. godine i predmet je prebačen drugom sudiji. Predmet je prebačen u Specijalno odeljenje Osnovnog suda (OS) u Prištini, a u proleće 2022. imenovan je drugi predsedavajući sudija. Od leta 2022. godine redovno su se održavala ročišta. Presuda je izrečena 13. septembra 2023. godine. Bedri Krasnići je oslobođen, a Aljban Dezdari je osuđen na osam godina zatvora zbog pružanja pomoći u izvršenju krivičnog dela. Oslobođen je optužbi za pokušaj teškog ubistva.

Predmet Enver Sekiraća (PKR 170/2020)

U ovom bivšem predmetu EULEX-a, optuženi je osuđen (od strane većinskog veća sastavljenog od sudija EULEX-a, tj. većina sudija u veću bili su međunarodne sudije EULEX-a) u prvom stepenu za podsticanje ubistva policajca Triumfa Rize u avgustu 2007. godine. Optužnica je podignuta 24. aprila 2014. godine pred Osnovnim sudom (OS) u Prištini. Presuda je izrečena od strane OS u Prištini 17. maja 2016. godine, kojom je proglašen krivim za podsticanje na teško ubistvo i iznudu, i osuđen na ukupnu zatvorsku kaznu od 37 godina. Apelacioni sud (AS) je 19. oktobra 2017. godine odlučio da vrati predmet na ponovno suđenje zbog posredne prirode dokaza protiv optuženog i poteškoća u dokazivanju podsticanja na ubistvo. Nakon ponovnog suđenja pred kosovskim većem, dana 16. septembra 2019. godine, OS u Prištini je ponovo proglasio optuženog krivim za teško ubistvo i osudio ga na 30 godina zatvora.

Dana 6. marta 2020. godine, Apelacioni sud (AS) je ponovo ukinuo presudu OS u Prištini i vratio predmet na drugo ponovno suđenje. Ono je počelo 12. januara 2021. godine i zaključeno je 3. maja 2024. godine sa izricanjem kazne od 25 godina zatvora za optuženog, nakon što je proglašen

⁸⁶ Osim predmeta ratnih zločina, koji su obuhvaćeni u sledećem odeljku.

krivim za podsticanje ubistva policajca Triumfa Rize. Nakon objave kazne, predsedavajući sudija je oslobodio optuženog iz kućnog pritvora, što je bila mera na koju je tužilac Specijalnog tužilaštva Kosova (STK) uložio žalbu. Nakon presude AS kojom je prihvaćena žalba tužilaštva i odluke o određivanju pritvora do početka izdržavanja kazne, pripadnici PK su pristupili sprovođenju te odluke samo da bi ustanovili da je optuženi napustio Kosovo radi medicinskog lečenja u inostranstvu, kako je naveo njegov advokat.

Predmet Siti klub (P 100/2018 - P 253/2016 - PAKR 434/2018 - PKR 191/2020)

Dana 21. jula 2017. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom (OS) u Peći protiv Granita Eljšanija (u pritvoru od oktobra 2016). Optužen je da je u januaru 2010. godine, u Siti klubu u Peći, ubio jednu osobu i ranio dve osobe, uključujući Valjdeta Keljmendija, stvarnu metu. Napad je povezan sa krvnom osvetom između porodica Eljšani i Keljmendi, koja traje 15 godina, a tokom kojih je ubijeno oko dve desetine osoba iz obe porodice. Dana 30. maja 2018. godine, OS u Peći (P 253/2016) osudio je optuženog na jedinstvenu kaznu od 25 godina zatvora za teško ubistvo, pokušaj teškog ubistva, izazivanje opšte opasnosti i nezakonito posedovanje i upotrebu oružja. Optuženi je uložio žalbu na presudu i 16. oktobra 2018. godine Apelacioni sud (AS) (PAKR 434/2018) poništio je presudu prvog stepena. Ponovljeno suđenje počelo je u januaru 2019. godine. Izricanje presude bilo je zakazano za 21. septembar 2020, ali je predsedavajući sudija umesto toga ponovo otvorio glavni pretres, navodeći da dokazni postupak nije iscrpljen. On se penzionisao u oktobru 2020. godine, nakon čega je OS u Peći prebacio predmet na Osnovni sud (OS) u Đakovici jer nisu imali dovoljan broj sudija u Odeljenju za teška krivična dela. Suđenje je ponovo počelo u novembru 2020. godine (PKR 191/2020), a ročišta su se redovno održavala. Ponovljeno suđenje završeno je presudom koja je objavljena 14. marta 2022. godine. Optuženi je osuđen na jedinstvenu kaznu od 24 godine zatvora za teško ubistvo, izazivanje opšte opasnosti i nezakonito posedovanje oružja. Obe strane su se žalile na presudu, a AS je potvrdio presudu. U julu 2023. godine Vrhovni sud (VS) je odbacio optužbu za nezakonito posedovanje oružja i, u vezi sa preostalim optužbama, poništio presudu i vratio predmet OS-u u Đakovici na novo suđenje. Suđenje je počelo u septembru iste godine, a presuda je objavljena 30. novembra 2023. godine. Granit Eljšani je oslobođen svih preostalih optužbi. Na presudu je uložio žalbu tužilac i predmet je u toku pred AS.

Predmet Medicus (PKR 315/2018)

Dana 15. oktobra i 20. oktobra 2010. godine, tužilaštvo je podiglo dve optužnice pred Osnovnim sudom (OS) u Prištini (koje su spojene u jedinstvenu optužnicu u novembru 2010. godine) protiv sedam lica optuženih za trgovinu ljudskim organima, organizovani kriminal i druga teška krivična dela. U optužnici se navodi da je u klinici Medicus tokom 2008. godine obavljeno na desetine ilegalnih transplantacija bubrega. Glavni optuženi bili su urolog Ljutfi Derviši, vlasnik klinike, i njegov sin, Arban Derviši, koji je njom upravljao. Dana 29. aprila 2013. godine, OS u Prištini (veće sa većinom sudija EULEX-a tj. većina sudija u veću su bile međunarodne sudije EULEX-a) proglasio je optužene krivima za trgovinu ljudima i organizovani kriminal i osudio Ljutfiju Dervišiju na osam godina zatvora, a Arbana Dervišiju na sedam godina i tri meseca. Drugi optuženi u ovom predmetu, Sokolj Hajdini, glavni anesteziolog klinike, osuđen je na tri godine zatvora. Dana 6. novembra 2015. godine, Apelacioni sud (AS) (veće sa većinom sudija EULEX-a) potvrdio je presudu.

Dana 8. marta 2016. godine, Arban Derviši, a 5. aprila 2016. godine Ljutfi Derviši podneli su zahtev za zaštitu zakonitosti protiv presude AS. Dana 7. marta 2016. godine, Sokolj Hajdini je

takođe uložio žalbu na istu presudu AS. Dana 20. septembra 2016. godine, Vrhovni sud (VS) (veće sa većinom sudija EULEX-a) oslobodio je Sokolja Hajdinija optužbi za organizovani kriminal i proglasio ga krivim za nanošenje teških telesnih povreda. Dana 15. decembra 2016. godine, VS, sada sa većem sastavljenim većinom od lokalnih sudija, doneo je odluku o zahtevima za zaštitu zakonitosti koje su podneli Arban i Ljutfi Derviši. Odlukom su poništene presude protiv Ljutfija i Arban Dervišija i Sokolja Hajdinija i predmet je vraćen OS-u na ponovno suđenje. Ostali optuženi su ranije bili oslobođeni ili su optužbe bile odbačene. Dana 11. januara 2017. godine, OS u Prištini odredio je pritvor za Ljutfija Dervišija i izdao međunarodni nalog za hapšenje Arbana Dervišija, koji je bio u bekstvu.

Dana 24. maja 2018. godine, OS u Prištini (veće sa većinom sudija EULEX-a) proglasio je Ljutfija Dervišija krivim za trgovinu ljudima i organizovani kriminal i izrekao mu kaznu od sedam godina i šest meseci zatvora, novčanu kaznu od 8.000 evra i zabranu obavljanja profesije urologa u periodu od dve godine nakon što izdrži zatvorsku kaznu. Sokolj Hajdini je proglašen krivim za nanošenje teških telesnih povreda i osuđen na godinu dana zatvora.

Nakon što su Ljufi Derviši i Sokolj Hajdini uložili žalbu na presudu OS u Prištini od 24. maja 2018. godine, AS je 6. novembra 2018. godine poništio presudu i poslao predmet na drugo ponovno suđenje. Presuda Sokolju Hajdini je poništena jer je delo bilo zastarelo. Arban Derviši se vratio na Kosovo 2019. godine i međunarodni nalog za njegovo hapšenje je suspendovan.

Dana 20. januara 2020. godine, prvo ročište drugog ponovljenog suđenja protiv Ljutfija i Arbana Dervišija je odloženo. Ročište je bilo zakazano za 2. mart 2020. godine, ali nije održano zbog pandemijskih restrikcija. Sledeće ročište je održano 27. oktobra 2020. godine, nakon čega je suđenje odloženo na neodređeno vreme kako bi se omogućilo vreme za lociranje svedoka/oštećenih. Nakon više od godinu dana neaktivnosti zbog teškoća u lociranju većeg broja svedoka, ročište je trebalo da se održi 1. marta 2022. godine, ali je otkazano zbog štrajka administrativnog osoblja suda. Sudija je takođe više puta podnosio zahtev za izuzeće iz različitih razloga, koje je predsednik OS u Prištini odbio. Novo ročište je zakazano za 9. septembar 2022. godine, kada je ponovljeno suđenje moralo da počne iznova jer je poslednja produktivna sednica održana 2020. godine. Dana 16. juna 2023. godine, OS u Prištini doneo je presudu u drugom ponovljenom suđenju, oslobodivši obojicu optuženih. Žalba je trenutno u toku pred AS.

Predmet Grande I (PKR 305/2016) i predmet Grande II (PKR 254/19)

Dana 16. decembra 2016. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom (OS) u Prištini protiv grupe od 20 optuženih, uključujući Uka Rugovu, sina bivšeg predsednika Rugove. Ova lica su optužena su za organizovanje i učešće u kriminalnoj grupi, krijumčarenje migranata i neovlašćeno vlasništvo, kontrolu ili posedovanje oružja. Optužnica navodi da su optuženi sredstvima prevare dobijali Šengen vize za građane Kosova od Ambasade Italije na Kosovu, čime su stekli značajnu materijalnu korist za sebe.

Sudija je u julu 2019. godine podelio predmet na dva odvojena dela radi lakšeg vođenja postupka. *Grande I* obuhvata pet optuženih, uključujući Uka Rugovu, dok je preostalih 15 optuženih grupisano u *Grande II*. Sud je redovno održavao ročišta u predmetu *Grande I*, sve do zatvaranja povezanog sa pandemijom COVID-19 u martu 2020. godine. *Grande I* je bio gotovo pri kraju dokaznog postupka na glavnom suđenju, jer su skoro svi svedoci (na desetine njih) saslušani. *Grande II* je napredovao zadovoljavajućim tempom, počevši od januara 2020. do zatvaranja.

Oba predmeta je vodio isti predsedavajući sudija, koji je u septembru 2020. godine smenjen iz Odeljenja za teška krivična dela, te su oba predmeta morala da počnu ispočetka i dodeljeni su novom predsedavajućem sudiji. *Grande I* je ponovo započet 16. aprila 2021. godine, sa

ročištima koja su se redovno održavala. Na poslednjem ročištu 10. maja 2022. godine, optuženi su dali završne reči, a jedan od njih je obavestio sud da ga je italijanski sud oslobodio za iste krivične radnje. Presuda je kasnije dostavljena OS-u u Prištini. Dana 30. juna 2023. godine, OS u Prištini doneo je oslobađajuću presudu za sve optužene. Međutim, ovaj predmet je još uvek u AS na odlučivanju o žalbi koju je podnelo tužilaštvo. U predmetu *Grande II*, OS u Prištini je doneo presudu 16. novembra 2023. godine. Svi optuženi su oslobođeni optužbi za organizovani kriminal i krijumčarenje migranata. Trojica optuženih su, međutim, osuđena za neovlašćeno posedovanje oružja. Dana 31. jula 2024. godine, AS je naložio ponavljanje suđenja u ovom predmetu, koje je sada u toku pred OS u Prištini.

Predmet Zemljište 4 (PKR 130/2016)

Dana 3. marta 2016. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom (OS) u Prištini protiv 24 lica, uključujući i nekoliko sudija. Predmet se odnosi na nezakonito sticanje vlasništva nad velikim brojem parcela u društvenom vlasništvu. Optužbe uključuju organizovani kriminal, pranje novca, izdavanje nezakonitih sudskih odluka i zloupotrebu službenog položaja u vezi sa ponovnim registracijama zemljišta u društvenom vlasništvu. Već 27. novembra 2014. godine, sudija za prethodni postupak je naložio privremenu zaplenu parcela čija vrednost iznosi oko 20 miliona evra. Dana 26. oktobra 2017. godine održano je prvo pripremno ročište, a usledila su još dva ročišta u aprilu i maju 2019. godine. Predmet je sada bilo u fazi glavnog suđenja, međutim, nijedno ročište nije zakazano sve do 20. maja 2022. godine, kada su neki od učesnika, uključujući jednog od sudija, bili odsutni, pa je ročište odloženo. Ročište zakazano za 20. jul 2022. godine je otkazano zbog bolesti predsedavajućeg sudije. Suđenje je sada u završnoj fazi dokaznog postupka i napreduje veoma sporo, a sledeće ročište je zakazano za oktobar 2024. godine.

Predmet Olimpija I (PKR 610/2016)

Dana 24. oktobra 2016. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom (OS) u Prištini protiv Azema Silje i drugih. Predmet se odnosi 19 preostalih optuženih kojima se trenutno sudi. U pitanju je nezakonito prisvajanje velikog broja parcela u društvenom vlasništvu u periodu od 2006. godine pa sve do danas. Grupa je navodno uspeła da registrovanjem vlasništva nad nekretninama u svoju korist kroz koruptivne radnje iskoristi ljude na ključnim pozicijama u sudovima, katastarskoj kancelariji i Kosovskoj agenciji za privatizaciju (KAP). Procenjena tržišna vrednost nekretnina prelazi 25 miliona evra. Od novembra 2018. godine, OS u Prištini je redovno održavao ročišta do zatvaranja povezanog sa pandemijom COVID-19 u martu 2020. godine. Nakon što je predsedavajući sudija premešten u Apelacioni sud (AS) krajem 2020. godine, predmet je početkom 2021. godine dodeljen novom predsedavajućem sudiji, a suđenje je moralo da počne ispočetka zbog vremenskog perioda koji je prošao od prethodnog ročišta. Dva optužena su bila u pritvoru duže vreme, dok konačno nisu pušteni u kućni pritvor u junu 2022. godine. Drugi optuženi je optužen i pritvoren u avgustu 2022. godine. Nakon dve i po godine u pritvoru, konačno je pušten u kućni pritvor, a u avgustu 2024. godine pušten je iz kućnog pritvora uz obavezu da se jednom nedeljno javlja policiji. Sledeći korak koji se očekuje su završne reči. Ovaj predmet se odvija veoma sporo, o čemu je Misija izveštavala u nekoliko navrata.

Predmet Olimpija II (PKR 611/2016)

Dana 24. oktobra 2016. godine, tužilaštvo je podiglo dve optužnice pred Osnovnim sudom (OS) u Prištini u vezi sa predmetima *Olimpus I* i *Olimpus II*, u vezi sa navodnom velikom organizovanom kriminalnom grupom koja je nezakonito stekla vlasništvo nad velikim brojem nekretnina u društvenom vlasništvu u periodu od 2006. do 2016. godine. Optužbe u optužnici u predmetu *Olimpus II* protiv Bakija Abdulahua, Haljija Hisenija i drugih 15 optuženih bile su ograničene na pranje novca. Dana 3. februara 2020. godine, sud je pokušao da održi prvo ročište, ali pravni uslovi nisu bili ispunjeni zbog odsustva pet optuženih, od kojih se za jednog tvrdilo da živi u inostranstvu. Ročište zakazano za 17. mart 2020. godine je otkazano zbog pandemije. Nakon dugih odlaganja, početno ročište u ovom predmetu konačno je održano 31. maja 2021. godine. Nakon drugog ročišta, sudija je 22. jula 2021. godine doneo odluku o odbacivanju optužnice. Specijalno tužilaštvo Kosova (STK) se uložilo žalbu na ovu odluku, a Apelacioni sud (AS) je 20. oktobra 2021. godine poništio odluku i vratio predmet sudu prvog stepena. Dana 7. novembra 2022. godine, OS u Prištini oslobodio je sve optužene svih optužbi i naložio da se sve zaplenjene nekretnine oslobode. Dana 25. septembra 2023. godine, AS je potvrdio presudu osnovnog suda. Dana 25. marta 2024. godine, Vrhovni sud (VS) je odbio zahtev za zaštitu zakonitosti koji je tužilaštvo podnelo protiv oslobađajuće presude za preostalih 16 optuženih (jedan od njih je u međuvremenu preminuo).

Predmet Naser Keljmendi (PPS 42/2013, PKR 32/19, APS 30/2023)

Dana 4. jula 2014. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom (OS) u Prištini protiv Nasera Keljmendija zbog organizovanog kriminala, teškog ubistva, neovlašćenog posedovanja, distribucije ili prodaje narkotika i neovlašćene proizvodnje i prerade narkotika. Dana 1. februara 2018. godine, sud je proglasio optuženog krivim za krivično delo neovlašćene distribucije, posedovanja ili prodaje narkotika i osudio ga na šest godina zatvora, oslobađajući ga svih drugih optužbi. Obe strane su uložile žalbe na presudu. Dana 2. avgusta 2018. godine, Apelacioni sud (AS) je vratio predmet na ponovno suđenje, ograničavajući ga na krivično delo neovlašćene distribucije, posedovanja ili prodaje narkotika, potvrdio oslobađajuću presudu OS u Prištini za ostale optužbe i naložio obustavljanje pritvora za Nasera Keljmendija. Dana 6. novembra 2019. godine, više od godinu dana nakon ove odluke AS-a, održano je prvo ročište ponovljenog suđenja, a drugo ročište je održano 29. decembra 2019. godine. Predmet je premešten iz Odeljenja za teška krivična dela u Specijalno odeljenje OS u Prištini, a novo ročište je konačno održano 26. januara 2022. godine, prvo od 29. decembra 2019. godine. Od tada je suđenje napredovalo, nakon gotovo tri godine neaktivnosti, a 18. maja 2023. godine, optuženi je proglašen krivim i OS u Prištini ga je osudio na četiri godine i osam meseci zatvora. Na presudu je uložena žalba, a dana 3. oktobra 2023. godine, AS je poništio prvostepenu presudu i oslobodio optuženog.

Predmet Saljih Ćitaku i drugi (PKR 591/16)

Dana 15. septembra 2014. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom (OS) u Prištini protiv Saljiha Ćitakua, Fatmira Kastratija, Ljuana Miftarija i Sahita Sadrijua zbog „učešća ili organizacije organizovane kriminalne grupe“ i „krijumčarenja migranata“. Dana 15. oktobra 2015. godine, OS u Prištini je osudio Saljiha Ćitakua, Fatmira Kastratija i Ljuana Miftarija na po četiri godine zatvora i novčanu kaznu od po 1.000 evra, a Sahita Sadrijua na tri godine zatvora i novčanu kaznu od 500 evra. Dana 9. septembra 2016. godine, Apelacioni sud (AS) je poništio prvostepenu presudu i vratio predmet na ponovno suđenje. Dana 12. jula 2017. godine, održano

je početno ročište u ponovljenom postupku, ali je odloženo bez zakazivanja novog datuma. Od tada je predmet bio u zastoju zbog zaostalih predmeta dodeljenih istom sudiji, koji je konačno otišao u penziju u maju 2021. godine. Novi sudija kojem je predmet dodeljen nedavno je raspisao međunarodnu poternicu za trojicom optuženih koji se nalaze u inostranstvu, ali zasad bez rezultata. U julu 2024. godine, OS u Prištini je obavestio Ministarstvo pravde da još nije uspeo da završi prevod nekih dokumenata koja su relevantna za ovaj predmet.

Predmet Tuareg (P 176/2015)

Dana 23. oktobra 2015. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom (OS) u Mitrovici protiv trojice braće Aljberta, Mentora i Arianita Bećirija i Vesata Imerija, optužujući ih za utaju poreza u iznosu od oko 1,69 miliona evra. Između 2011. i 2012. godine, braća, vlasnici firme NTP Oil Kosova, navodno su davali lažne podatke Poreskoj upravi o prihodima ostvarenim poslovanjem kako bi delimično ili u potpunosti izbegli plaćanje poreza, taksi ili doprinosa predviđenih zakonom. U tom kontekstu, sva četvorica optuženih su navodno učestvovala u pranju novca. Predmet je bio neaktivan od jula 2017. godine, nakon što je OS u Mitrovici odbio zahtev stranaka za odbacivanje optužnice. Predsedavajući sudija je otišao u penziju u maju 2021. godine, a predmet je dodeljen drugom sudiji koji od tada nije preduzeo nikakve mere. Predmet je prebačen u OS u Prištini 2024. godine. Jedan pokušaj održavanja ročišta nije uspeo, a od tada nije održano nijedno ročište.

Predmeti Bil Klinton I (P. Br. 459/2009) i Bil Klinton II (PKR 139/17)

Dana 12. avgusta 2008. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred tadašnjim Okružnim sudom u Prištini protiv trojice optuženih za teško ubistvo i pokušaj teškog ubistva (*Predmet Bil Klinton I*). Dana 30. septembra 2013. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom (OS) u Prištini protiv pet optuženih za teško ubistvo, pokušaj teškog ubistva i izazivanje opšte opasnosti, a 13. decembra 2013. godine podignuta je još jedna optužnica protiv dodatna dva optužena za iste optužbe. Dana 20. februara 2014. godine, ova dva predmeta su spojena (*Predmet Bil Klinton II*). Ovi predmeti, *Bil Klinton I i II* povezani su sa *predmetom Envera Sekiraće*. Neposredno nakon ubistva policijskog službenika Kosova, Triumfa Rize, u avgustu 2007. godine, PK je sumnjala da je Enver Sekiraća organizovao ubistvo. U septembru 2007. godine, Razine kolege iz policije su navodno, kao čin osвете, postavile bombu u zgradi u kojoj se nalazio bar u vlasništvu Envera Sekiraće, pri čemu su poginule dve osobe, a nekoliko drugih je ranjeno. U predmetu *Bil Klinton I*, dva optužena (Špend Ćerimi i Besnik Hasani) su osuđena na 25 godina zatvora, dok je treći optuženi (Nusret Cena) oslobođen od strane OS u Prištini 22. septembra 2009. godine. U predmetu *Bil Klinton II* protiv ostalih sedam optuženih, među kojima je Bejtulah Mehmeti i drugi, OS u Prištini je u junu 2016. godine odbacio sve optužbe zbog nedostatka dokaza. Specijalno tužilaštvo Kosova (STK) je uložilo žalbu na ovu odluku, a u aprilu 2017. godine, Apelacioni sud (AS) je vratio predmet na ponovno suđenje. U ovom predmetu dugo nije zabeležen napredak. Nekoliko ročišta je bilo zakazano početkom 2020. godine, ali su postupci zaustavljeni zbog pandemije, a predmet je ostao neaktivan tokom cele 2020. godine, što se nastavilo i u 2021. godini. Dana 26. marta 2021. godine, došlo je do promene sastava sudskog veća i imenovan je novi predsedavajući sudija. Nakon dugog perioda neaktivnosti, ročište je zakazano u septembru 2024. godine, ali je bilo neproduktivno. Ovaj predmet je još uvek u toku.

Predmet Blue (Ubistvo Audriusa Šenavičiusa) (PPP12/2016)

Dana 19. septembra 2013. godine, nepoznati počinioci su otvorili vatru na konvoj koji je išao ka zajedničkom prelazu Rudnica/Jarinje, usmrтивši člana osoblja EULEX-a Audriusa Šenavičiusa. Predmet je inicijalno istraživao isključivo od strane tužilaca EULEX-a, a prebačen je na kosovsko pravosuđe 2018. godine, nakon promene mandata EULEX-a. Predmet je i dalje u fazi istrage, bez novih zabeleženih razvoja.

Bivši EULEX-ovi predmeti ratnih zločina**Predmet Drenica I (PPS 88/11, PKR 74/2018, PS br. 12/2024)**

Dana 6. novembra 2013. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom (OS) u Mitrovici protiv sedam optuženih (Sabit Geci, Ismet Hadža, Sahit Jašari, Avni Zabelji, Sami Ljuštaku, Suljejman Seljimi i Jahir Demaku) zbog ratnih zločina protiv civilnog stanovništva počinjenih između juna i septembra 1998. godine u vezi sa Centrom za pritvor Likovac Oslobođilačke vojske Kosova (OVK) u Srbici. Dana 27. maja 2015. godine, prvostepeni sud je oslobodio optužene Sabita Gecija, Ismeta Hadžu, Sahita Jašarija, Avnija Zabeljija i Jahira Demakua. Tužilaštvo je uložilo žalbu Apelacionom sudu (AS), koji je 15. septembra 2016. godine osudio Jahira Demakua i potvrdio presude prvostepenog suda u preostalim predmetima. Sami Ljuštaku je u prvostepenoj presudi bio osuđen za teško ubistvo i komandnu odgovornost za kršenje telesnog integriteta i zdravlja neidentifikovanog broja civila, i uložio je žalbu na ovu presudu. Oslobođen je optužbi za ubistvo u drugom stepenu presudom AS-a od 15. septembra 2016. godine. Kasnije, zajedno sa Sullejmanom Seljimijem, takođe je oslobođen preostale optužbe za komandnu odgovornost presudom Vrhovnog suda (VS) od 3. jula 2017. godine, nakon čega je pušten. Ova presuda VS-a potvrdila je presudu AS-a, donetu 15. septembra 2016. godine, kojom su Jahir Demaku i Sullejman Seljimi osuđeni za kršenje telesnog integriteta i zdravlja neidentifikovanog muškarca iz oblasti Šipola u Mitrovici, zbog višestrukog prebijanja. Dana 11. juna 2018. godine, VS je vratio predmet na ponovno suđenje Osnovnom sudu u Mitrovici, a obojica osuđenih (Jahir Demaku i Sullejman Seljimi) su pušteni sa služenja kazne, ali su ostali u zatvoru da izdrže kaznu koja je izrečena u vezi sa presudom *Drenica II*, sve dok nisu uslovno pušteni odlukama Odbora za uslovno puštanje 24. oktobra 2018. godine i 25. januara 2019. godine. Nakon formiranja Specijalnog odeljenja pri OS-u u Prištini, OS u Mitrovici je predao predmet Specijalnom odeljenju pri OS-u u Prištini, smatrajući da više nije pod njegovom nadležnošću. U aprilu 2019. godine, Specijalno odeljenje je vratilo predmet OS-u u Mitrovici, obrazlažući da je taj sud već započeo proces o ovom predmetu i da ga stoga treba završiti. Dana 6. novembra 2019. godine, dva člana veća su imenovana u sudskom veću OS-a u Mitrovici, ali je pripremno ročište zakazano za 26. decembar 2019. godine odloženo do 25. marta 2020. godine, nakon zahteva tužioca. Zbog pandemijskih ograničenja, ročište 25. marta 2020. godine nije se održalo. Ročište zakazano za 7. decembar 2020. godine takođe je otkazano nakon što je potvrđeno da je predsedavajući sudija zaražen bolešću COVID-19. Odlazak sudije u penziju, krajem aprila 2021. godine, prouzrokovao je dodatna kašnjenja. Predmet je ostao neaktivan sve dok nije konačno prebačen, u februaru 2024. godine, iz OS-a u Mitrovici u OS u Prištini, zajedno sa drugim predmetima, nakon što su sudije u OS-u u Mitrovici godinama tražile da se ti predmeti prebace. Dana 25. aprila 2024. godine, obojica optuženih u ovom ponovljenom suđenju, Sullejman Seljimi i Jahir Demaku, oslobođeni su od strane prvostepenog suda.

Predmet Fahredin Gaši i ostali (PKR 143/15)

Dana 5. novembra 2010. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred tadašnjim Okružnim sudom u Prištini protiv Fahredina Gašija zbog navodnog počinjenog krivičnog dela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, i protiv Hisrija Rame zbog pružanja pomoći počinocima nakon izvršenja krivičnih dela. Dodeljeni sudija je u to vreme obavestio EULEX da je predmet stavljen na čekanje, kao i drugi predmeti Specijalnog tužilaštva Kosova (STK), dok ne bude prebačen u nadležnost Specijalnog odeljenja. Predmet je prebačen iz EULEX-a u lokalnu pravosuđe u avgustu 2015. godine i nakon toga je dugo vremena bio neaktivan, sve do ponovnog pokretanja postupka 2022. godine, kada je predmet dodeljen veću Specijalnog odeljenja. Sudsko veće je zakazalo nekoliko ročišta kojima je optuženi prisustvovao. Na sudu su saslušani lokalni veštaci, koji su izjavili da optuženi Fahredin Gaši više nije sposoban da mu se sudi. Predsedavajući sudija je analizirao mogućnost da se sasluša i međunarodni veštak. Trenutno je ovaj predmet neaktivan, u iščekivanju odluke o okončanju glavnog suđenja na osnovu nesposobnosti optuženog da mu se sudi.

Predmeti na kojima nije radio EULEX⁸⁷**Predmet Ubistvo Olivera Ivanovića (PS 54/2019)**

Dana 16. januara 2018. godine, lider Građanske inicijative "Srbija, demokratija, pravda" (GI SDP), Oliver Ivanović je ubijen ispred prostorija stranke u Mitrovici. Počinilac nije identifikovan. Dana 3. decembra 2019. godine, Specijalno tužilaštvo Kosova (STK) je podnelo optužnicu Osnovnom sudom (OS) u Prištini protiv šest okrivljenih. U optužnici se navodi da su ubici pomagala trojica službenika PK, Nedeljko Spasojević, Marko Rošić (obojsica u pritvoru) i Silvana Arsović (u obavezi da se javlja policiji) i da su još dvojica službenika PK, Dragiša Marković i Žarko Jovanović (obojsica u obavezi da se javljaju policiji), manipulisali dokazima nakon ubistva. U optužnici se dodatno tvrdi da je otkrivena organizovana kriminalna mreža koja je delovala od 2014. godine, a u kojoj su navodno bili i službenici policije Kosova, Spasojević i Rošić zajedno sa šestookrivljenim Radetom Basarom (u pritvoru). U aprilu 2021. godine, predsedavajući sudija je odbio zahteve za odbacivanjem optužnice i prigovore na dokaze koje je predložilo tužilaštvo nakon čega su okrivljeni uložili žalbu Apelacionom sudu (AS). Dana 6. jula 2021. godine, Apelacioni sud je odbacio zahtev i glavni pretres je počeo. Dana 28. juna 2024. godine, sud je objavio presudu. Nedeljko Spasojević je osuđen na četiri godine i šest meseci zatvora zbog zloupotrebe službenog položaja i novčanu kaznu od 4.500 evra za nedozvoljeno držanje oružja. Marko Rošić je osuđen na deset godina zatvora i novčanu kaznu od 10.000 evra za 'učestvovanje u ili organizovanje udruženog zločinačkog poduhvata' u vezi sa ubistvom. Predsedavajući sudija je najavio da će Rošić ostati u pritvoru (biti priveden), ali je kasnije postalo jasno da je on napustio Kosovo. Raspisana je lokalna i međunarodna poternica. Dragiša Marković je proglašen krivim za 'zloupotrebu službene dužnosti' i osuđen na četiri godine zatvora, ali nije proglašen krivim za odavanje poverljivih informacija. Žarko Jovanović je proglašen krivim za saučesništvo u zloupotrebi službene dužnosti i osuđen na četiri godine zatvora i novčanu kaznu od 1.500 evra za nedozvoljeno držanje oružja. Silvana Arsović, bivša sekretarica Ivanovića, je oslobođena optužbi. Tužilac je obustavio krivičnu istragu protiv Radeta Basare. Presuda još uvek nije sačinjena.

⁸⁷ Osim predmeta ratnih zločina koji su obuhvaćeni u sledećem odeljku.

Predmet 3 % (P. 2022/17)

Dana 28. aprila 2017. godine, pred Osnovnim sudom (OS) u Prištini, tužilaštvo je podiglo optužnicu protiv Bujara Bukošija (bivšeg premijera Kosova), Nasera Osmanija (bivšeg poslanika LDK-a) i Atdea Gašija (bivšeg savetnika Bujara Bukošija). Optuženi su navodno proneverili novac povezan sa budžetom u vezi sa 'donacijama od 3%' za Kosovo (dobrovoljni prilog, uglavnom kosovske dijasporu u znak podrške Kosovu tokom 90-tih godina) tokom perioda 2006-2015. godine (Bujar Bukošij navodno oko 91.000 evra, Naser Osmani i Atde Gaši zajedno navodno oko 154.000 evra). Predmet protiv Bujara Bukošija je kasnije odvojen zbog ozbiljnog zdravstvenog stanja, jer se lečio u inostranstvu. Dana 3. decembra 2018. godine, sud je odbacio zahtev Nasera Osmanija i Atdea Gašija za odbacivanje optužnice. Dana 17. januara 2019. godine, Apelacioni sud (AS) je odbacio njihove žalbe. Dana 15. avgusta 2019. godine, suđenje je počelo održavanjem redovnih pretresa do kraja oktobra 2019. godine. Dana 31. januara 2020. godine, predmet je nastavljen sa zakašnjenjem, a nastavljen tek u julu 2020. godine, zbog kašnjenja u izradi izveštaja od strane finansijskog veštaka. Predmet je nakon toga ponovo odložen zbog situacije sa COVID-om-19 u Osnovnom sudu u Prištini i zbog odsustva tužioca zbog COVID-a 19 neko vreme. Dana 11. novembra 2020. godine, sud je objavio presudu kojom su Naser Osmani i Atde Gaši proglašeni krivim za krivično delo pronevere novca. Okrivljeni su osuđeni na po tri godine zatvora i bili su obavezni da u budžet Kosova vrate iznos od 154.132,47 evra. Što se tiče krivičnog dela utaje poreza, sudija je odbio da donese presudu zbog apsolutne zastarelosti krivičnog dela. Dana 15. septembra 2021. godine, AS je vratio predmet na ponovno odlučivanje nakon žalbe odbrane. Ponovljeno suđenje je počelo u januaru 2022. godine i nastavilo se redovnim pretresima. Sud je presudom od 13. jula 2023. godine proglasio okrivljene krivim i osudio na tri godine zatvora. AS je presudom objavljenom dana 19. decembra 2023. godine, smanjio zatvorske kazne obojici okrivljenih na 18 meseci zatvora. Konačno, dana 30. maja 2024. godine, Vrhovni sud (VS) je odlučio da su krivična dela dostigla apsolutnu zastarelost još 20. maja 2022. godine. Dakle, krivični postupak protiv dvojice okrivljenih trebalo je da se okonča tog dana tako da više nije bilo krivičnog postupka protiv okrivljenih.

Predmet deportovanih turskih državljana (PPS 33/2019, PS br. 8/21, APS 50/2023)

U ovom predmetu, šest turskih državljana deportovano je tokom noći u Tursku krajem marta 2018. godine po zahtevu turskog Ministarstva pravde koji je prosleđen kosovskom Ministarstvu pravde preko Ambasade Turske na Kosovu. Dana 21. oktobra 2019. godine, Specijalno tužilaštvo Kosova (STK) otvorilo je zvaničnu istragu protiv 22 (niže rangiranih) policajca i tri civila zbog sumnje da su učestvovali u deportaciji šest turskih državljana. Dana 23. februara 2021. godine, STK je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom (OS) u Prištini protiv bivšeg šefa Obaveštajne agencije Kosova (OAK) Dritona Gašija, direktora Uprave za migracije i strance pri Ministarstvu unutrašnjih poslova Valjona Krasničija i direktora Uprave za migracije i strance Granične policije Rahmana Suljejmarija. Okrivljeni Driton Gaši i Valjon Krasnići su optuženi za krivično delo zloupotreba službenog položaja ili ovlašćenja, dok je okrivljeni Rahman Suljejmani optužen za krivično delo zloupotreba službenog položaja ili ovlašćenja i krivično delo protivpravno lišavanje slobode. Prvi pretres je održan dana 24. marta 2021. godine, dok je optužnica potvrđena dana 21. maja 2021. godine. Međutim, nakon žalbe odbrane, dana 11. avgusta, Apelacioni sud (AS) je odlučio da poništi ovu odluku i vrati predmet Osnovnom sudu na ponovno odlučivanje iz razloga što je učinjena bitna povreda krivičnog postupka. Osnovni sud je odbio da odbaci optužnicu što je dovelo do ponovnog razmatranja predmeta od strane AS koji je na kraju potvrdio optužnicu dana 18. decembra 2021. godine. Presuda je objavljena dana 19. jula 2023. godine. Sud je proglasio krivim Dardana Gašija, bivšeg šefa kosovske obaveštajne

agencije (KOA) i osudio ga na kaznu zatvora od četiri godine i osam meseci i izrekao mu i dopunsku kaznu zabrane vršenja funkcije u javnoj upravi ili javnoj službi u trajanju od četiri godine nakon izlaska iz zatvora. Valjon Krasnići i Rahman Suljejmani oslobođeni su optužbi. Trenutno je predmet na odlučivanju u AS nakon žalbe odbrane.

Predmet Oko naroda (PKR 46/2018)

Dana 27. februara 2018. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred Osnovim sudom (OS) u Prištini protiv Sadrija Ramabaje, Murata Jašarija, Ragipa Salove, Avnija Lumnice, Sabita Beriše, Bedžeta Luže, Haljima Haljimija, Bajruša Konjuše, Ljirija Ljuže i Redžepa Toplane. Oni su optuženi za odmazdu, pripremu terorističkih ili krivičnih dela protiv ustavnog poretka i bezbednosti Kosova, za pokušaj teškog ubistva i druga krivična dela. Ova grupa je navodno izdala spisak kosovskih Albanaca koji bi trebalo da budu pogubljeni kao izdajnici. Bivši komunistički zvaničnik visokog nivoa Azem Vlasi je preživio pokušaj atentata koji je na njega pokušao navodni pripadnik grupe Murat Jašari marta 2017. godine. Trojica okrivljenih su u pritvoru, dok je jedan u kućnom pritvoru. Optuženi Jašari je u pritvoru u medicinskoj ustanovi zbog svoje teške mentalne bolesti. Na kraju suđenja u Osnovnom sudu, tužilac je povukao optužbe protiv okrivljenih Sabita Beriše i Ljirija Ljuže. U januaru 2020. godine, svi okrivljeni, osim dvojice, proglašeni su krivim. Glavni opruženi dobili su sledeće kazne: Avni Lumnica 12 godina; Sadri Ramabaja pet godina; Murat Jašari 10 godina. Dana 21. jula 2020. godine, Apelacioni sud (AS) je poništio presudu prvostepenog suda i vratio predmet Osnovnom sudu u Prištini na ponovno suđenje, a takođe je naložio Specijalnom tužilaštvu Kosova (STK) da izmeni optužnicu u vezi okrivljenog Murata Jašarija sa predlogom za obavezno psihijatrijsko lečenje. Nakon što je predmet prekinut, Osnovni sud u Prištini je dana 11. novembra 2022. godine objavio svoju presudu u ponovljenom suđenju u vezi sa dvojicom preostalih optuženih i osudio Avnija Lumnicu na četiri godine i šest meseci zatvora i oslobodio Sadrija Ramabaju optužbi. Nakon žalbe, presuda je preinačena i Avni Lumnica je osuđen na četiri godine zatvora.

Predmet Sudija Salji Beriša (PS.br.10/20, APS br. 45/2023)

Dana 5. februara 2020. godine, Specijalno tužilaštvo Kosova (STK) je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom (OS) u Prištini protiv Saljija Beriše za dve tačke i to primanje mita i neovlašćeno vlasništvo, kontrola ili posedovanje oružja. Sudija OS u Peći Salji Beriša je prvobitno uhapšen zbog zloupotrebe službenog položaja ili ovlašćenja i neovlašćenog vlasništva, kontrole ili posedovanja oružja. Optužen je u vezi sa predmetom u kojem je okrivljeni bio blaže kažnjen. Navodno, okrivljeni o kojem je reč, optužen po dve tačke i to krijumčarenje migrantima, za delo za koje je zaprećena kazna do 12 godina zatvora, dobio je uslovnu kaznu od tri godine u zamenu za plaćanje 10.000 evra. Prvi pretres zakazan za 23. mart 2020. godine, odložen je zbog pandemije i na kraju je održan dana 18. septembra 2020. godine. Salji Beriša je zatražio da se optužnica odbaci što je Osnovni sud odbio, a 23. septembra 2021. godine, održan je prvi pretres. Dana 28. aprila 2023. godine, Osnovni sud u Prištini proglasio ga je krivim po obe tačke optužnice i osudio na dve godine i šest meseci zatvora i novčanu kaznu od 5.000 evra. Isto tako, zabranjeno mu je da obavlja funkcije javne uprave ili javne službe u trajanju od tri godine. Dana 29. februara 2024. godine, Apelacioni sud (AS) je potvrdio osuđujuću presudu, ali je preinačio kaznu u vezi sa zatvorom i novčanom kaznom na dve godine i 3.500 evra.

Predmet Autoput Skoplje (PPS 40/2019)

Dana 4. februara 2022. godine, Specijalno tužilaštvo Kosova (STK) je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom (OS) u Prištini protiv trojice optuženih za zloupotrebu službenog položaja ili ovlašćenja. Optuženi su bili Palj Ljekaj, bivši ministar za infrastrukturu, njegov bivši šef kabineta Eset Beriša i Nebih Šatri, bivši generalni sekretar Ministarstva za infrastrukturu. STK je pokrenulo istragu protiv trojice optuženih u avgustu 2019. godine u vezi sa zahtevom konzorcijuma Behtel-Enka, tražeći od Vlade Kosova isplatu dodatnih 53 miliona evra za građevinske radove za autoput Skoplje. Spoljna konsultantska kuća zadužena da nadgleda izvršenje ugovora o izgradnji je objavila izveštaj u kome se navodi da Vlada ne treba da plati više od 14 miliona evra, ocenivši da zahtev konzorcijuma da mu se isplati 53 miliona evra nije legitiman. Trojica optuženih su navodno ignorisala ovaj izveštaj i omogućili da Vlada odluči da isplati Behtel-Enki ceo iznos koji je tražila (53 miliona evra). Kasnije je sud proširio optužnicu i dodao još jednog optuženog Besima Tahirija, zaposlenog u Odeljenju za nabavke pri Ministarstvu za infrastrukturu. Glavni pretres je počeo 16. decembra 2022. godine, nakon što je sud odbio prigovore okrivljenih na dokaze koje je tužilaštvo predložilo u prilog optužnici i njihove zahteve za odbacivanjem optužnice. Dana 31. januara 2024. godine, Osnovni sud u Prištini je objavio svoju presudu i proglasio krivima sve optužene. Osuđeni su na kazne zatvora i to: Palj Ljekaj – tri godine i osam meseci, Nebih Šatri – godinu i osam meseci, Eset Beriša – tri godine i tri meseca i Besim Tahiri – godinu i osam meseci. Odbrane je uložila žalbu na presudu i predmet je trenutno u postupku žalbe pred Apelacionim sudom (AS).

Predmet Autoput Gnjilane (PPS 34/2019)

Januara 2021. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu protiv nekoliko službenika Ministarstva za infrastrukturu pred Osnovnim sudom (OS) u Prištini zbog nedozvoljenih radnji u vezi sa procedurom za tender za izgradnju autoputa Priština-Gnjilane. Optuženi su Betim Rečica (bivši sekretar Ministarstva za infrastrukturu), Isa Beriša, Ljeonora Ljimini i Mirdit Emiri (svi službenici Ministarstva za infrastrukturu). Betim Rečica je optužen za više krivičnih dela, uključujući trgovinu uticajem, zloupotrebu službenog položaja ili ovlašćenja i pranje novca. Ostala trojica su optužena za zloupotrebu službenog položaja ili ovlašćenja. U avgustu 2021. godine, Apelacioni sud (AS) je potvrdio je optužnicu Osnovnog suda u Prištini i glavni pretres je počeo. Dana 7. maja 2024. godine, Osnovni sud u Prištini je doneo presudu i oslobodio sve optužene. Tužilaštvo je uložilo žalbu na presudu i predmet je trenutno na razmatranju u AS.

Predmet Hidroelektrane (PS 17/2020)

Dana 10. aprila 2020. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom (OS) u Prištini protiv 19 optuženih, uključujući četvoro bivših ministara Besima Bećaja, Mimosu Kusari – Ljilja, Dardana Gašija i Nenada Rašića. Optuženi se terete za krivično delo zloupotreba službenog položaja ili ovlašćenja u vezi sa navodno protivpravnim prenosom 2013. godine, četiri hidroelektrane sa Kosovske energetske korporacije (KEK) na Kosovsku elektro-distributivnu mrežu kompaniju (KEDS), kako bi ove hidroelektrane bile uključene u proces privatizacije KEDS-a turskom konzorcijumu Limak-Calik. Vrednost hidroelektrana procenjena je na 12 miliona evra. Prvi pretres je održan dana 28. oktobra 2020. godine, a dana 4. marta 2021. godine, Osnovni sud u Prištini je odlučio da odbaci optužnicu protiv 13 optuženih. Glavni pretres protiv preostalih šest okrivljenih uključujući četvoro bivših ministara je počeo 1. jula 2021. godine. Dana 7. novembra 2023. godine, OS u Prištini je objavio presudu i svi optuženi su oslobođeni svih optužbi.

Predmet Infrakos (PP / I br. 60 / 2018)

Dana 31. decembra 2019. godine, tužilaštvo je podnelo optužnicu Osnovnom sudu (OS) Prištini protiv Sadika Pačarizija, Nijazija Kruezijua i Visara Isljamaja, svi službenici Uprave za urbanizam i prostorno planiranje u opštini Prizren, protiv Bujara Nerjovaja, direktora inspekcije u opštini Prizren i protiv Baškima Krasničija, građevinskog inspektora pri Upravi za inspekcijske poslove u opštini Prizren, zbog zloupotrebe službene dužnosti ili prekoračenja službenih ovlašćenja u cilju pribavljanja materijalne koristi drugom licu (u iznosu od 104,674.61 evra). Korisnici su bili vlasnici objekata izgrađenih oko pruge bez poštovanja železničke infrastrukture. Agron Tači, izvršni direktor Infrakos-a – železnice Kosova i Naim Avdulji, stručni saradnik Infrakos-a – železnice Kosova, osumnjičeni su da su naneli štetu Infrakos-u jer nisu ispunili svoje službene dužnosti da nadgledaju i upravljaju železničkom imovinom. Svi su optuženi za krivično delo zloupotreba službenog položaja. Dana 20. januara 2023. godine, Osnovni sud u Prizrenu je oslobodio sve optužene. Žalbeni postupak je trenutno pred AS.

Predmeti Stent (PKR 40/2018)

Dana 14. juna 2016. godine, tužilaštvo je podnelo optužnicu Osnovnom sudu u Prištini protiv 60 okrivljenih i dva pravna lica za krivična dela zloupotreba službenog položaja ili ovlašćenja, primanje i davanje mita, neodgovorno lečenje, nedozvoljeno obavljanje medicinske ili farmaceutske delatnosti i utaje poreza.

Na osnovu presude OS u Prištini, predmet je podeljen zbog velikog broja optuženih.

Ferid Agani, bivši ministar zdravlja i Gani Šabani, bivši generalni sekretar Ministarstva, optuženi su u predmetu *Stent I* za zloupotrebu službenog položaja. Prvostepenom presudom od 24. aprila 2019. godine osuđeni su na kaznu zatvora u trajanju od 2,5 godine odnosno 2 godine zatvora. Međutim, nakon žalbe odbrane, Apelacioni sud (AS) je vratio predmet Osnovnom sudu u Prištini na ponovno suđenje. U 2020. godini nije bilo zakazanih pretresa, ali je u junu 2021. godine predmet krenuo prilično efikasnom dinamikom do kraja jula, kada je završeno ponovljeno suđenje. Pre iznošenja svoje završne reči, tužiteljka je izmenila optužnicu, pri čemu je istakla da je navodna šteta za kosovski budžet smanjena sa oko 4,5 miliona evra na 11.000 evra. Presuda je objavljena 1. avgusta 2022. godine i oba optužena su oslobođena optužbi. Dana 23. juna 2023. godine, AS je potvrdio presudu.

U predmetu *Stent II*, 45 optuženih, gotovo svi lekari, optuženo je za zloupotrebu službenog položaja u saizvršilaštvu i primanje mita. Naknadno je ovaj predmet razdvojen na dva dela: *predmet Stent II.1*, sa većinom okrivljenih i *predmet Stent II.2*, sa samo šest okrivljenih koji su tokom suđenja delimično bili odsutni zbog zdravstvenih problema. *Predmet Stent II.1* počeo sa produktivnim pretresom održanim u decembru 2021. godine i napredovao je do maja 2022. godine, iako sporim tempom sa brojnim pretresima koji su odlagani zbog odsustva optuženih. Pored toga, predmetu je dodeljen novi predsednik veća zbog zdravstvenih problema prethodnog, što je izazvalo dodatna odlaganja. Konačno, u septembru 2023. godine, predmet je okončan prvostepeno i svi optuženi su oslobođeni optužbi. U predmetu *Stent II.2*, pretresi su kontinuirano odlagani na duže vreme uglavnom zbog odsustva optuženih zbog zdravstvenih razloga. Suđenje je ponovo počelo u proleće 2024. godine, a presuda je objavljena dana 24. jula. Svi optuženi oslobođeni optužbi.

Konačno, *predmet Stent III* se odnosi na 14 okrivljenih (fizičkih i pravnih lica). Oni se suočavaju sa optužbama za davanje mita, neodgovorno lečenje, nezakonito obavljanje medicinske delatnosti i utaju poreza, pojedinačno i u saizvršilaštvu. Neki od optuženih su strani državljani (npr. iz Turske i Severne Makedonije). Nakon dužeg perioda potvrđivanja optužnice, početak

glavnog pretresa je trebalo da bude održan u oktobru 2020. godine, ali je odložen i pomeran jer je odbrana tvrdila da nema uvid u spise predmeta. U novembru 2021. godine, pretresi su ponovo zakazani, ali su bili odlagani zbog problema u vezi sa prevodom dokumentacije za strane optužene. Glavni pretres je ponovo počeo 2024. godine, još je u toku i sporo napreduje.

Predmet Veterani (PKR 230/2018)

U septembru 2018. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu Osnovnom sudu (OS) u Prištini protiv 12 lica u predmetu u javnosti poznatom kao "Veterani", pod optužbom za zloupotrebu službenog položaja ili ovlašćenja. Optuženi su bili Agim Čeku, Nuredin Ljuštaku, Sadik Haljitjaha, Škumbin Demalijaj, Čelj Gaši, Šukri Buja, Ahmet Daku, Rustem Beriša., Faik Fazliju, Smajlj Eljezaj, Fadilj Šurdaj i Džavit Jašari. Oni su optuženi da su zloupotrebom položaja Državne komisije omogućili da oko 20.000 lica dobiju boračke penzije na koje nemaju pravo, nanoseći tako štetu kosovskom budžetu u iznosu od preko 68 miliona evra. Glavni pretres je odložen zbog pandemije. Dana 19. januara 2021. godine, OS u Prištini je objavio presudu kojom je svih 12 optuženih oslobođeno svih optužbi. Tužilaštvo je uputilo žalbu Apelacionom sudu (AS) koji je u aprilu 2022. godine poništio presudu i poslao predmet nazad Osnovnom sudu u Prištini na ponovno suđenje. Nakon pet neuspelih pokušaja, prvi pretres na ponovljenom suđenju je održan 31. oktobra 2023. godine. Glavni pretres je još u toku i sporo napreduje.

Predmet Avans (PPS 19/19)

Dana 6. oktobra 2020. godine, Specijalno tužilaštvo Kosova (STK) je podnelo optužnicu Osnovnom sudu (OS) u Prištini protiv dvoje okrivljenih, prvi je službenik Kosovske agencije za medicinske proizvode (KAMP), a drugi je službenik Ministarstva zdravlja (MZ), za navodna krivična dela pronevere na dužnosti i upada u računarske sisteme. Prema rečima tužioca, navodna šteta za budžet iznosi više od milion evra stečenih protivpravnim davanjem akontacije za službena putovanja u inostranstvo. Glavni pretres je trenutno u fazi izvođenja dokaza i predmet je u zastoju od 21. maja 2024. godine, kada je glavni pretres prekinut na neodređeno vreme dok veštak kome je sud naložio dodatno veštačenje ne završi isti i dostavi svoje zaključke. Do datuma izveštavanja, održani su brojni pretresi na koje su pozivani brojni svedoci, od kojih su većina bili osumnjičeni na početku istrage, ali su kasnije oslobođeni optužbi jer protiv njih nisu pronađeni dokazi.

Predmet Brezovica I (PP/I 99/17- PKR 160/20)

Dana 6. novembra 2020. godine, tužilaštvo je podnelo optužnicu Osnovnom sudu (OS) u Uroševcu protiv trojice optuženih za zloupotrebu službenog položaja ili ovlašćenja i osmorice okrivljenih za zagađenje, degradaciju i uništavanje životne sredine u okviru Nacionalnog parka Brezovica. Nakon 12 neuspelih prvih pretresa, prvi pretres je na kraju održan 26. juna 2023. godine. Dana 9. avgusta 2023. godine, tužilac je povukao optužbe protiv dvojice okrivljenih (Dimitrija Račićevića i Sanije Geci), a 1. februara 2024. godine, trojica optuženih (Bljerim Imeri, Naser Keljmendi i Arian Idrizaj) osuđeni su na ukupnu novčanu kaznu od 55.000 evra zbog krivičnog dela zagađenje, degradacija ili uništavanje životne sredine nakon sporazuma o priznanju krivice. Dana 6. februara 2024. godine, takođe kao rezultat sporazuma o priznanju krivice, drugi okrivljeni (Riad Hasani) je takođe osuđen na novčanu kaznu od 15.000 evra za ovo krivično delo i 10.000 evra na ime naknade štete. Slično tome, dana 15. februara 2024. godine, drugi okrivljeni (Fatmir Grainc) je takođe osuđen na 15.000 evra novčane kazne i 10.000 evra na ime naknade štete za isto krivično delo. Dana 4. jula 2024. godine, Osnovni sud

u Uroševcu je osudio još dvojicu optuženih (Dragomir Milosavljević i Hisni Bajrami) na godinu dana i novčanu kaznu od 500 evra zbog zloupotrebe službenog položaja ili ovlašćenja, dok je Ljabinot Vitija osuđen na godinu dana zatvora uslovno i novčanu kaznu od 20.000 evra. Dana 19. jula 2024. godine, Osnovni sud u Uroševcu je oslobodio optužbi Gentiana Sulju, albanskog državljanina optuženog za degradaciju životne sredine, a čiji je predmet bio prekinut dana 6. septembra 2023. godine zbog povreda koje je zadobio u nesreći dozvolivši mu da prisustvuje pretresima putem video konferencije. Trenutno predmet čeka na žalbu pred AS nakon žalbe tužioca.

Predmet Brezovica II (PP/I.br.138/20, PKR 239/22)

Dana 9. decembra 2022, tužilaštvo je podnelo optužnicu Osnovnom sudu (OS) u Peći protiv 12 okrivljenih uključujući i bivšeg predsednika opštine Štrpce, bivšeg direktora opštinskog odeljenja za urbanizam, dva opštinska inspektora, šefa opštinskog katastra, bivšeg generalnog sekretara Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja (MŽSPP) i glavnog inspektora MŽSPP, zajedno sa nekoliko privatnih investitora. Dana 3. aprila 2023. godine, nakon nekoliko neuspešnih pokušaja, prvi pretres je konačno održan. Okrivljeni su optuženi za zloupotrebu službenog položaja, primanje mita, trgovinu uticajem i nedozvoljeno držanje oružja. Dana 2. novembra 2023. godine, glavni pretres je zakazan, ali su tri okrivljena bila odsutna i pretres je odložen za 13., 14. i 18. decembar 2023. godine. Međutim, dana 13. decembra 2023. godine, početak glavnog pretresa je ponovo odložen zbog izostanka jednog od okrivljenih to jest zbog njegovog zdravstvenog stanja. Pretresi od 14., i 18. decembra 2023. godine i 24. januara 2024. godine su takođe otkazani. Dana 15. maja 2024. godine, došlo je do novog odlaganja glavnog pretresa. Suđenje je ponovo počelo iznova sa novim predsedavajućim, nakon prelaska prethodnog predsedavajućeg sudije u Vrhovni sud (VS). Tužilac zadužen za predmet je podneo zahtev za razrešenje novog predsedavajućeg sudije, na osnovu činjenice da je jedan od branilaca bio i advokat njenog sina u drugom predmetu, ali je predsednik Osnovnog suda u Peći odbacio njegov zahtev, na koji je tužilac uložio žalbu. Više od godinu i osam meseci nakon podizanja optužnice, predmet je još uvek u toku.

Predmet Transport (PKR 147/2016)

Dana 11. novembra 2016. godine, tužilaštvo je podnelo optužnicu Osnovnom sudu (OS) u Mitrovici protiv 21 optuženog za vođenje i učešće u organizovanoj kriminalnoj grupi, izbegavanje plaćanje obavezne carine, krijumčarenje robe (uglavnom goriva i cigareta između Kosova i Srbije), zabranjenu trgovinu i utaju poreza sve u saizvršilaštvu. Sedam optuženih od 21 njih su optuženi i za nedozvoljeno držanje oružja. Nekoliko optuženih su vlasnici benzinskih pumpi na severu Kosova. Glavni pretres je počeo sredinom 2018. godine i bilo je puno odlaganja, a nakon pandemije nije održan nijedan pretres. Zbog velikog broja predmeta u Osnovnom sudu u Mitrovici, ovaj predmet zajedno sa ostalih 12 složenih predmeta gde je tužilac EULEX-a podigao optužnicu u vreme kad je EULEX imao izvršni mandat, prenet je u Specijalno odeljenje pri OS u Prištini februara 2024. godine. OS sud u Prištini je pokušao da počne sa suđenjem, ali do sada nije održan nijedan produktivan pretres.

Predmeti ratnih zločina na kojima nije radio EULEX

Predmet Remzi Šalja (P 181/2016), poznat i kao “predmet Crvena jabuka”

U oktobru 2016. godine, tužilaštvo je podnelo optužnicu Osnovnom sudu (OS) u Prizrenu protiv Remzija Šalje za ratni zločin protiv civilnog stanovništva. Okrivljeni je bio pripadnik OVK-a i navodno je, zajedno sa još pet ili šest neidentifikovanih pripadnika OVK-a, 26. juna 1998. godine oteo i ubio jednu osobu. Dana 3. jula 2019. godine, OS u Prizrenu je proglasio okrivljenog optuženog krivim za krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva i osudio ga na 14 godina zatvora. Okrivljeni je uložio žalbu na presudu i dana 26. novembra 2019. godine, Apelacioni sud (AS) je delimično usvojio žalbu i preinačio presudu odnosno kaznu na deset godina zatvora. Žalba oštećenog je odbijena kao neosnovana. Branilac okrivljenog je protiv ove presude podneo zahtev za zaštitu zakonitosti zbog povrede krivičnog zakona i bitnih povreda odredaba krivičnog postupka. Dana 2. marta 2020. godine, Vrhovni sud (VS) je prihvatio zahtev i poništio obe presude i vratio predmet na ponovno suđenje OS u Prizrenu. Dana 27. juna 2023. godine, sudsko veće je objavilo presudu i proglasio optuženog krivim. Remzi Šalja je osuđen na devet godina i šest meseci zatvora. Presudu OS u Prizrenu je potvrdio AS presudom donetom dana 5. decembra 2023. godine.

Predmeti Vukotić (PPS 35/2020, P 57/2019 i P 86/2017)

Dana 4. oktobra 2023. godine Specijalno tužilaštvo Kosova (STK) je podiglo optužnicu protiv Zorana Vukotića u kojoj se navodi da je 4. maja 1999. godine u jednom selu u opštini Vučitrn, u saizvršilaštvu sa još tri osobe, silovao devojkicu iz redova civilnog albanskog stanovništva - ratni zločin protiv civilnog stanovništva po članu 142 Krivičnog zakonika Jugoslavije (KZSFRJ) (*predmet Zoran Vukotić V*). Ubrzo nakon toga, bivši EULEX-ovi predmeti koji su godinama bili na čekanju u Osnovnom sudu (OS) u Mitrovici prebačeni su u OS u Prištini. Među njima su bili *predmet Zoran Vukotić I* i *predmet Zoran Vukotić III* (više detalja o ovim predmetima možete naći u nastavku). Protiv istog okrivljenog, *Zoran Vukotić II* i *Zoran Vukotić IV*, vođena su još dva predmeta koja su okončana osuđujućom presudom nakon okončanja žalbenih postupaka 2019. odnosno 2023. godine, tako da nisu detaljno razrađeni u ovom izveštaju.

U predmetu *Zoran Vukotić I*, okrivljeni je dana 20. aprila 2017. godine optužen da je kao pripadnik srpske policije i kao čuvar zatvora navodno učestvovao u saizvršilaštvu sa drugim neidentifikovanim pripadnicima srpske policije u protivzakonitom pritvaranju velikog broja civila, kosovskih Albanaca, u zatvoru u Smrekovnici u regionu Mitrovice, od maja do početka juna 1999. godine, gde ih je navodno podvrgavao mučenju i drugom nehumanom postupanju. Dana 25. maja 2018. godine, OS u Mitrovici je doneo presudu kojom je okrivljeni proglašen krivim i izrečena mu je kazna zatvora od šest godina i šest meseci. Na presudu je uložena žalba okrivljenog, a dana 30. januara 2019. godine Apelacioni sud (AS) je delimično poništio presudu OS u Mitrovici i predmet je upućen Osnovnom sudu na delimično ponovno suđenje.

U predmetu *Zoran Vukotić III*, tužilaštvo je dana 23. juna 2017. godine podiglo optužnicu protiv Zorana Vukotića pred OS u Mitrovici. Optužen je da je 17. aprila 1999. godine u Vučitrnu navodno kao pripadnik srpske policije i u saizvršilaštvu sa drugim neidentifikovanim pripadnicima tih snaga, učestvovao u pljački civilnog stanovništva kosovskih Albanaca i ubio 13-godišnje dečaka kosovskog Albanca. Prvi pretres je održan dana 15. decembra 2017. godine. Nakon ovog datuma nije održan nijedan pretres.

Sud je odlučio da preostala tri predmeta (*Zoran Vukotić I, III i V*) spoji u jedan i zajedno sudi. Trenutno je taj spojeni predmet na čekanju u OS u Prištini.

Predmet Meja (PPS 60/2010)

Dana 7. decembra 2023. godine, Specijalno tužilaštvo Kosova (STK) je podiglo optužnicu *u odsustvu* pred Osnovnim sudom (OS) u Prištini protiv 53 pripadnika srpske vojske, policije i paravojnih snaga koji su navodno počinili višestruke ratne zločine protiv civilnog stanovništva i zločine protiv čovečnosti stvaranjem i kasnijim sprovođenjem plana za rasprostranjeni i sistematski napad na albansko civilno stanovništvo u selima Meja, Korenica, Junik i drugim (ukupno 33 sela), tako što su počinili preko 370 ubistava i mnoga proterivanja civilnog albanskog stanovništva. Optužnica je vraćena STK-u na dopunu.

eulex.kosovo

eulexkosovo

eulex.kosovo

eulex-mission-in-kosovo

EULEXKosovo

www.eulex-kosovo.eu